

зар и он..??

ОЗ АЛМОГов шаролики индекс јудеорум
хроника једне културне опсесије

Jüdisches Museum, Беч, Аустрија, 22. - 31. 10. 1999.
Beth Hatefutsoth, Тел Авив, Израел, 16. 06. - 20. 08. 2000.
Hällisch-Fränkisches Museum, Швебиш Хал, Немачка, 01. 09. - 12. 11. 2000.
joods historisch museum, Амстердам, Холандија, 13. 02 - 09. 06. 2003
The London Jewish Museum of Art, Ben Uri Gallery, Енглеска, 10.03. - 13.04.2003.
Јеврејски музеј, Будимпешта, Мађарска, 19. 02. – 26. 03. 2004.
Јеврејска општина, Сегед, Мађарска 22. 04.– 14. 05. 2004.
Музеј града Суботице, Србија 09. - 30. 06. 2004.
Helikon Schlossmuseum, Кестхејн, Мађарска 11. 07. – 15. 08. 2004.
Центар за културу, Сомбатхеј, Мађарска 08. – 30. 09. 2004.
Kunststiftung Poll, Берлин, Немачка 17. 11. 2004 - 31. 01. 2005.
Жидовска општина, Загреб, Хрватска 22. 03. - 12. 04. 2005.
Јеврејска општина, Сарајево, БИХ 21. 04. - 09. 05. 2005.
ZDK, Асидава, Словенија 10. 06 - 15. 08. 2005.
Покрајински музеј Марибор, Словенија 03. - 30. 11. 2005.
Музеј града Београда, Србија 15. 11. - 15. 12. 2006.

зар и он..??

ОЗ АЛМОГов шаролики индекс јудеорум
хроника једне културне опсесије

Извршно веће
Војводине

Б'неи Б'рит Ложа Србија 676
В'наі В'риth Lodge Serbia 676

Идеја: Оз Алмог

Сликe: Оз Алмог, уља на платну, 300x300mm, 1998-2003

Издавач: Б'нен Б'рит Ложа Србија 676

За издавача: Бранко Шнап

Организација: Бранко Брандајс, Бранко Шнап, Мирјана Крањц,
Иван Хајзлер

Предговор: Радмила Петровић

Превод: Цецилија Хајзлер, Сања Кабиљо, Душан Несторовић,
Ана Шнап, Миљана Шнап, Александра Ломин

Лектор: Радмила Петровић, Јелена Тошић

Корнице: Бранко Брандајс по идеји Оза Алмога

Фотографије: Моше Декслер (Тел Авив), Ханни Гроскопф (Беч),
Ханес Јиргал (Беч)

Надзор штампе: Бранко Брандајс

Припрема и штампа: COLORGRAFX, Београд

Тираж: 1000

Реализацију изложбе и каталога омогућили су:

ИЗВРШНО ВЕЋЕ АП ВОЈВОДИНЕ

МУЗЕЈ ВОЈВОДИНЕ

АНОНИМНИ ДОНАТОРИ

АУСТРИЈСКИ КУЛТУРНИ ФОРУМ

КАХОЛ ЛАВАН

ЗОРАН ДАМЈАНОВИЋ И СИНОВИ

МИЛЕ КАБИЉО

Оз Алмог

Оз Алмог самога себе¹ представља као израелско-аустријског уметника. Рођен је у Израелу, 15. априла 1956. у Кфар Саби, малом граду недалеко од Тел Авива. Сликарство је почео да студира у Израелу, а завршио на Бечкој академији лепих уметности 1986. Имао је дванаест самосталних изложби, од којих је само „Зар и он?“ обилазила скоро све европске државе и Израел. Учествовао је на дванаест групних изложби у Аустрији и Немачкој. Био је аутор или коаутор три изложбе: „Bamot – Israel 1948-1998“; „E.M.Lilien“ – Jugendstil-Erotik-Zionismus и „Abel Pann“ – Bilder zur Bibel. Објавио је дванаест књига и каталога, све у тиражима од по 1000 примерака.

Није претерано ако се каже да Оза Алмога, и као човека и као уметника, интересује све што га окружује. Тако је 1990. основао Институт за стратешка истраживања на коме развија „уметничку реконструкцију сложених друштвених појава“. Другим речима, овај свестрани уметник се бави свим појавама које су обележиле модерно доба и човека у њему – од насиља у породици до глобалног насиља као што је био нацизам, или у последње време јесу самоубилачки терористички напади на цивилне циљеве.

Интересују га религија, митологија, политика, еротика, уметност и ко зна шта све још. Најновија самостална изложба, која је септембра 2004. отворена у Јеврејском музеју у Бечу, носила је назив „Боје рата – култ ратника“. На њој је приказао преко 1000 ознака војних јединица (од елитних до паравојних) које се носе на рамену и рукаву униформе, а насликао их је уљем на платну. Алмог је хтео, преко ових ознака, званичних и незваничних, симболички да прикаже војника, ратника, „чврстог момка“, који истовремено за околину представља и претњу и заштиту, али без жеље да било коме морално суди. Контроверзан по природи, не плашећи се да се ухвати у коштак ни са најпровокативнијим темама, једном приликом је успео да поставе предмет расправе у Киесету – израелском парламенту – после чега је одузета од изложбе четири сата пре заказаног отварања!

Радмила Петровић

Зар и он??

Пуни назив ове изложбе је „Зар и он?? Шаролки индекс јудеорум. Хроника културне опесније“. Алмог је сачинио збирку од око 1500 портрета (30 x 30 cm, уље на платну), која још увек расте. Овом приликом ће бити изложено 283 портрета. Можда би било правилније да се уместо речи „изложба“ каже да је то инсталација јер њу, уз портрете, сачињавају и кратке биографије свих приказаних личности, као и игра звука и светлости.

Алмог је своје „јунаке“ сликао више следећи идеју да их што верније представи, него да задовољи уметничке узусе. Зато се о уметничком карактеру његовог дела најчешће говори као о споредној ствари. „...Свој опус сам аутор назива subculture art, коме циљ није уметничко остварење, већ спознаја фото-аутоматом перципиране карактеристичне слике...“, каже ликовни критичар Шломиц Штајнбергер, дефинишући портрете као „репродукције сликане на великом броју обртаја“.

Које су личности приказане? Неке од 283 су: Исак Асимов, писац и биохемичар; Фред Астер, глумац, играч и кореограф; Лорин Бекол, глумица; Сол Белоу, писац; Сара Бернар, глумица; Ерист Блох, филозоф; Нилс Бор, физичар; Михаил Ботвиник, шахист; Елиас Канети, писац; Андре Ситроен, индустријалац; Леонард Коен, песник, композитор и певач; Кирк Даглас, глумац; Сигмунд Фројд, психоаналитичар; Џорџ Гершвин, пијанист и композитор; Чин Хекман, глумац; Голди Хон, глумица; Владимир Хоровиц, пијанист; Фрида Кало, сликарка; Стенли Кјубрик, филмски редитељ; Густав Малер, композитор; Амедео Модилањи, сликар; Марк Шпин, пливач....

У се, дакле, могу срести библијски и митолошки ликови, јунаци легенди, војници, холивудске звезде, научници, свешт, лудаци, гангстери, убице, политичари, хуманисти... Сликарска опус Алмога залази дубоко у историју јеврејског народа, у све слојеве његовог друштва и све области живота у којима су се исказали његови сународници, и у којима су оставили некакав траг, добар или лош свеједно.

Укратко, то су познати људи, грађани света, дакле свачији. Њих нити је могуће нити је потребно омеђити припаданошћу једној вери, нацији или држави. А ипак, сви су били или су још увек Јевреји.

Чему онда чуђење у називу „Зар и он??“ У одговору на ово питање, вероватно, лежи разлог који је Алмога подетакао да се упусти у цео тај пројекат. А то је да покаже бесмисленост постојања предрасуда било које врсте, на супрот толеранцији и духовној отворености. Чуђење ипак остаје и остајаће све док већина људи на питање „Зар и он??“ не буде одговорила „Па шта!“. Уосталом, и дело Оза Алмога и ову изложбу најбоље објашњава један критичар: „.... Он користи своју уметност као лупу кроз коју стално поематра Западну културу. Иако откривање нечијег етничког или верског порекла често изазива негодовање, ова тема интересује многе људе. И Јевреји се често питају да ли би добитник Нобелове награде или Оскара могао да буде Јеврејин. Алмогова културна опеснија се рефлектује и на посетиоце: њихове реакције су, у најмању руку, једнако интересантне као и сами портрети...“

Шантал АКЕРМАН
(Chantal AKERMAN)

белгијска редитељка
рођена у Бриселу 06. 06. 1950.

Први филм ове ауторке који је привукао пажњу шире јавности био је „*Ja... tu... ona... ou!*“ (*I... You... He... She*) из 1974. у којем се појавила у сексуално експлицитним сценама. Њен најпознатији филм *Jeanne Diehman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles* (1975), садржи многе сцене са фиксираном камером, што је типично за Акерманову. Тај филм је био како признат тако и одбачен као минималистички. Филмови ове авангардне редитељке су о женама, али се чувала етикете феминистичког редитеља. Њен план да прилагоди роман Исака Б. Сингера „*Имање*“ (*The Manor*, 1967) и свими филм о дијаспори није остварен. Следе филмови: „*Аниши састајци*“ (*Les rendez-vous d'Anna*, 1978), „*Читаве ноћи*“ (*Toute une nuit*, 1982), „*Човек са кофером*“ (*L'Homme à la valise*) и „*Гладна сам, хладно ми је*“ (*J'ai fait j'ai froid*, оба 1984.).

Самуел Јозеф АГНОН
(Samuel Josef AGNON)

(Schmuel Josef Czaczkes)
израелски писац
рођен у Бучачу, Галиција, 17. 07. 1888.
умро у Реховоту, Израел, 17. 02. 1970.

Агнон, један од најзначајнијих писаца на модерном хебрејском језику, живео је у Палестини од 1907. године, сем краћег периода између 1913. и 1924. када је боравио у Немачкој. Многа његова дела, између осталих *Vchayah Heakob Lemishor* (И крива ће постати права, 1912), *Hachnasath Kallah* (Потрага за младожењом, 1931) и антологија *Yamim Nora'im* (Страшни дани, 1938), преведена су на разне европске језике. Нобелову награду за књижевност је добио 1966. године, заједно са Нели Саке, као први књижевник који је писао на хебрејском језику и као први држављанин Израела.

Алфред АДЛЕР
(Alfred ADLER)

аустријски индивидуални психолог
и неуролог
рођен у Бечу 07. 02. 1870.
умро у Абердину 28. 05. 1937.

Адлерово дело „*Пракса и теорија индивидуалне психологије*“ (*Praxis und Theorie der Individualpsychologie*, 1920) чини га оснивачем индивидуалне психологије. Изложио је тезу да су неурозе резултат неуспешне адаптације и сковао фразу „*комплекс инфериорности*“. До 1911. радио је у кругу око Сигмунда Фројда. Од 1920. активно учествује у образовним програмима града Беча бавећи се социјалним питањима. Адлеров главни допринос био је оснивање саветовалништа која се баве питањима одгоја деце. Године 1929. ангажован је као предавач на Универзитету Колумбија. Године 1934. коначно се настањује у Њујорку. Мале Спербер је написао бројне студије о Адлеру, свом учитељу.

Сергеј АЈЗЕНШТАЈН
(Sergei Mikhailovich EISENSTEIN)

руски филмски режисер
рођен у Риги, Летонија, 23. 01. 1898.
умро у Москви 11. 02. 1948.

Сергеј Ајзенштајн је снимно свега 14 филмова и постао један од најиновативнијих филмских режисера. Његова техника монтаже утицала је на Орсона Велса, Годара и Оливера Стоуна, као и на ликовне уметнике, на пример на Френсиса Бејкона. Отац му је био немачког, а мајка руско-летонског перекла. Ајзенштајн је филм користио као политичко оружје. Филмови *Штрајк* (1924), *Октобљача Потемкин* (1925) и *Октобар* (1928), имали су за циљ да ухвате и прикажу револуционарни дух. Због разних интервенција, неколико филмова није успео да доврши, између осталих и трећи део *Ивана грозног* (1946). Томе је допринео и Стаљин забрањивши приказивање другог дела.

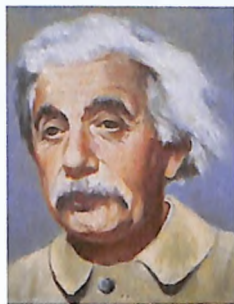
Алфред АЈЗЕНШТЕТ
(Alfred EISENSTAEDT)

амерички фотограф

рођен у Диршау 06. 12. 1898.

умро у Маргас Вињарду 24. 08. 1995.

Ајзенштет је био један од најзначајнијих и највише награђиваних фотографа у Сједињеним државама као и отац фото-новинарства. Постао је познат по портретима Марлене Дитрих, Јозефа Гебелса, Черчила како потписује победу, Ајнштајна, Софије Лорен, и по фотографијама за новине (Устанак Мау Мау у Африци, Италијанско-Абесински рат 1935). Ајзенштет је радио за издавачку кућу Улштајн, за Асошијетед прес и часопис Лајф где је објавио више од 2000 слика и 80 насловних страница. Његова фотографија морнара који љуби медицинску сестру на Тајмс Скверу сазнавши да је рат завршен једна је од највише репродукованих фотографија широм света.

Алберт АЈНШТАЈН
(Albert EINSTEIN)

амерички физичар

рођен у Улму 14. 03. 1879.

умро у Принстону, Њу Џерси, 18. 04. 1955.

За скоро све процесе у космосу важе Ајнштајнови закони релативитета (општа и посебна теорија релативитета). Нобелову шагралу за физику је добио 1921. године. Емигрирао је у САД 1932. године. Писмо америчком председнику Рузвелту (1939) у коме, заједно са другим научницима, изражава бојазан од могуће немачке агресије, покренуло је конструксање атомске бомбе. После 1945. године био је поборник нуклеарног разоружавања. Иако га је одушевљавао ционизам, није прихватио понуду да буде други председник Израела. Јавност је Ајнштајна је славила као да је поп-звезда. Био је оличење „расејаног професора”, а његов немачки акценат је постао језик научника у америчким цртаним филмовима.

Шодем АЛЕЈХЕМ
(**SHOLEM ALEICHEM**)
(Sholem Jaakov Rabinowitz)

руски књижевник
рођен у Перејаславу, Русија, 18. 02. 1859.
умро у Њујорку, 13. 05. 1916.

Шодем Алејхем „Мир са вама” писао је приповетке на руском и хебрејском језику. Убрзо је схватио да уколико жели задобити популарност код источноевропске читалачке публике мора писати на њиховом језику. Прву новелу написану на јидишу издао је 1883. године. Шодем Алејхем је написао четрдесет свезака приповедака, новела и позоришних комада. Помогао је да јидиш постане књижевни језик тако што је 1888-1889. године издао *Јидиш народну библиотеку* (*Die Yiddische Volksbibliothek*). Сценске поставке његових дела омогућиле су да *Јидиш уметничко позориште* (*Yiddish Art Theater*) из Њујорка постане познато. Према приповетци *Млекарија Тење* (*Tevje der Milchiger, 1894*) за позориште је написан светски познати мјузикл *Виолончиста на крову* (*Fiddler on the Roof, 1964*) који је екранизован 1971. године.

Вуди АЛЕН
(**Woody ALLEN**)
(Allen Stewart Königsberg)

амерички филмски режисер, глумца,
сценариста и драмски писац
рођен у Бруклину 01. 12. 1935.

Дебитовао је 1965. године филмом *Шта има ново мачкице* (*What's new pussycat*). Постао је познат по наступима у кабареима са својим карактеристичним, смушеним самоанализама (“Ако сам некеме потребан, код куће сам, лежим на поду, имам нервни слом.”). Светски успех је постигао 1972. године филмом *Одиграј то поново Сем* (*Play It Again, Sam*) и *Све што хоћеш да знаш о сексу* [*Everything You Always Wanted to Know About Sex (but were afraid to ask)*]. У филмовима *Ени Хол* (*Annie Hall, 1977*) и *Манхетн* (*Manhattan, 1979*) преноси на филмско платно отуђени савремени урбани живот. Његов специфични стил анализе до најситнијих детаља имао је великог успеха код публике. За 30 филмова које је до сада снимно, Вуди Ален је добио три Оскара и 19 номинација, а глумци који су играли у његовим филмовима су добили пет Оскара.

Оз АЛМОГ
(Oz ALMOG)

израелско-аустријски уметник
рођен у Кфар Саби, Израел, 15. 04. 1956.

Алмог је рођен у румунско-руској
усељеничкој породици. После студија
класичног сликарства у Израелу, служио
је у ратној морнарици израелске армије.
Након тога студије је завршио 1986.
на Академији лепих уметности у Бечу.
Године 1990. је у Бечу основао *Институт*
за стратесика истраживања, у оквиру
којег се испитују комплексне друштвене
појаве и њихово изражавање кроз
уметничке приступе и концепције, као што
су *Armchair Assassination* (симболично
погубљење антисемитских писаца,
1988), *Höre Israel* (јеврејски мистицизам,
1989), *Geburt eines Mythos* (стварање
култног лика, 1994), *The Psychonaut and*
His Mind Navigator (1995), *Block Bruit*
(аутоеротичне фаталности, 1997) и *Shaheed*
(о терористичком подметању бомби у
аутобусе у Израелу, 1997).

Хана АРЕНТ
(Hannah ARENDT)

амерички филозоф
рођена у Хановеру 14. 10. 1906.
умрла у Њујорку 04. 12. 1975.

Хана Арент је избегла из Немачке 1933.
године. У САД је стигла 1941. године.
Од 1967. године је постала професор
политичке филозофије. Написала је
биографију Рахел Варихаген, а светски
позната је постала делом *Порекло*
тоталитаризма (Origins of Totalitarianism,
1951). Име и дела Хане Арент су удео
повезани са појмом "истраживања
тоталитаризма", док су њени коментари са
Ајхмановог процеса још дуги низ година
били предмет дискусија и расправа. У
делу *Ајхман у Јерусалиму (Eichmann in*
Jerusalem, 1963) Ајхмана представља као
бирократу-убицу који није свестан своје
кривице, а „ Јеврејске савете“ у ретима као
саучеснике у Шоа (Shoa).

ТОБНАС МИХАЕЛ КАРЕЛ АСЕР
(Tobias Michael Carel Asser)

холандски правник и државник
рођен у Амстердаму 28. 04. 1838.
умро у Хагу 29. 07. 1913.

Асер је рођен у породици правника, као нећак министра правде. У Амстердаму је учио међународно право и трговину у периоду од 1862. до 1893. Постао је државни министар 1904. Био је делегат на мировним конференцијама у Хагу 1889. и 1907. Као правни саветник Министарства спољних послова од 1899. до своје смрти 1913. и као вратан преговарач учествовао је у сваком мировном уговору који је холандска влада потписала, постижући, на пример, да холандска влада добије место у Комисији Суецког канала која је донела одлуку о неутралности канала 1888. Године 1911. додељена му је Нобелова награда за мир. Његова правна библиотека, Колекција Асер, налази се у Хашкој палати правде.

Исаак АСИМОВ
(Isaac Asimov)

амерички биохемичар и писац
рођен у Петровску, Русија, 02. 01. 1920.
умро у Њујорку 06. 04. 1992.

Од објављивања романа *Ја, робом (I, Robot)* и *Фондација (Foundation-Saga)*, Асимов је најпознатији писац научне фантастике. На Медицинском факултету Универзитета у Бостону од 1949. године је предавао биохемију. Објавио је више од 360 књига, међу којима и стручне књиге као што су *The Collapsing Universe* (1977) и *The Left Hand of Electron*. О историји Северне Америке је написао четворотомно дело, састављао је енциклопедије и коментаре Библије. Остале стручне књиге су му из области технике, биохемије, генетике, физике и астрономије. Асимов је много више писао о људској цивилизацији него што се у својим научнофантастичним делима бавио сусретима са ванземаљцима. Био је издавач збирке научнофантастичних дела писаних на руском језику и власник јединог СФ магазина.

Фред АСТЕР
(Fred ASTAIRE)
(Friedrich Austerlitz)

амерички глумац, играч и кореограф
рођен у Омахи, Небраска, 10. 05. 1899.
умро у Лос Анђелесу 22. 06. 1987.

Родитељи Фреда Астера су се доселили у Америку из Бургенланда у Аустрији. Каријеру играча је започео као седмогодишњак. На једној филмској аудицији 1932. године, када је већ напунио тридесету годину, добио је следећу карактеристику: "Не зна да глуми. Мало је проћелав. Помало зна да игра." Без обзира на то, Фред Астер је снимио 10 филмова са Џиниер Роџерс. То је био најпознатији плесачки пар који се икада појавио на филмском платну. На врхунцу славе ноге су му биле осигуране на милион долара. Кол Портер, Џером Керн, Ирвинг Берлин и Џорџ Гершвин су написали безброј песама за њега, генијалног кореографа, чије кореографије су имале неизмеран утицај међу плесачима широм света. Фред Астер је 1949. године добио Оскара за животно дело.

Берт БАКАРАК
(Burt BACHARACH)

амерички композитор
рођен у Канзас Ситију 12. 05. 1929.

Берт Бакарак, син новинара колумнисте, започео је музичку каријеру као пијаниста у бару. Потом је био вођа оркестра и менаџер многим глумцима, међу којима и Марлен Дитрих. Постао је тражени композитор филмске музике и многих мјузикла. Заједно са Халом Дејвидом, написао је многе композиције као што су *Walk On By*, *Magic Moments*, *The Story of My Life* (1957) и *Trains, Boats and Plains* (1966). Својим композицијама је допринео да многи певачи освоје престижне награде, између осталих и Дион Ворвик. Три године заредом Бакарак је заједно са Дејвидом био номинован за Оскара (1965-67), да би Оскара добили тек 1969. године за композицију *Raindrops Keep Falling On My Head* из филма *Буч Касиди и Санденс Киџ* (*Butch Cassidy and Sundance Kid*). Овај филм је Бакараку донео и награду за најбољу филмску музику. Мјузикл *Promises Promises* из 1968. године је извођен на Бродвеју 1.281 недељу.

Леон БАКСТ
(Léon BAKST)

(Lev Samoilovich Rosenberg)

руски и француски костимограф,
сценограф, сликар и графичар
рођен у Гродном, Русија 10. 05. 1866.
умро у Паризу 28. 12. 1924.

Бакст своју славу дугује пре свега свом раду при Руском балету. Његови костими и сценографије имали су великог утицаја на стил ове славне плесне групе коју је водио С. Диагнев и у којој су наступале иконе класичног балета као што су Павлова, Нижински и Балачин док су уметници попут Стравинског, Дебисија, Равела, Матиса и Пикаса радили музику и сценографију. Године 1912. Бакст је поставио на сцену Дебисијево „*L'après-midi d'un faune*“.

Роберт БАРАЊ
(Robert BARANY)

аустроугарски лекар
рођен у Бечу 22. 04. 1876.
умро у Упсали, Шведска, 08. 04. 1936.

Баран је био аустроугарски онтолог мађарског порекла који је радио у болници Бечког Универзитета где је развио једноставне и ефектне начине дијагнозе и описао физиолошко функционисање унутрашњег уха. Године 1914. додељена му је Нобелова награда за достигнућа при проучавању вестибуларног апарата (орган за равнотежу). Као аустроугарски војник био је у руском заробљеништву (1915–1916). Без обзира што је био Нобеловац, у Бечу му ускраћују звање професора тако да 1917. прихвата понуду Универзитета у Упсали у Шведској. Водио је Болницу за ухо, грло и нос и написао значајне публикације.

Данијел БАРЕНБОЈМ
(Daniel BARENBOIM)

израелски пијаниста и диригент
рођен у Буенос Аиресу 15. 11. 1942.

Данијел Баренбојм се представно публично као седмогодишње чудо од детета. Свирање на клавиру је учио од свог оца који је претходно био предавач на Музичкој академији у Бечу. По завршетку студија на музичкој академији Accademia di Santa Cecilia у Риму, Баренбојм, поред успешне каријере пијанисте, почиње да показује интересовање и за дириговање. Тако од 1965. године диригује у лондонском English Chamber Orchestra, од 1975. до 1989. године је главни диригент у Orchestre de Paris, а од 1991. године је наследно Солтија на челу чикашког симфонијског оркестра. Баренбојм је имао 11. 11. 1989. године, са западноберлинском филхармонијом, запажени добротворни концерт за становнике Источног Берлина. Године 1992. је именован за музичког руководиоца Берлинске државне опере.

Менахем БЕГИН
(Menachem BEGIN)

командант покрета отпора и израелски државник
рођен у Брест-Литовску 16. 08. 1913.
умро у Тел Авиву 09. 03. 1992.

Командант покрета отпора, члан парламента и шестнаест премијер државе Израел (1977–1983) дипломирао је права у Варшави и 1938. постао вођа Бетара у Пољској, ционистичке организације која је бројала 70.000 чланова. Када је Пољска капитулирала послат је у радни логор у Сибиру. 1942. стиже на Блиски Исток и придружује се покрету отпора Ецел. Водио је одлучну борбу против Британаца који су понудили 10.000 фунти за његово хватање. Доминирао је десничарском опозицијом, потом владајућом Радничком партијом за време прве три декаде независности државе Израел. Године 1978, Бегин и египатски председник Садат добили су Нобелову награду за мир, за мировне преговоре које су водили.

Мајкл ДАЈМОИД
(Michael DIAMOND)
(Мике Д)
 рођен у Менхетну,
 Њујорк, 20. 11. 1965.

Адам ЈАУХ
(Adam YAUCH)
(MCA)
 рођен у Бруклину,
 Њујорк, 08. 05. 1964.

Адам ХОРОВИЦ
(Adam HOROVITZ)
(Ad-Rock)
 рођен у Саут Оранџу,
 Њујорси, 31. 10. 1966.

БИСТИ БОЈС **THE BEASTIE BOYS** амерички музичари

“Треба да се избориш за своје право на забаву”, њихов иновативни реп-пунк став, учинио их је међународним звездама у музичком бизнису. Они су били први који су велерадски бес “црне Америке” изнели из гета и пренели у уређена предграђа. Њихови наступи увек су изазивали велику буру, тако да су их у Енглеској окарактерисали као јавну опасност и моралну претњу, због чега је чак у парламенту вођена велика полемика о томе да ли да им се уопште дозволи улазак у државу. Њихове плоче, као на пример *Licensed To Ill* са песмом *No Sleep 'Till Brooklyn* из 1986. године, затим *Ill Communication* са песмом *Sabotage* из 1994. године или *Hello Nasty* из 1998. године, су продате у милионским tiraжima широм света. Mike D, MCA i Ad-Rock су врло захтевни приликом снимања музичких нумера. У власништву имају мултимедијално предузеће, власници су једне спортске робне марке, издају часописе и активни су у борби за људска права, нарочито на Тибету.

Лео БЕК
(Leo BAECK)

немачки реформистички рабин и теолог
рођен у Лиси 23. 05. 1873.
умро у Лондону 02. 11. 1956.

Сматрао је духовним вођом јуданзма за време нацистичког прогона као и најважнијим либералним верским мислиоцем свога доба. Преживео је Терезиенштат где је држао предавања о Платону и Канту пред публиком од 700 логорских затвореника. Био је то облик духовног отпора нацистичком режиму. Његова главна дела су: „*Суштина јеврејства*“ (*Das Wesen des Judentums*, 1905.), „*Овај народ*“ (*Dieses Volk*), „*Јеврејска егзистенција*“ (*Jüdische Existenz*, 1955.).

Лорин БЕКОЛ
(Lauren BACALL)
(Betty Joan Weinstein-Perske)

америчка глумица
рођена у Њујорку 16. 09. 1924.

Лорин Бекол је започела каријеру као манекенка, а на филмском платну је постала позната по свом дубоком сензуалном гласу. Са мужем Хемфријем Богартом је играла у филмовима *Имати и немати* (*To Have And Have Not*, 1944), *Мрачни пролаз* (*Dark Passage*, 1947) и *Ки Ларго* (*Key Largo*, 1948). Остали познатији филмови у којима је наступала су *Како се удати за милионера* (*How to Marry A Millionaire*, 1953) и *Designing Woman* (1957). Када се Богарт разболео, Лорин Бекол је остала уз мужа да га негује. Богарт је умро 1957. године и та година уједно представља и завршетак њене филмске каријере. Поново је заиграла на филмском платну тек 1974. године, заједно са Ингрид Бергман, Шоном Конеријем и Ванесом Редгрејв, у познатом филму *Убиство у Оријент експресу* (*Murder On The Orient Express*), који је снимљен по познатом роману Агате Кристи. После тога је 1995. године играла у филму Роберта Алтмана *Прете-а-портер*. Имала је успеха и на Бровеју у комедима *Кактусов цвет* (*Cactus Flower*) и *Аплауз* (*Applause*).

Сол БЕЛОУ
(Saul BELLOW)

амерички писац
рођен у Лашену, Канада, 10. 07. 1915.

Сол Белоу, дете руских емиграната, рођен је у Канади, где је у породици говорио јидиш, француски и енглески. Он је један од најзначајнијих савремених америчких писаца, гворац ногог изразито америчког прозног стила, уз Хемингвеја и Фокнера. За свој роман *Хумболтов дар* (*Humbolt's Gift*) из 1975. године, добио је Пулицерову награду, а 1976. године и Нобелову награду за књижевност. Његови романи и кратке приче се баве јеврејским темама, међу које спадају *Доживљаји Огија Марча* (*Adventures of Augie March*, 1954), *Херцог* (1964), *Планета господина Самлера* (*Mr. Sammler's Planet*, 1970), *To Jerusalem and Back: A Personal Account* (1976) и *Him With His Foot in His Mouth and Other Stories* (1984). За време шестодневног рата 1967. године је био ратни извештач из Израела за један амерички лист.

Елиезер БЕН-ЈЕХУДА
(Eliezer BEN-YEHUDA)
(Eliezer Yitzhak Perelman)

хебрејски лингвиста
рођен у Лужкију, Литванија, 07. 01. 1858.
умро у Јерусалиму 16. 12. 1922.

Бен-Јехуда је студирао медицину у Паризу и преселио се у Јерусалим 1881. Његов *Сафа брера* („јасан језик“) утро је пут повратку говорног хебрејског језика. За почетак, код куће је говорио само хебрејски. За време Првог светског рата живео је у Сједињеним државама и тамо наставио да пише нови хебрејски речник (*Milon-Thesaurus totius Hebraicitatis*). „Отац модерног хебрејског језика“ морао је да осмисли многе термине који нису постојали у библијско доба (пиштољ, телефон, демократија, комуникација, сладолед).

Макс БЕР
(Max BAER)

амерички боксер
рођен у Омахи, Небраска. 11. 02. 1909.
умро у Холивуду 21. 11. 1959.

Макс Бер је 1930. године за време бокса меча са Френкијем Кембелом задао тако снажан ударац свом противнику да је овај после меча преминуо. Бер је због тога био позван на суд. После утврђивања свих околности, Бер је био ослобођен оптужби. За време своје дванестогодишње професионалне каријере, Бер је боксовао са Џоџе Луисом и Максом Шмелингом. Том мечу, који је добио класичним нокаутом, присуствовало је 60.000 људи на познатом Јенки стадиону у Њујорку. Берова десна песница га је довела 1934. године до титуле шампиона у тешкој категорији. За време професионалне каријере 70 пута је победио, 13 пута је поражен, а 52 пута је боксовао нерешено. Према ранги листи америчког часописа *The Ring* међу најбољим је боксерима тешке категорије свих времена. На овој листи је Мухамед Али на првом месту, а Бер је рангиран на 20. месту. Умро је од срчаног удара у педесетој години.

Клод БЕРИ
(Claude BERRI)

(Claude Langman)
француски филмски режисер, продуцент
и глумац
рођен у Паризу 01. 07. 1934.

Бери је глумио у Шаброловом филму *"Добре жене"* (*Les Bonnes Femmes*, 1960) и у Цинемановом филму *"Чувај се бледе коња"* (*Behold A Pale Horse*, 1964). Добио је Оскара за свој редитески дебитантски кратки филм *"Пилетина"* (*Le Poulet*, 1964). Међу његовим раније филмове спадају *"Старац и дете"* (*Le Vieil Homme et L'Enfant*, 1966), који је инспирисан његовим детињством под нацистичком окупацијом, и *"Мазелтов или венчање"* (*Mazeltoy Ou La Marriage*, 1968) у којем као сценариста, редитељ и глумац описује свој доживљај јеврејске имигрантске породице. Бери је постигао интернационални успех својим дводелним филмом *"Жан д Флорет"* (*Jean De Florette*) и *"Манон и извори"* (*Manon Des Sources*, 1986), адаптираним од Марсела Пањола. Године 1993. режира до тада најскупљи француски филм, Золин *"Жерминал"* (*Germinal*). Међу његовим бројним продуцентским радовима налази се и *"Теса"* (*Tess*) Романа Поланског.

Дејвид БЕРКОВИЦ
(David BERKOWITZ)
(“Son of Sam”)

амерички масовни убица
рођен у Њујорку 01. 06. 1953.

Беркович је рођен као Ричард Дејвид Фалко и дат је на усвајање. Био је срамежљив, чудан и усамљен, док одједном није у својој глави почео да чује демонске гласове који су му наређивали да убија. Године 1977. је ухађен у једној од највећих полицијских рација спроведених у Њујорку, пошто је осумњичен да је извршио шест убиства. Приликом испитивања, у полицији је изјавио да је само следно наредбе Сема. 6.000 година старог демона, који му је упуте гва преносио преко суседовог пса. Мада је велики број психијатара дао налаз да се ради о душевном болеснику, осуђен је на 365 година робије. Његову историју овековечио је амерички редитељ Спaјк Ли 1969. године у филму *Лето серијског убице* (*Sam's summer*).

Милтон БЕРЛЕ
(Milton “Mr. Television” BERLE)
(Milton Berlinger)

амерички комичар
рођен у Њујорку 12. 07. 1908.
умро у Беверли Хилсу 27. 03. 2002.

Берле је као дете почео да наступа у неким филмовима. Каријеру је наставио у варијететима и мјузиклима (*Ziegfeld Follies*). Као “Ујка Милти” је осам година наступао у телевизијској серији *Texaco Star Theater* између 1948. и 1956. године. Сваког уторка када се приказивала епизода те серије улице Америке су биле празне, сви су били пред екраном новог медија. Дошло је до невиђене експанзије телевизије, која је тако ушла у све домове. Берле је наступао као глумац у кабареима и као филмски глумац (*Always Leave them Laughing*, 1949; *Lepke* 1974). Више пута је добијао награде за животно дело.

Сер Исаја БЕРЛИН
(Sir Isaiah BERLIN)

британски научник и филозоф
рођен у Риги, Летонија, 06. 06. 1909.
умро у Оксфорду 12. 11. 1997.

За време Другог светског рата је радио за британску обавештајну службу у Њујорку. Потом је био ангажован у амбасадама у Вашингтону и Москви. Изузетно либералан и хумано оријентисани професор из Оксфорда, стекао је међународну славу као научник, предавач и као успешни преговарач у државним пословима. У својим научним делима посвећеним политици и моралним нормама, признао је постојање различитости међу људима. Исаја Берлин је био председник Британске академије, преводио је Тургенјева и, као пријатељ Хаима Вајцмана, активно је помагао Израел. Значајнија дела су: *Карл Маркс* (1939), *The Hedgehog and the Fox* (1953, књига о Лаву Толстоју) и *The Life and Opinions of Moses Hess* (1959).

Емил БЕРЛИНЕР
(Emil BERLINER)

немачко-амерички електроничкињер
рођен у Хановру 20. 05. 1851.
умро у Вашингтону 03. 08. 1929.

Берлинер је постао познат због разних проналазака у области аудио инжињерства. Године 1887. надоградио је Едисонов грамофон, тако што је први уногрбно округле, цинкане плоче, прекривене воском као носаче звука. Касније се бавио авио инжињерством; конструисао је три хеликоптера између 1919. и 1926. Све их је лично тестирао. Бавио се социјалним темама и 1890. године оснива *Друштво за превенцију болести*, заузимајући важну улогу у борби против туберкулозе у Америци.

Луидиг БЕРНЕ
(Ludwig BÖRNE)
(Juda Löb Baruch)

немачки писац и публициста
рођен у Франкфурту 06. 05. 1786.
умро у Паризу 12. 02. 1837.

Берне је студирао медицину, један од ретких факултета дозвољених Јеврејима. Дипломирао је 1808. на Универзитету у Гисену. У својим делима страсно је подржавао демократију као предуслов социјалној и духовној слободи. Иако је 1818. постао хришћанин, (био је то корак који ће касније сматрати непромишљеним) наставио је да се бори за права Јевреја. Његови хумористични, интелигентни и оштри чланци чине га пиониром критичке прозе.

Сара БЕРНАР
(Sarah BERNHARDT)
(Henriette-Rosine Bernhardt)

француска глумица
рођена у Паризу 22. 10. 1844.
умрла у Паризу 26. 03. 1923.

Сара Бернар је била једна од најпознатијих глумица свог доба. Називали су је "божанска". Постала је позната по својим улогама у класичним и модерним комадима. Играла је и мушке улоге, на пример Хамлета. Позоришна публика би испунила позоришне дворане у свим европским градовима када је наступала Сара Бернар у представи *Дана с камењана*, коју је одиграла више од 3000 пута. Поред осам америчких и блискоисточних турнеја, водила је и четири позоришта, од којих једно и данас носи њено име. Бавила се и вајарством и сликарством. У париским круговима је својим животним стилем, фатална жена (femme fatale), била у средини бројних скандала. Након ампутације ноге 1922. године је последњи пут наступила у позоришту у представи *Régine Arnaud*.

Елмер БЕРНШТАЈН
(**Elmer BERNSTEIN**)

амерички композитор филмске музике и диригент
рођен у Њујорку 04. 04. 1922.
умро у Калифорнији 18. 08.2004.

Елмер Бернштајн је започео каријеру као концертни пијаниста, да би 1950. године са њујоршког радија прешао у Холивуд. Музиком из филма *The Man With the Golden Arm* (1955) постао је један од водећих америчких композитора филмске музике. Написао је музику за више од 200 филмова свих жанрова, као што су на пример *Седам величанствених* (*The Magnificent Seven*, 1960), *Убити птицу ругалицу* (*To Kill A Mockingbird*, 1962), *Велико бекство* (*The Great Escape*, 1963) и *My Left Foot* (1989). У знак посебног поштовања према пријатељу и композитору Бернарду Херману, прерадио је музику за Скорсезев римејк филма *Cape Fear* (1962). У сарадњи са Royal Philharmonic Orchestra је снимно своје и Херманове изабране композиције. Године 1967. је добио Оскара за музику у филму *Thoroughly Modern Millie* (1967).

Леонард БЕРНШТАЈН
(**Leonard BERNSTEIN**)

амерички композитор, пијаниста и диригент
рођен у Лоренсу, Масачусетс, 25. 08. 1918.
умро у Њујорку 14. 10. 1990.

Леонард Бернштајн је један од најзначајнијих диригената двадесетог века. Током своје каријере је био веома цењен и омиљен. Учио је на Харварду и 1943. године је изазвао сензацију када је уместо диригента Бруна Валтера, који се изненада разболео, ускочио и бриљантно дириговао њујоршком филхармонијом. Компонувао је симфоније *Jeremiah* и *Age of Anxiety*, мјузикла *Fancy Free* (1944), оперу *Trouble in Tahiti* (1952) и *Kadish* (1963) на хебрејском језику. Код публике је највећи успех доживео мјузиклом *Прича са западне стране* (*West Side Story*; 1957) на основу којег је 1961. године снимљен филм који је добио 9 Оскара и данас спада у класике филмске уметности. Године 1958, када је постављан за диригента Филхармоније у Њујорку, био је њен први диригент који је рођен у Америци.

Ханс Албрехт БЕТЕ
(Hans Albrecht BETHE)

амерички физичар
рођен у Страсбуру 02. 07. 1906.
умро у Итаки, Њујорк, 06. 03. 2005.

Године 1933, Бете је из Немачке емигрирао у Енглеску, где је развио теорију коришћења материје да би се успорили електрони (Бете-Хајтлер формула). Године 1935. одлази у Сједињене државе где проучава стварање енергије звезда (1938/39). За открића на том пољу добија Нобелову награду 1967. Од 1943. до 1946. део је тима физичара у Лос Аламосу који ради на "Пројекту Менхетн" (на конструкцији атомске бомбе). Учествовао је и у изради хидрогенске бомбе иако је намеравао, као и Опенхајмер, да спречи њен настанак. "Пророк енергије" како су га звали привукао је пажњу јавности својим активним залагањем за контролу наоружања. Године 1958. иницирао је Прву интернационалну конференцију у Женеви о забрани нуклеарних тестова.

Бруно БЕТЕЛХАЈМ
(Bruno BETTELHEIM)

амерички психолог и учитељ
рођен у Бечу 25. 08. 1903.
умро (самоубиство) у Силвер Спрингу,
Мериленд, 13. 03. 1990.

Бетелхајм, Фројдов ученик, депортован је 1938. у Дахау и Бухенвалд. Године 1939. дозвољено му је да емигрира у Сједињене државе. Као директор школе Соња Шанкман у Чикагу радио је са ментално оболелом децом, и његове неназване методе образовања учиниле су га пионирем у дејој психологији. Његове књиге међународно су признате. Међу њих спадају "Љубав није довољна" (*Love is not enough*), "Лечење емотивно поремећене деце" (*The treatment of emotionally disturbed children*, 1950), "Симболичне ране" (*Symbolic wounds*), "Пубертетски обреди и мушка љубомора" (*Puberty rites and the envious male*, 1952) и "Значај и значење бајки" (*The meaning and importance of fairy tales*, 1976). Године 1990. Бетелхајм је извршио самоубиство, околности су остале неразјашњене.

Хаим Нахман БИАЛИК
(Chaim Nachman BIALIK)

хебрејски песник, национални песник
Израела
рођен у Ради Волхинији, Украјина
09. 01. 1873.
умро у Бечу 04. 07. 1934.

Биалик се сматра једним од најистакнутијих модерних хебрејских песника и његов рад има велики утицај на модерну јеврејску културу. Потекло је из сиромашне породице. Читав живот посветио је оживљавању хебрејског језика комбинујући јеврејски мистицизам, рационални талмунизам и просветитељство. Био је признат и као преводилац европских класичних дела, међу којима су "Don Kixot" (*Don Quichote*) и "Wilhelm Tell" (*Wilhelm Tell*). Умро је од постоперативних последица 1934.

Мел БЛАНК
(Mel BLANC)
(Melvin Jerome Blanc)

амерички глумца
рођен у Сан Франциску 30. 06. 1908.
умро у Сан Франциску 10. 07. 1989.

Бланк је преко шездесет година позајмљивао свој глас многим омиљеним јунацима цртаних филмова. У више од 3000 цртаних филмова његовим гласом су проговарали патак Дача, мачор Силвестер, Пера Детлић, Каменко и Кременко, Брзи Гонзалес и Душко Дугоушко. Каријеру је започео гласовним представљањем једног бика у цртаном филму *Picador Porky* (1937). То је био почетак педесетогодишње сарадње са компанијом Ворнер. Добио је надимак "човек са хиљаду гласова", имао је своју емисију на радију и издавао је грамофонске плоче. Мада је био алергичан на шаргарепу увек је говорио да му је најомиљенији лик Душко Дугоушко. На његовом надгробном споменику стоји следећи натпис: "That's all, folks!".

**Ернст БЛОХ
(Ernst BLOCH)**

немачки филозоф и писац
рођен у Лудвигсхафену 08. 07. 1885.
умро у Тибингену 04. 08. 1977.

Ернст Блох је 1933. године емигрирао из Немачке и од 1938. године је живео у САД. Када се вратио у Немачку, Блох је од 1949. године био професор у Лајпцигу у тадашњој ДДР. Године 1955. је добио државну награду ДДР, међутим 1961. године се ипак није вратио из Западне Немачке где је био гостујући професор, већ је прихватио професуру и остао у Тибингену. Разлози због којих је остао у Западној Немачкој делимично су и због неслагања са тадашњом званичном политиком ДДР, због поступања државног апарата, а делом и због тога што су га непосредно пре тога приморали да се пензионисше. Као ниједан други марксиста, Блох је на својствен начин спојио револуционарне делове Библије и месјанску покретачку снагу социјализма. У Тибингену је написао *Schopenhauer und die Welt als Auschwitz* (1965) и *Tendenz – Latenz – Utopie* (1978). Главно дело *Das Prinzip Hoffnung* је написао између 1938. и 1947. године.

**Конрад Емил БЛОХ
(Konrad Emil BLOCH)**

амерички биохемичар
рођен у Инсеу, Шлезија, 21. 01. 1912.
умро у Бурлингтону, Масачусетс, 15. 10.
2000.

Блох је емигрирао у САД 1936. године. Добио је професорско место на Универзитету у Чикагу 1950. године, а 1954. године на познатом Универзитету Харвард. Предмет његових истраживања је био метаболизам масноћа и холестерола у људском организму. Сазнања до којих је дошао представљају основу за борбу против артериосклерозе и других поремећаја циркулације. Најзначајније је сазнање да се у људском организму масне киселине и ензими, настали у биосинтези из комплексних веза молекула, састоје од „активираних сирћетне киселине“. Блох 1956. године постаје члан Америчке академије наука, а 1964. године је заједно са Линнеом добио Нобелову награду за медицину.

Феликс БЛОХ
(Felix BLOCH)

швајцарско-амерички физичар
рођен у Цириху 23. 10. 1905.
умро у Цириху 10. 09. 1983.

Феликс Блох је постао доцент на Факултету у Лајпцигу 1932. године, да би две године касније емигрирао у САД, где је на Калифорнијском Станфорд универзитету наставио професорску каријеру. Године 1946. је успео да створи услове за тачно одређивање јачине магнетног поља атома. Његова метода „нуклеарне резонанце“ је постала незаобилазна у свим истраживањима хемијских структура. Заједно са научником Пурселом, који је независно од њега дошао до истих резултата, 1952. године је добио Нобелову награду. Након повратка у Европу 1954. године је постао директор Истраживачког центра ЦЕРН у Женеви. Од 1965. године је био председник Америчког друштва физичара (American Physical Society).

Леон БЛУМ
(Léon BLUM)

француски политичар и новинар
рођен у Паризу 09. 04. 1872.
Умро у Жуи-ан-Жозау, 30. 03. 1950.

Блум је 1902. године био један од оснивача, а од 1919. године председник Социјалистичке партије Француске. Био је главни уредник партијског гласила *Le Populaire*. Године 1930. је постао председник Народног фронта у који су се удружили комунисти, социјалисти, либерали и синдикати. Од 1936. до 1938. године је био председник Владе Француске. Док је био председник Владе спроведене су социјалне реформе, као на пример увођење четрдесеточасовне радне недеље и плаћеног годишњег одмора. Блум је 1940. године ухапшен и од 1943. до 1945. године је био у концентрационим логорима Бухенвалд и Дахау. После Другог светског рата је поново био председник Владе Француске (1946-1947).

Марк БОЛАН
(**Marc BOLAN**)
(**Mark Feld**)

британски рок музичар
рођен у Лондону 30. 09. 1947.
умро у Лондону 16. 09. 1977.

Марк Болан је почео да свира са 18 година у оркестру *Susie and the Hula Hoops*. Године 1967. је основао рок групу *Tyrannosaurus Rex* са којом је седмдесетих година двадесетог века постигао светску славу. Његове песме *Get It On*, *Metal Guru* и *Children of the Revolution* биле су на самом врху топ-листа широм света у периоду између 1971. и 1974. године. За непуних годину и по дана продато је 18 милиона плоча са његовим песмама, и 30 хиљада примерака збирке песама *The Warlock of Love*. Марк Болан је погинуо у саобраћајној несрећи 1977. године.

Нилс Хенрик Давид БОР
(**Niels Henrik David BOHR**)

дански физичар
рођен у Копенхагену 07. 10. 1885.
умро у Копенхагену 18. 11. 1962.

Нилс Бор је један од твораца савремене физике. Полазећи од Планкове идеје о квантовању енергије и на основу Радерфордовога модела атома, увео је три постулата на основу којих је било могуће објаснити емисију и апсорпцију светлости, као и понашање атома водоника у стационарном стању. Пронашао је законитост везе између спектралних линија и структуре електронског омотача атома, као и везу између Периодног система елемената и структуре електронског омотача. За ове радове добио је 1922. године Нобелову награду за физику. У области нуклеарне физике је дао значајан допринос као аутор теорије о прелазним језгрима и као један од аутора теорије о капљичастом моделу језгра, као и теорије о цепању језгра.

Макс БОРН
(Max BORN)

британски физичар
рођен у Вроцлаву 11. 12. 1882.
умро у Гетингену 05. 01. 1970.

Борн је заслужно признање за рад на Ајнштајновој теорији релативитета. Године 1933. нацисти су га отерали са професорског места на Универзитету у Гетингену. Емигрирао је у Енглеску. За истраживања на пољу квантне физике додељена му је Нобелова награда из физике 1954. Специјализовао се у савршавању прецизних математичких формула које су биле веома значајне у време када су научници, још увек без помоћи компјутера, исписивали бесконачне формуле на њиховим таблама. Многи његови ученици постали су познати (Хајзенберг). Током своје каријере често је размењивао мишљење са Ајнштајном о политичким питањима.

Михаил Мојсејевић БОТВИННИК
(Michail Moissejevitch BOTWINNIK)

руски електроничар
и светски шаховски првак
рођен у Куокали, Финска, 17. 08. 1911.
умро у Москви 05. 05. 1995.

Ботвинник је одрастао у Санктпетербургу. Био је успешан шахиста и теоретичар шаха, а поред тога све време се бавио научним радом као кибернетичар и информатичар. Од краја четрдесетих до почетка шездесетих година двадесетог века је био неприкосновени и непобедиви владар светског шаховског престола (1948–1957, 1958–1960, 1961–1963). Све време свог активног рада се бавио развојем шаховског компјутера.

Фани БРАЈС
(**Fanny BRICE**)
(**Fannie Borach**)

америчка комичарка
рођена у Њујорку 29. 10. 1891.
умрла у Холивуду 29. 05. 1951.

Фани Брајс је била незамењиви део Бродвејске представе "Зигфелд фолис" (*Ziegfeld Follies*) рекордних 27 година. Глумила је са великим извођачима као што су Е. Кантор и појавила се и у неколико филмова. Отац јој је био Француз а мајка Мађарица. Почела је да наступа са 13 година. Песма "Мој човек" (*My Man*) је постала њен заштитни знак као и лик обесног дерништа Бејби Снуке, омиљеног лика "Зигфелд фолис" који је играла од 1936. до смрти. Доспевала је на насловне странице како због своје афере са криминалцем и коцкарем Њикијем Арнштајном (рођеног у Норвешкој као Јулиус Арит Штајн) тако и због својих улога. О њеном животу направљен је мјузикл "Фани сер" (*Fanny Girl*, 1964) и снимљен филм (1968). У насловној улози оба пута играла је Барбра Стрејсенд.

Макс БРОД
(**Max BROD**)

аустријско-израелски писац и издавач
рођен у Прагу 27. 05. 1884.
умро у Тел Авиву 20. 12. 1968.

Брод је био водећа личност међу књижевницима који су у Прагу писали на немачком језику, и стална потпора младим књижевним талентима. За свој рад *Reuben, Fürst der Juden* добио је државну награду Чехословачке 1925. године. Након завршетка студија права од 1924. године је био уредник позоришне и музичке рубрике у дневним новинама "Prager Tageblatt". Као убеђени шпонијста, 1939. године је емигрирао за Палестину. Међу радовима које је оставио за собом налазе се есеји, драмски комади и музичка дела, као и песме и романи верске садржине у којима се увек бавио односима добра и зла у нашем свету. Брод није послушао последњу жељу свог доброг пријатеља Франца Кафке да уништи сва његова дела када овај умре, већ их је постхумно објавио.

Јосип БРОДСКИ
(Joseph BRODSKY)
(Iosif Alexandrovitch Brodsky)
 руско-амерички књижевник
 рођен у Лењинграду 24. 05. 1940.
 умро у Њујорку 28. 01. 1996.

Бродског су 1964. године, због “паразитског начина живота”, у Русији осудили на пет година затвора и присилни рад. Од 1972. године, када је прогнан из Русије, живео је у САД, где је наставио да се бави књижевношћу. Писао је религиозне песме као што су *Isac and Abraham*, *The Jewish Cemetery near Leningrad* и *Римске елегике* (1982). Писао је есеје, драме и бавио се преводњем књижевних дела са енглеског, шпанског и пољског језика на руски језик. Свега дела су преведена на десет језика. Био је предавач на више америчких универзитета, а 1987. године је добио Нобелову награду за књижевност.

Питер БРУК
(Peter BROOK)
 британски позоришни и филмски редитељ
 рођен у Лондону 21. 03. 1925.

Брук је постао познат као редитељ бројних опера, драма (углавном Шекспира) и савремених позоришних представа. Између 1962. и 1970. године је био један од директора Royal Shakespeare Company. Познати музички филмови су му *Господар мува* (*Lord of the Flies* 1963), *Marat/Sade* (1966) и *Кармен* (1983, по опери Жоржа Бизеа). Од 1970. године је на челу Центра за истраживање драмских уметности у Паризу. Светску славу је стекао мега пројектима, као што је био 1971. године у Персеполису поводом прославе 2500 година Персијског царства, и драматизацијом епа Махабхарате у трајању од девет сати, с којом је 1985. године обинао цео свет.

Мел БРУКС
(Mel BROOKS)
(Melvyn Kaminsky)

амерички редитељ, писац, глумац и продуцент
рођен у Бруклину, Њујорк, 28. 06. 1926.

Мајка Мела Брукса потиче из Кијева, а отац из Глањска. За свој први филм, *The Producers*, који је снимно 1967. године, добио је Оскара. Светску славу је стекао својим филмовима *Blazing Saddles*, вестерн пародијом из 1974. године, у којем шериф црнац говори на јидишу, и *Young Frankenstein* (1974, са Џином Вајлдером, Мартијем Фелдманом и Џином Хекманом у главним улогама). Његови филмови су саткани од сатире, мало скарадности и невиђеног темпа, због чега имају изузетни успех код публике. Као продуцент је учествовао у филмовима чувених редитеља као што су Дејвид Линч (*The Elephant Man*) и Дејвид Кроненберг (*The Fly*, 1986, са Џефом Голдблумом у галовној улози).

Лени БРУС
(Lenny BRUCE)
(Leonard Alfred Schneider)

амерички глумац
рођен у Њујорку 13. 10. 1926.
умро у Холивуду 03. 08. 1966.

Одрастао је у ортодоксној јеврејској породици у којој се говорило на јидишу. У својој аутобиографији из 1965. године, *How To Talk Dirty and Influence People*, описао је своје године одрастања и породичну атмосферу, чија затвореност га је вероватно преобразила у покретача новог сценског приступа и предводника у кабаретским наступима. Његова сатира је разарала низ табу тема у педесетим и шездесетим годинама двадесетог века. Често су његове изјаве сматрале болесним. У Аустралији су покренули судски поступак против њега због бласфемije, а у Енглеској су му забрањили наступе. За време једног наступа, бива ухапшен због неморалности. И поред овог притиска наставио је са својим радом све до 1966. године када је преминуо због прекомерне употребе дроге. О његовом животу је снимљен филм *Лени* (1974) са Дастином Хофманом у насловној улози.

Луис „Лепке“ БУХАЛТЕР
(Louis "Lepke" BUCHALTER)

амерички криминалац
рођен у Њујорку 1897.
умро (погубљен) у Њујорку 04. 03. 1944.

Бухалтер, син руских емиграната, своју каријеру је започео уценама и заплашивањем радника и синдикалиста. Био је у клану Лакија Лућана, за чији рачун је годишње сакупио по десет милиона долара на име „новца за заштиту“. Када су власти расписале за њим потерницу, постао је неугодан за своје партнере, па су га намамили и предали у руке полицији. Бухалтер је био једини гангстерски вођа који је стигао на електричну столицу.

Курт ВАЈЛ
(Kurt WEILL)

немачко-амерички композитор
рођен у Десауу 02. 03. 1900.
умро у Њујорку 03. 04. 1950.

Повезивањем разних стилова музике, забавне и озбиљне са елементима цеза, Вајл је постао кључна фигура у авангардним позориштима (*Der Zar läßt sich photographieren, 1928*). Постао је познат делима писаним заједно са Брехтом у којима критикује друштвени систем. Настао је скандал али и успех на основу концепције њиховог дела *Mahagonny* из 1927. године, следила је *Опера за три гроша (Dreigroschenoper, 1928)* са бројним класичним мелодијама као што је *Seeräuberjenny*. Комад је постигао фрапантан успех који немачка позоришта нису памтила у задњих неколико десетлећа а у Вајмарској републици је постао најконтроверзнији културни догађај. Године 1933. Вајл је емигрирао у Њујорк са ћерком и супругом Лотом Лења, која је била и интерпретаторка његових песама. У Њујорку је компоновао музику за Верфелов *The Eternal Road (1937)* и друге бродвејске комаде.

Џин ВАЈЛДЕР
(Gene WILDER)
(Jerry Silberman)

амерички глумац, сценариста и режисер
рођен у Милвокију, Висконсин,
11. 06. 1935.

Вајлдер, чији је отац био руски емигрант, продавац минијатурних флашина за ликере, учио је глуму у Бристол Олд Виц Театру где је освојио и прво место у мачевању. Номиниован је за награду Оскар за глуму у филму Мел Брукеа *The Producers* (1968), и као човек који је ухваћен са овцом у кревету у филму Вудија Алена *Све што сте хтели сазнати о сексу а никада нисте смели да питате* (*Everything You Always Wanted to Know About Sex*, 1972). Вајлдерово прво самостално остварење као продуцента и режисера је филм *Авантуре Страријес брата Шерлока Холмса* (*The Adventures of Sherlock Holmes' Smarter Brother*, 1975). Када му је сузруга, Цицла Раднسر, 1989. године умрла од рака. Вајлдер се потпуно посветио помагању истраживања рака.

Селман Абрахам ВАКСМАН
(Selman Abraham WAKSMAN)
амерички микробиолог
рођен у Прилуки (близу Кијева),
22. 07. 1888.
умро у Хијанисеу, Масачусетс,
16. 08. 1973.

Живео је у Сједињеним државама од 1910. Ваксман је идентификовао и култивисао микроорганизме чије излучевине убијају бактерије које изазивају инфекције, називајући супстанце које је почасно изоловао «антибиотик». Његов проналазак омогућио је први пут ефектно лечење туберкулозе и као резултат дао групу лекова (антибиотици) која је револуционаризовала модерну медицину. Две од супстанци које је Ваксман изоловао пронашле су широку примену у лечењу људи, животиња и биљака. Године 1952. Ваксман је добио Нобелову награду за психологију/медицину.

Ото ВАЙНИНГЕР
(**Otto WEININGER**)

аустријски филозоф
рођен у Бечу 03. 04. 1880.
умро (самоубиство) у Бечу 04. 10. 1903.

Дело «Пол и карактер» (*Geschlecht und Charakter*, 1903) изазвало је контраверзне реакције када је Вајнингер, студент филозофије, објаснио разлике између мушкарца (племенит-херојски) и жене (зла-деструктивна), дошавши до закључка да је жена ништа друго до персоналификована неморалност. Преведена је на многе језике и постала је култно штиво фашисондне мушкости. Заговарао је потпуну апстиненцију, по њему је јудаизам испод хришћанства као што је жена испод мушкарца. Његов комплекс чистоће привукао је моралисте као што су Краус и Витгенштајн и утицао на Хитлера и Мусолинија. Убио се у 23. години. Лесинг је написао о њему: „у овом младом филозофу полудела је Кантова теорија о два свста.“

Франц ВАКСМАН
(**Franz WAXMAN**)

амерички филмски композитор
рођен у Силезији 1906.
умро 1967.

У Немачкој Ваксман је радио као чиновник у банци и свирао клавир у плесним оркестрима по кафетинама, да би се издржавао док је похађао Берлински конзерваторијум и Дрезденску музичку академију. Пробио се на филм 1930. аранжирајући музику за «Плавог анђела» (*Der Blaue Engel*) са Марлен Дитрих а потом је радио на многим другим немачким филмовима. Године 1934. одлази из Немачке и постаје један од најкреативнијих композитора Холивуда у следеће три декаде. Радио је музику филм браће Маркс «Дан на тркама» (*A Day At The Races*, 1937), као и Хичкокову «Ребеку» (*Rebecca*, 1940), Сулзу (*Suspicion*, 1941) и Петки прозор (*Rear Window*, 1954). Ваксман је добио Оскаре за његов рад на «Сансет Булевару» (*Sunset Boulevard*, 1950) са Ерихом фон Stroххајмом и за «Место под Сунцем» (*Place In The Sun*, 1951).

Ели ВАЛАХ
(Eli Wallach)

амерички глумац
рођен у Бруклину, Њујорк, 07. 12. 1915.

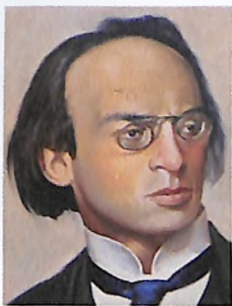
Године 1945, након учешћа у рату, Валах је дебитовао на Бродвеју, а 1956. године на филмском платну. Године 1948. постао је један од првих чланова филмског Екторс студија у Њујорку. Играјући углавном негативне улоге, веома брзо постаје један од најнаграђенијих глумаца. Валах је играо господина Фриза у познатој телевизијској серији Бетмен, 60-тих година. После тога следе улоге у филмовима: (*The Lineup*, 1958), бандитског вође у филму *Седморица величанствених* (*The Magnificent Seven*, 1960) за који је музику писао Елмер Бернштајн, *The Misfits* (1961) по делу Артура Милера, *Беце једном на дивљем западу* (*How the West Was Won*, 1962) са Ли Кобом а у режији Дон Сигела, *Добар, Лош, зао* (*The Good, the Bad and the Ugly*, 1966) у режији Серђа Леонеа са Клинт Иствудом и Ли Банклифом и трећи део филма *Кум* (*The Godfather*, 1990).

Ото ВАЛАХ
(Otto Wallach)

немачки хемичар
рођен у Кенигсбергу 27. 03. 1847.
умро у Гетингену 26. 02. 1931.

Године 1889. Валах је постављен на место професора на Универзитету у Гетингену. Тамо је изоловао бројне терпене из стеричних уља која се налазе углавном у четинарима и цитрусним биљкама и почео да анализира њихову структуру. Године 1894. био је у могућности да напише формулу за уље за косу са мирисом лимуна. Већина терпена и камфора су помешана изометричка једињења која није лако издвојити. Најбољи метод за то је *Валахов метод кристализације*. 1910. добио је Нобелову награду за хемију. Још је важнија чињеница да је сједињавање супстанци које је Валах пронашао резултирало оснивањем модерне индустрије парфема и мириса.

Herwarth WALDEN
(Herwarth WALDEN)

(Georg Levin)

немачки писац, издавач

и likovni kritičar

рођен у Берлину 16. 09. 1878.

умро у Саратову (заробљенички логор),
СССР, 31. 10. 1941 (?)

Године 1910. основао је авангардни часопис «*Der Sturm*» у Берлину а потом галерију Штурм која је приказивала футуристичка, експресионистичка и кубистичка дела. Ове активности учиниле су Валдена, који је од 1901-1911. био ожењен Елсом Лескер-Шилер, једним од истакнутих заговорника модерне уметности. Објавио је дела као што су «*Ликовни критичар и сликар*» (*Kunstkritiker und Kunstmaler*, 1916) и «*Ново сликарство*» (*Die neue Malerei*, 1920) као и драме, есеје и романе (*Das Buch der Menschenliebe*, 1916) и збирке поезије (*Im Geschweig der Liebe*, 1920). Био је члан комунистичке партије од 1919. а од 1932. ради у Москви као професор језика и уредник. Ухапшен је 1941. и убрзо умро у заробљеништву.

Otto Heinrich WARBURG
(Otto Heinrich WARBURG)

немачки биохемичар

рођен у Фрајбургу 08. 10. 1883.

умро у Берлину 01. 08. 1970.

Варбург потиче из угледне породице научника и банкара. У Првом светском рату служио је у пруској коњици. Био је професор у Берлину, када су му национал социјалисти 1941. године забрањили рад. Предмет његових испитивања представљају дисање и метаболизам здравих и туморозних ћелија. У институту за физиологију ћелија Кајзер Вилхем, којим управља од 1931. године, усавршио је по њему назван Варбургов манометар уз помоћ којег се мери апсорпција кисеоника од стране ткива. Ову методу користе биохемичари широм света. За проналазак дисајних ензима добио је 1931. године Нобелову награду. Варбург је, између осталог, доказао да ћелије рака могу расти и живети без кисеоника.

Јакоб ВАСЕРМАН
(Jakob WASSERMANN)

немачки писац
рођен у Фиргу 10. 03. 1873.
умро у Алт-Осеу 01. 01. 1934.

Пошто је завршио пословно школовање, син трговца оженио је кћер бечког бизнисмена и 1898. се, као писац, настанио у Бечу. Тамо се срео са Хофманшталом и Шницлером. Васерманова главна порука била је да треба превазићи лењост срца и побољшати себе патњом, а свет љубазношћу. Међу његова дела спадају: *Caspar Hauser oder die Trägheit des Herzens* (1908), *Das Gänselmännchen* (1915), *Mein Weg als Deutscher und Jude* (1921) и *Der Wendekreis* (1920–24). Томас Ман га је назвао «сјајном мешавином виргуозности и озбиљности» поредећи га са приповедачем на улицама Багдада.

Дига ВЕРТОВ
(Dziga VERTOV)
(Denis Arkadievitch Kaufman)

руски сниматељ документарних филмова
рођен у Бјалистоку, Пољска, 02. 01. 1896.
умро у Москви 12. 02. 1954.

«Човек са филмском камером» сматра се једним од најважнијих совјетских филмских пионира. Он је створио модерну документарну форму »*Кино-око*» користећи фотомонтаже и кратке резове да би приказао совјетски живот и достигнућа совјетске економије. Вертов и његова породица побегли су када је Немачка заузела Пољску 1915. Радио је на вестима »*Кино Недеља*» у Москви и снимао филмове као што су »*Годишњица револуције*» 1919., »*Кино Правда*» 1925., и »*Ентузијазам*» 1930., где је додао звук да би славно рударе. Вертов је одао почаст свом хероју у »*Три песме о Лењину*» 1934.

Франц ВЕРФЕЛ
(Franz WERFEL)

аустројски писац
рођен у Прагу, 10. 09. 1890.
умро у Беверли хилсу, Калифорнија, 26.
08. 1945.

Између 1912. и 1914. године Верфел је радио као лектор у издавачкој кући у Лајпцигу, где је 1913. године објавио серију авангардних књига под називом (*Der jüngste Tag*, 1913). Верфел лирничар и романописац оженио је удовицу композитора Густава Малера. Блиски другови су му били Макс Брод и Франц Кафка. Дела су му посвећена богу и напаћеним верницима *Проневерени рај* (*Der veruntreute Himmel*, 1933), *Четрдесет дана Мусе Дага* (*Die vierzig Tage des Musa Dagh*, 1933). У задњем описује истребљење Јермена (1915-1917) и указује на опасност од национал социјализма. Године 1938. Верфел је морао да емигрира у Француску, а 1940. одлази за Америку. У његова најпознатија дела спадају *Der Abituriententag* (1928), *Das Lied von Bernadette*, (1941) и *Stern der Ungeborenen*, објављено после његове смрти 1946.

Ели ВИЗЕЛ
(Elie WIESEL)

амерички писац
рођен у Сигету, 30. 09. 1928.

Ели Визел је мађарског порекла, био је депортован у периоду 1944-1945. у концентрационе логоре. Овај период и јеврејска традиција су главне теме у његовим делима претежно написаним на француском језику. После Другог светског рата студирао је на Сорбони. Радио је као новинар у Паризу и 1956. године се преселио у Америку. Најпознатија дела су му *La Nuit* (1958), *Der fünfte Sohn* (1983) и *Der Vergessene* (1989). Визел се бори против равнодушности и заборављања. У својим предавањима залаже се за руске и етиопске јевреје као и државу Израел. Од 1980. до 1986. године био је председник Холокауст меморијал савета у САД. За његову истрајну борбу против расизма и свих врста угњетавања добио је 1986. године Нобелову награду за мир.

Рихард Вилштетер
(Richard WILLSTÄTTER)

немачки хемичар
рођен у Карлсруеу 13. 08. 1872.
умро у Муралтоу, Швајцарска,
03. 08. 1942.

Вилштетерово откриће да су *хлорофит* и *хемоглобин* сложене мешавине са заједничком основном супстанцом имало је велики значај за даља биохемијска истраживања. Водно је главну лабораторију удружења Кајзер Вилхелм на Универзитету Дахлем и 1915. добио Нобелову награду за хемију. Вилштетер је био члан скоро сваке значајне европске Академије. Његова каснија истраживања концентрисала су се на ензиме пшера и метаболизме протеина и масти у људском организму. Открића на том пољу основа су данашње дијететике.

Норберт Винер
(Norbert WIENER)

амерички математичар
рођен у Колумбији, Монтана,
26. 11. 1894.
умро у Стокхолму 18.03.1964.

Године 1932. Винер је постављен за професора у Кембриџу. Од 1948. године написао је пуно радова о основним истраживањима на пољу математике *Кибернетика – регулисање и преношење информација у живим бићима и машинама (Cybernetics – Control and Communication in the Animal and the Machine, 1948)*. Винера сматрају оснивачем научне дисциплине која представља спој кибернетских, техничких, органских и друштвених регулационих система. У машинама за обраду података, компјутерима, на бази преношења информација Винер је препознао проблеме који се појављују у биолошким организмима *Аналогна машина мери, дигитална рачуна (The analogue machine measures, the digital machine counts)*. Својим животним делом значајно је допринео развоју дигиталног информационог друштва.

**Владимир „Васјотек” Семјонович
ВИШОЦКИ
(Vladimir “Vasyotehek” Semyonovitch
VYSOTZKY)**

руски глумац, поета и певач
рођен у Москви 25. 01. 1938.
умро у Москви 20. 07. 1980.

Вишоцки је био пророк подземља, чије су песме биле познате широм Русије. Композовао је више од хиљаду песама од којих скоро ниједна није објављена под његовим именом. Кроз садржај његових песама постао је симбол руске душе, пронично критиковајући оштрину комунизма у СССР-у. Као глумац је био веома омиљен. Оно што га је још више уздизало, су песме које су се преносиле и певале свуда по држави захваљујући аматерским снимцима. Након његове смрти у 42. години, Горбачов је дозволио издавање његових песама, и „руском Шекспиру са гитаром” подигнут је споменик у Москви.

**Лудвиг ВИТГЕНШТАЈН
(Ludwig WITTGENSTEIN)**

британски филозоф
рођен у Бечу 26. 04. 1889.
умро у Кембриџу, Велика Британија
29. 04. 1951.

Године 1908. Витгенштајн почиње студије математике у Кембриџу и Манчестеру. Пошто је поделио своје милионе радио је као учитељ у аустријском селу Трајенбаху 1920. Од 1926. радио је као баштован у манастиру. 1929. вратио се у Кембриџ и постао британски држављанин 1938. Постављен је за професора на Универзитету 1939. Његов рад фокусира се на односе између језика и реалности. Развио је теорије о могућностима, ограничењима и природи језика и мишљења. Његов *Tractatus Logico-Philosophicus* једно је од најзначајнијих филозофских дела овог века.

**Маркус "Миша" ВОЛФ
(Markus "Mischa" WOLF)**

шеф контраобавештајне службе Источне Немачке
рођен у Хехингену 19. 01. 1923.

Волфова породица је 1933. године побегла у Швајцарску, а 1934. у Совјетски савез. По повратку у Источну Немачку помогао је формирање тајне службе Штази, и постао је 1958. начелник контраобавештајне службе. Волфова најуспешнија акција била је убицавање „кртице“ Гинтера Гијома за секретара канцелара Вилија Бранта, који се морао повући из активне политике након што је Гијом откривен. За Волфова позицију шефа 4000 шпијуна Штазија запад је сазнао тек 1978.

У документарном извештају *Die Troika*, објављеном 1989, са симпатијом пише о Горбачову и перестројки, а критикује Улбрихта и Хонекера. После распада Источне Немачке уставни суд повлачи тужбу против њега.

**Херман ВОУК
(Herman WOUK)**

амерички писац
рођен у Њујорку 27. 05. 1915.

Херман Воук је стекао светску славу са ратним романом *The Caine Mutiny* (1951), за који је 1952. године добио Пулицерову награду, и који је екранизован 1954. године са Хенфри Богартом у главној улози. Тема романа је живот на миноловцу за време Другог светског рата, и конфликтна ситуација до које долази због одбијања наређења неспособном команданту. Воук је дете руских досељеника. У Њујорку је дипломирао на Колумбија универзитету, а војску је служио у морнарици од 1942. до 1946. године. Почео је са писањем радно комедија. Написао је бројне позорнице комаде *Aurora Dawn* (1947), *Marjorie Morningstar* (1955), *This Is My God* (1959) и *The Winds of War* (1971).

Nathan GAZATI
(Nathan GHAZATI)

(Nathan Benjamin Ben Elisha Ha-Levi,
такође Nathan Benjamin Ashkenazi)
Самозвани пророк
рођен у Јерусалиму 1644.
умро у Софији 1680.

Газати, месијански зелот, присталица Шабтан Цвија, тврдио је да је Газа свети град (зато су га назвали Газати, звали су га и Ашкенази пошто је његов отац био немачки Јеврејин). Из Газе је слао бројна писма европским заједницама и у име Цвија пропутовао Европу, Африку и Индију. Када се Цви преобратио у ислам, сам Газати је привукао многе следбенике у Палестини. Верује се да је он аутор анонимног *Хемдат Јаним*, дела о моралу и ритуалним обредима које садржи молитве за празнике и шабат. Газатијев утицај је нестао када је забрањен од стране рабина 1666.

Арт ГАРФАНКЕЛ
(Art GARFUNKEL)

(Arthur Garfunkel)
амерички поп музичар
рођен у Квинсу, Њујорк, 05. 11. 1942.

Арт Гарфанкел је стекао више академских диплома и једно докторско звање. Своју прву соло плочу снимно је као петнаестогодишњак са школским другом Полом Сајмоном (*Hey Schoolgirl*, 1957). Наступили су као Том и Џери. После њиховог разлаза, 1970. године, имали су још заједничких наступа, нпр. 1972. године у кампањи Џорџа Мегаверна, кандидата демократа за председника САД. Сајмон и Гарфанкел су имали легендарни концерт „новог уједињења” у њујоршком Централ парку 1981. године, пред 400.000 гледалаца. После тога је уследила европска турнеја за коју су све карте биле унапред распродате. Гарфанкел је 1971. године у Конектикату стекао звање професора геометрије, играо је у више филмова, снимао успешне плоче (*Angel Clare*, 1973) и радио као продуцент за друге уметнике.

Полина ГЕЛМАН
(*Polina Vladimirovna GELMAN*)
совјетски ратни пилот
рођена у Бердичеву, Украјина, 24. 10.
1919.

Полина Гелман потиче из радничке породице. Студирала је историју у Москви. По избијању Другог светског рата добровољно је приступила Црвеној армији где је обучена за авијатичара. Пошто је већ много мушкараца борбених пилота изгубило живот, донета је одлука о оснивању женске ескадриле, коју су називали „Ноћне вештице“. У овој јединици је летела и Полина Гелман. Учествовала је у скоро 1000 борбених летова, због чега јој је 15. 05. 1946. додељено одликовање „Херој Совјетског Савеза“. Демобилисана је у чину пуковника 1957. године и наставила је каријеру као предавач на вишим школама.

Џорџ ГЕРШВИН
(*George GERSHWIN*)
(*Jacob Gershwini*)
амерички пијанист и композитор
рођен у Бруклину, Њујорк, 26. 09. 1898.
умро на Беверли Хилсу 11. 07. 1937.

Џорџ Гершвин је потекао из породице руских досељеника. Био је један од најпознатијих америчких музичара двадесетог века. Са својим братом, текстописцем Иром Гершвином (06. 12. 1896-1983), написао је низ успешних бродвејских мјузикла, међу којима *Of Thee I Sing* (1931), за који је добио Пулицерову награду, и музику за око 50 филмова. Песме *I Got Rhythm* или *Can't Take That Away From Me* постале су класици, као и дела за оркестар: *Pandociја у плавам* (*Rhapsody In Blue*, по којој носи назив аутобиографски филм који је снимљен 1945. године с Робертом Алдом), *Американац у Паризу* (*An American in Paris*, 1928, филмска верзија 1951), и опера *Порџи и Бес* (*Porgy and Bess*, 1935, филмска верзија 1959). Гершвин је умро у својој 38. години живота од тумора на мозгу.

Дејвид ГЕШТЕТНЕР
(David GESTETNER)

британски проналазач и индустријалиста
рођен у Чорни, Мађарска, 1854.
умро у Великој Британији, 1939.

Гештетнер, проналазач машине за фото-копирање, радио је као произвођач кобасина потом као службеник на бечкој берзи. пре него што је емигрирао прво у Сједињене државе а потом у Лондон. Процес дупликације који је развио користио се у његовој *"Гештетнер машини за копирање"*, претечи модерне фото-копир машине, која је масовно произвођена у Енглеској већ 1884. и постала стандардна опрема сваке канцеларије. Пре Првог светског рата основао је једну од првих интернационалних продајних мрежа, са представништвима, фабрикама и хиљадама запослених. Његов син Сигмунд (1894-1956) који је преузео вођство компаније, стекао је репутацију као циониста и спасавао је Јевреје током Другог светског рата.

Ален ГИНСБЕРГ
(Allen GINSBERG)

амерички писац
рођен у Њујорку, Њу Џерси, 03. 06. 1926.
умро у Њујорку 05. 04. 1997.

Ален Гинсберг, који се појављује у видео-клипу *Subterranean Homesick Blues* Боба Дилана, после завршетка студија је живео на Далеком Истоку (1962-1963). Поред Џ. Керуака и В. Боруза, он је оснивач бит-покрета у Њујорку и Сан Франциску. То је био отпор Макартијевом прогањању интелектуалаца и америчком конвенционализму током педесетих година прошлог века. Гинсберг је критиковао амерички начин живота, осуђивао је капитализам и вијетнамски рат. Као култна личност, до своје дубоке старости је држао предавања о поезији и филозофији Далеког Истока. Међу његовим главним делима су *Howl and Other Poems* (1956), *Kaddish* (1961), *Reality Sandwiches* (1963), *Planet News* (1969) и *The Fall of America* (1972).

Серж ГИНСБУРГ
(Serge GAINSBURG)

(Lucien Ginsburg)

француски шансоњер

рођен у Паризу 02. 04. 1928.

умро у Паризу 02. 03. 1991.

Полет ГОДАР
(Paulette GODDARD)

(Pauline Marion Goddard Levee)

америчка глумица

рођена у Њујорку 03. 06. 1905.

умрла у Порто Роки, Швајцарска,
23. 04. 1990.

Серж Гинсбург, дете руских имиграната, до краја Другог светског краја рата се скривао у шумама око града Вишија. Гинсбург се шездесетих година редовно појављивао на насловним страницама жуте штампе због својих скандали и као шансоњер и као провокатор, због својих скандалозних музичких нумера. Изван Француске је постао чувен по свом хиту дуету *Je t'aime ... moi non plus* који је певао са Џејн Биркин. Медијски бунтовник, одржавао је нежне везе са Изабелом Ајани, Брижит Бардо, Катрин Денев и другима. Када је на Јамајци 1979. године снимно реге верзију Марселезе под насловом *Aux Armes et cetera* опет је жестоко критикован. Он је на то овако реаговао: „Французи једноставно не могу да поднесу да њихову националну химну пева пола туцета црнаца и један руски Јеврејин.“

Полет Годар је Чаплинова највише ангажована глумица, а касније и супруга. Када се 1931. године развела од једног познатог индустријалца, и себе и своју имовину је у потпуности подредила Чаплиновом филму *Модерна времена* (*Modern Times*, 1936). Успех који је овај филм постигао учинио их је холивудским паром из снова. Уместо улоге Скарлет О'Хара у филму *Прогуљало са вихором* (*Gone With The Wind*), истакла се у филмовима *The young in the heart* (1938), и *North west mounted police* (1940). После Другог светског рата удала се за Бурниса Мередита. Свој највећи успех постигла је заједно с њим у филму *The Diary of A Chambermaid* (1946). Играла је у филму *An Ideal Husband* (1947, снимљен у Енглеској). Године 1958. удала се за Ериха Марију Ремарка и потпуно се повукла са филма.

Бил ГОЛДБЕРГ
(Bill GOLDBERG)

(William Scott Goldberg)

амерички шампион у рвању тешке категорије
рођен у Талси, Оклахома, 27. 12. 1966.

Биллови родитељи Етел и Чад нису били баш срећни када је њихов син оставио амерички фудбал (Булдог, Универзитет Џорџија) да би учествовао у шоу борбама рвачког циркуса. Био је, међутим, веома успешан. Почео је да зарађује милион долара годишње, и постаје други најбоље икада плаћени рвач. Његовој огромној популарности доприносе његови обичаји као што је лупање главе о ормарић пре сваке борбе, заоставштина из његових фудбалских дана. Док је још играо фудбал, запажен је у теретани због своје изузетне физичке конституције и понуђено му је да се придружи Америчким рвачима, модерној верзији римских гладијаторских борби. Године 1998. постаје амерички шампион.

Самјуел ГОЛДВИН
(Samuel GOLDWYN)

(Schmuel Gelbfisz)

амерички филмски продуцент
рођен у Варшави 22. 08. 1882.
умро у Сан Франциску 31. 01. 1974.

Голдвин је као тинејџер сам напустио Варшаву и стигао до Њујорка, где га је чиновник за усељење уписао под именом „Samuel Goldfish”. Филм *The Squaw Man* је снимно 1913. То је био први вестерн у историји филма, сниман у тада још непознатом Холивуду. Под именом Самјуел Голдвин, 1924. године се фузионирше са Метром и Л.Б. Мајером у Метро-Голдвин-Мајер. Као самосталан продуцент снимно је класике као што су филмови *Најбоље године нашег живота* (*The Best Years of Our Lives*, 1946, добитник 8 Оскара), и *Порги и Бес* (*Porgy and Bess*, 1959, у режији О. Премингера). Данас су самоуке људе из предграђа, сиромашног порекла који говоре само Јидиш, као што је био Голдвин, заменили факултетски образовани, интелигентни професионалци. Његовом смрћу завршила се ера „јеврејског Холивуда”.

Надин ГОРДИМЕР
(Nadine GORDIMER)

јужно-афричка књижевница
рођена у Спрингсу, Трансвал, 20. 11.
1923.

Надине је ћерка рођена у браку литванског златара и мајке Енглескиње. Бавила се писањем романа, приповедака и политичких есеја о расизму и утицају апартејда, због чега је дуго била на црној листи јужно-афричке цензуре. Постала је професор на Универзитету Колумбија у Њујорку 1971. године. Од више универзитета је добила звање почасног доктора, одбила је да прими докторат у Јужној Африци. Била је подпредседница ПЕН-клуба. Њена главна дела су: *The Lying Days* (1953), *The Conservationist* (1974), *Burger's Daughter* (1979) и *My Son's story*. Добила је Нобелову награду за књижевност 1991. године

Марта ГРАХАМ
(Martha GRAHAM)

америчка плесачица, кореограф
и наставник
рођена у Алегенију, Пенсилванија,
11. 05. 1894.
умрла у Њујорку 01. 04. 1991.

Грахамова је призната као најистакнутија америчка фигура модерног балета. Учила је балет у Лос Анђелесу и Њујорку где је дебитовала као солиста 1926. Кроз изражајни плес увела је нове технике и слободан покрет отргнувши се од строгих правила класичног балета. Године 1927. основала је своју балетску школу за коју је кренула више од 150 кореографија. Она је оснивач и "*Балета Бетшева*" (*Batsheva Dance Company*) у Тел Авиву (1967.), као и "*Лондонског театра савременог плеса*" (*London Contemporary Dance Theatre*, 1967.). Повлачи се са сцене у седамдесетим годинама али наставља да води "*Марта Грахам центар за савремени плес*" (*Martha Graham Center of Contemporary Dance*).

Лорн ГРИН
(Lorne GREENE)

канадски глумац
рођен у Отави, Канада, 12. 02. 1915.
умро 11. 09. 1987.

У телевизијској серији *Бонанца*, лик Бена Картрајта, јаког „оца породице“, обликовао је по угледу на свог оца. За време Другог светског рата, Грин је постао познат као „Глас Канаде“ и у Торонту је основао *Academy of Radio Arts*. Током педесетих година прошлог века, радио је у САД на радију и глумио у ТВ серијама. Улогу Бена Картрајта добио је 1959. године, а после пет година Бонанца је постала најпопуларнија ТВ серија у Америци. У исто време бавио се певањем и ту је постигао огроман успех. Са осталим глумцима из серије Бонанца (Даном Блокером и М. Ландоном) наступао је у стотинак родео-ревија.

Хенри “Хенк” ГРИНБЕРГ
(Henry “Hank” GREENBERG)

амерички бејзбол играч
рођен у Њујорку 01. 01. 1911.
умро 04. 09. 1986.

У првом веку бејзбола Гринберг, син ортодоксних јевреја из Румуније, сматра се као најбољи играч јеврејин, и као један од најбољих бацача дешњака. Играо је за Детроитске тигрове од 1933 до 1947, и за Пицбургшке пирате 1947, и био је први играч националне лиге који је зарађивао 100.000 долара годишње. Највреднији играч 1935. и 1940, и члан all-star тима од 1937 до 1940. Водио је Америчку лигу по броју постигнутих поена четири пута. Године 1948, Гринберг прелази у руковођење бејзбола. 1958, постао је сувласник Чикаго Вајз Сокеа који су 1959. освојили прву титулу у 40 година. Повукао се 1961, посвећујући се својим личним инвестицијама.

Ален ГРИНСПАН
(Alan Greenspan)

амерички економиста
рођен у Њујорку 06. 03. 1926.

Гринспан је радио као саветник за финансије и предузетништво, касније се бавио економско-политичким пословима. Тако је нпр. својим реформама спречио колапс система социјалног осигурања. Био је саветник републиканских председника: Никсона, Форда, Реагана и Буша. Гринспан је познат по својој одлучној антиинфлационој политици. Од 1987. године је гуверниер америчке народне банке која није државна, за разлику од система у већини осталих земаља, већ припада банкама. Банке потом дају држави новац уз камату. „Творац америчке економске ренесансе“ се, захваљујући својој позицији на највећем светском тржишту, сматра једним од најутуцајнијих људи међу личностима које нису политичари.

Ендрју ГРОУВ
(Andrew S. Grove)

(Гроф Андраш)
хемијски техничар, бизнисмен
рођен у Будимпешти 02. 09. 1936.

Гроф Андраш је преживео II светски рат скривајући се у Будимпешти. По уласку совјетских трупа у Мађарску 1956, побегао је у САД. Студирао је технологију, а 1968. године постаје суоснивач корпорације *ИНТЕЛ*. Његови микропроцесори су уграђени у рачунаре и мобилне телефоне, управљају интернетом, електронском поштом, укратко целим модерним друштвом. Жеља Ендрјуа Гроува је била „испред сваког лица, један рачунар“. Куре који држи на економском факултету Станфорд има најбројније слушаоце. Поседује бројне патенте за полупроводнике и технолошке поступке. Написао је бројне стручне радове и књиге, као *One-on-One with Andy Grove* (1987), *Only the Paranoid Survive: How to Exploit the Crisis Points that Challenge Every Company and Career* (1966).

**Маргарита „Пегги“ ГУГЕНХАЙМ
(Marguerite „Peggy“ GUGGENHEIM)**

амерички колекционар и мецена
рођена у Њујорку 26. 08. 1898.
умрла у Венецији 23. 12. 1979.

Потиче из породице богатог фабриканта; отац јој је погинуо на Титанику 1912. Године 1939. купила је у Паризу већи број авангардних уметничких дела, која су уметници у бесцење продавали када је почео Други светски рат. Слике је однела у Њујорк и основала галерију *Art of This Century* (1942, на основу пројекта Ф. Кислера). Живела је у браку са Максом Ернстом од 1941 до 1946, како би му обезбедила америчко држављанство. Своју колекцију слика је касније преселила у Венецију, у палату која је као музеј прешла у фондацију њеног стрица Соломона Р. Гугенхајма. Своја аутобиографска дела је објавила под насловима *Out of this century* (1946) и *Confession of an art addict* (1960).

**Бени ГУДМЕН
(Benny GOODMAN)
(Benjamin David Goodman)**

амерички џез музичар и шеф оркестра
рођен у Чикагу 30. 05. 1909.
умро у Њујорку 13. 06. 1986.

„Краљ свинга“ је одрастао у породици сиромашних имиграната и већ 1934. године основао је свој оркестар. Гудмен је био први бели вођа бенда који је у свом оркестру једнако ангажовао беле као и црне музичаре. Наступао је са чувеним џез музичарима као што су Лајонел Хемптон, Каунт Бејзи и Дјук Елингтон. Изводио је и класична дела на кларинету. Гудмен са својим оркестром гостује 1962. године као први џез-бенд у Совјетском Савезу. О његовом животу је снимљено више филмова, наступао је на многим All-Star концертима, и у пратњи мале групе младих музичара све до своје смрти.

Михаил Јозефович ГУРЕВИЧ
(Michail Josefovitch GUREVICH)
совјетски конструктор авиона
рођен у Рубаншину, Украјина, 31. 12.
1892.
умро у Лењинграду, новембра 1976.

Пошто је био учесник студентског протеста, Гуревича су избацили са универзитета у Харкову. Своје студије је наставио у Француској. После избијања Првог светског рата вратио се у домовину, учио за авио-конструктора, и 1940, заједно са Микојаном, пројектовао авион МИГ 1 (Микојан-Гуревич). У наредним годинама је пројектовао више модела. Ове борбене летелице су у много чему надмашиле сличне „западне моделе“. Конкуренција је могла да их види тек шездесетих година, када је један ирачки војни пилот са својим МИГ 21 слетео у Израелу и затражио политички азил.

Кирк ДАГЛАС
(Kirk DOUGLAS)
(Issar Danilovitch Demsky)
амерички глумац и продуцент
рођен у Амстердаму, Њујорк,
09. 12. 1916.

Син украјинских досељеника, почео је своју каријеру улогом у филму *The Strange Love of Martha Ivers* (1946), коју му је омогућила Лорин Бекол. Постао је познат по улогама у филмовима *Champion* (1949), *Ace in the Hole* (1951, у режији Билија Вајлдера), *The Bad and the Beautiful* (1952) и улогом Ван Гора у филму *Жуђења за животом* (*Lust for Life*) (1956). Као независни продуцент (што је била новина у Холивуду где су владали велики филмски студији) и бунтовник, ризиковао је много када је на одјавној шпичи филма *Спартак* (1960) навео име и Далтона Трумба, који је у то време био као аутор у немилости од стране Одбора за истрагу против антиамеричке делатности. По његовом избору овај филм, као и филм *Стазе славе* (*Path of Glory*) (1957) режирао је млади Стенли Кјубрик. Он је отац глумца Мајкла Дагласа. Оскара за животно дело је добио 1996. године.

Марсел ДАСО
(Marcel DASSAULT)
(Marcel Bloch)

француски конструктор авиона,
индустријалац и политичар
рођен у Паризу 22. 01. 1892.
умро у Неји-суп-Сену, 18. 04. 1986.

Марсел Дасо је најпознатији конструктор авиона у Француској. Својим радом подигао је углед своје земље и дао велики допринос развоју авиотехнике у свету. Пројектовао је бројне цивилне и борбене летелице, међу њима *Мираж (Mirage)* и *Мистери (Mystère)*, што је био први европски авион који је 1964. пробно звучни знд. У Другом светском рату борио се у покрету отпора. Одведен је у Бухенвалд. После рата је за своје презиме узео име - лозинку коју је користио у покрету отпора *Дасо*. Био је индустријалац и власник многих некретнина, а од 1951. године као најстарији посланик – председник парламента.

Алфред ДЕБЛИН
(Alfred DÖBLIN)

немачки неуролог и писац
рођен у Штетину 10. 08. 1878.
умро у Емендингену 26. 06. 1957.

Деблин, пионер урбаног романа, стекао је међународно признање делом *“Берлин, Александерплац” (Berlin Alexanderplatz, 1929)*. Радио је као неуролог од 1905 до 1930, а 1910. основао је експресионистички часопис *Der Sturm* са Х. Валденом. Учлањан се у комунистичку партију. 1933, био је приморан да напусти Пруску Академију уметности и емигрирао у Париз. Његове књиге биле су забрањене од стране нациста. Године 1945. вратио се из Америке у Немачку да би разочаран и огорчен поново напустио Немачку и 1954. отишао за Париз. Међу његова дела спадају: *“Убиство једне жабокречнице” (Die Ermordung einer Butterblume, 1913)*, *“Вадзеков рат са парном турбином” (Wadzeks Kampf mit der Dampfturbine, 1918.)*, *“Валенштајн” (Wallenstein, 1920)*, *“Нехеме бити помиловани” (Pardon wird nicht gegeben, 1935)*.

Дени ДЕ ВИТО
(Danny DeVito)

(Daniel Michael DeVito)
амерички глумац, режисер и продуцент
рођен у Нептуну, Њујорси, 17. 11. 1944.

Де Витов пријатељ Мајкл Даглас је унео да га наговори да улогу у позоришном комаду *Лет изнад кукавичјег гнезда* (*One Flew Over The Cuckoo's Nest*) одигра и у истоименом филму. Филм је снимљен у Дагласовој продукцији и награђен је Оскаром 1975. године. Као комичар постао је познат по улози антипатичног Луја де Палме у ТВ серији *Такси*. После филмова *Лов на зелени дијамант* (*Romancing the Stone*, 1984) и *Бисер Нила* (*The Jewel Of The Nile*, 1985), режирео је црнохуморне комедије: *Избацимо маму из воза* (*Throw Momma From The Train*, 1987) и *Рат ружа* (*The War Of The Roses*, 1989). Играо је и са Ричардом Драјфусом у филму *Тин Мен* (1987). Играо је улогу Пингвина у Ворнеровом *Појратку Бетмена* (1992), са Траволтом у копродукцијском Тарантинном остварењу *Pulp Fiction* (1994), и у филму *Get Shorty* (1995), као и у филмовима *Марс напада*, (*Mars Attacks*, 1996) и *Строго поверљиво* (*LA Confidential*, 1997).

Жак ДЕРИДА
(Jacques DERRIDA).

француски филозоф и лингвиста
рођен у Ел-Биару, Алжир, 15. 07. 1930.

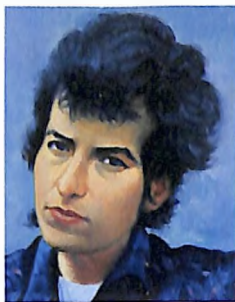
Жак Дерида је студирао у Паризу. Држао је предавања на Сорбони и Јејлу (САД). Као један од најутитцајнијих мислилаца двадесетог века, Дерида се бавио и језиком. Његов деконструктивизам поткопава претпоставку да је језик јасан и непосредан инструмент комуникације, указујући на вишеструке његове значења које језик има. Главна дела су му: *De la grammatologie* (1967), *La vérité en peinture* (1978) и *Psyche: Invention de l'autre* (1987). Додела почасног доктората на Универзитету у Кембриџу 1992. изазвала је полемику у јавности, у којој су се сучељавали Деридини жустри поборници са строгим критичерима његовог дела.

Бенијамин ДИЗРАЕЛИ
(Benjamin DISRAELI)

британски политичар и писац
рођен у Лондону 21. 12. 1804.
умро у Лондону 19. 04. 1881.

Политичку каријеру је почео на парламентарним изборима за Доњи Дом 1837. године. Његов, за то време напредни закон о праву гласа, удвостручио је број људи са правом гласа. Године 1866. то је омогућило да радници у градовима освоје већину, што је сам Дизраели окарактерисао као „скок у таму“. Као премијер помагао је доношење социјалних закона и гарантовао правни статус синдиката. У својим бројним новелама и романима (*Sybil*, 1845) и (*Tancred*, 1847) пише о толеранцији и друштвеном напретку. Године 1876. је постао Ерл од Биконсфилда (што је име фиктивног јунака из његовог романа).

Боб ДИЛАН
(Bob DYLAN)
(Robert Allen Zimmerman)

амерички рок-музичар и песник
рођен у Дулуту, Минесота, 24. 05. 1941.

Музика Боба Дилана је извршила снажан утицај на многе генерације рок-музичара. Своје уметничко име је изабрао по великом писцу Дилану Томасу. Шездесетих година је постао пример политички ангажованог уметника. У својим песмама критикује рат, опасности од атомске бомбе, расну дискриминацију и материјализам. Дилан је спојио народну музику, рок, ритам и блуз и кантри са сопственом лириком. Продао је 43 албума у 57 милиона примерака. У његове безбројне светске хитове убрајају се и *The Times They Are a-Changing* (1964) и *Like a Rolling Stone* (1965). За своје животно дело 1991. године је добио награду Гремми.

Алфред ДРАЈФУС
(Alfred DREYFUS)

француски официр
рођен у Мулхаусу, Алзас, 09. 10. 1859.
умро у Паризу 11. 07. 1935.

Алфред Дрејфус је био син успешног трговца. Постао је официр у француској војсци. Оптужен да је Немачкој одавао војне тајне, 1894. године осуђен је на доживотно прогнанство на Ђаволје острво (Сауепе). Суђење се одвијало на маргинама закона. Емил Зола је у свом чувеном чланку, који почиње речима "J'accuse", указао на правне виновнике и оптужио француске војне власти за антисемитизам. Драјфусова афера је изазвала буру антисемитизма и дубоку кризу у француском друштву. Драјфус је тражио обнову суђења. Рехабилитован је тек 1906. године.

Ричард ДРАЈФУС
(Richard Stephan DREYFUSS)

амерички глумца
рођен у Бруклину, Њујорк, 29. 10. 1947.

Ричард Драјфус је био члан трупце комедијаша у Сан Франциску. Један је од ретких који је, позивајући се на приговор савести, одбио да учествује у вијетнамском рату и прихватио само цивилну службу. У филму *Дипломац* (*The Graduate*, 1967) играо је заједно са Дастином Хофманом. Светску славу му је донео култни филм *Амерички графити* (*American Graffiti*, 1973). Играо је јеврејског јунака у *The Apprenticeship of Duddy Kravitz* (1974). Следила је *Ајкула* (*Jaws*, 1975, у режији С. Спилберга). Оскара је добио 1977. године за улогу у филму *Деволка за збогом* (*Goodbye Girl*) од Н. Симона. После тога је снимлио *Блиске сусрете треће врсте* (*Close Encounters Of The Third Kind*). Многе филмове је радио у копродукцији: *The Big Fix* (1978), *Whose Life is It Anyway?* (1980), *Down And Out in Beverly Hills* (1987, са Бет Мидлер), *Tim Man* (1987, са Дени ДеВитом), *What About Bob?* (1991, са Билом Марсјем) и *Silent Fall* (1995).

Рут ДРАЈФУС
(Ruth DREIFUSS)

швајцарска политичарка
рођена у Сент Галену 09. 01. 1940.

Социјални демократа, француског говорног подручја, радила је на развоју социјалног покрета. Студирала је националну економију и започела каријеру у синдикалном покрету. Успела је да задржи место у Швајцарском Извршном већу захваљујући демонстрацијама жена испред Парламента, после опозива изабраних кандидата. Од тада Драјфусова води одељење Унутрашњих послова руководећи социјалним и здравственим питања, научним истраживањем, образовањем и културом. Године 1998. постала је први женски председник Швајцарске конфедерације.

Карл ЂЕРАСИ
(Carl DJERASSI)

амерички хемичар и писац
рођен у Бечу 29. 10. 1923.

Живи у Америци од 1938. године. Синтетизовао прво орално контрацептивно средство за жене и стекао светску славу 1951 године као "отац контрацептивне пилуле". Усредсређен је на човека и хумане аспекте науке. Постигао је успех на многим пољима; на научном, пословном (основао је еколошку компанију за пестициде), академском (професор је на Универзитету Стенфорд од 1959.) и уметничком - оснивач је уметничке колоније и објављиван песник и писац (*"Из лабораторије у свет: тудула за људе"* (From the Lab into the World: A Pill for People), *"Кудни љубимци"* (Pets), и *"Бубе"* (Bugs). Као "један од ретких ренесансних људи двадесетог века" добитник је многих признања. Његова аутобиографија носи наслов: *"Пилула, патуљасте чимпанзе и Дегасов коњ"* (The Pill, Pygmy Chimps, and Degas' Horse, 1992).

Јулиус ЕКСЕЛРОД
(Julius AXELROD)

амерички неурокемиџар
рођен у Њујорку 30. 03. 1912.
умро у Роквилу, Мериленд, 29. 12. 2004.

Екселрод је 1949. започео свој тридесетпетогодишњи рад на Националном институту за ментално здравље у Бетседи, Мериленд. Постављен је на чело фармацеутског одељења 1955. Проучавао је механизме производње, складиштења, ослобађања и разградње такозваних неуротрансмитера у централном нервном систему. Веома су значајна његова сазнања из области психологије и фармације, она нам омогућују боље разумевање синдрома шизофреније као и развој фармацеутског третмана те болести. Године 1970. Екселрод, У. фон Ојлер-Хелпин и Б. Кац добили су Нобелову награду из психологије/медицине за неуропсихолошке студије о преношењу информација у организму.

„Мама“ Кас ЕЛИОТ
(„Mama“ Cass ELLIOT)
(Ellen Naomi Cohen)

америчка поп-певаџица
рођена у Балтимору, Мериленд,
19. 09. 1943.
умрла у Лондону 29. 07. 1974.

„Мама“ Кас је једно кратко време радила као новинар Jewish Times-а у Балтимору. Члан квартета *The Mamas and the Papas* постала је 1965. године. Својим хитовима као што је *California Dreamin'* или *Monday Monday* (1966), од којих су продали 3,5 милиона сингл плоча, постали су идоли за менталитет хипи генерације цвеха шездесетих година прошлог века. Група се распала 1968. године, јер није могла да поднесе терет статуса суперстара. „Мама“ Кас је наставила каријеру као успешна соло певаџица. Њен сингл *Dream A Little Dream Of Me* је продат у милион примерака. Удала се 1970. године за немачког барона Доналда фон Вајдермана. Четири године касније, умрла је од срчаног напада у једном лондонском хотелу загризувши се док је јела сендвич. Имала је само 30 година.

Иља ЕРЕНБУРГ
(Илья Григоријевич ЕНРЕНБУРГ)
совјетски писац
рођен у Кијеву 27. 1. 1891.
умро у Москви 31. 8. 1967.

Иља Еренбург је потекао из добростојеће фамилије средње класе, и већ од своје ране младости се одушевљавао идејама револуције. Због тога је морао да емигрира у Париз. Враћа се 1917. године у револуционарну Русију. Између 1936. и 1940. углавном је радио у Шпанији, где је био ратни репортер Известије. У Совјетски Савез се вратио 1941. године, где га следеће године одликују Стаљиновом наградом. Захваљујући својим радовима, Еренбург је био најистакнутији трибун Совјетског Савеза на Западу.

Паул ЕРЛИХ
(Paul Ehrlich)
немачки лекар
рођен у Стрелену, Шлезија, 14. 03. 1854.
умро у Бад Хомбургу 20. 08. 1915.

Паул Ерлих је био научник серолог и бавио се проучавањем серума. Убраја се заједно са Робертом Кохом и Лујем Пастером међу најпознатије серологе. Постао је ванредни професор на Коховом институту 1890. године, где је развио методу за доказивање присуства бацила туберкулозе. Својом чувеном теоријом „*Seitenketten*“, поставио је имунологију на нове темеље. Према тој теорији иста група атома унутар хелије изазива тровање, а ако слободно плута у крви штити те исте хелије. Ерлих је успео први да пронађе проверени лек за сифилис („*Salvarsan*“). За своја истраживања о имунитету је 1908. године добио Нобелову награду. Ерлиха сматрају оснивачем експерименталне хемотерапије.

Лудвиг Лазар ЗАМЕНХОФ
(Ludwig Lazar ZAMENHOF)

пољски филолог и утемељивач есперанта
рођен у Бјалистоку 15. 12. 1859.
умро у Варшави 14. 04. 1917.

Заменхоф се након студија за очног лекара окренуо ка филологији. У почетку се бавио проучавањем јидиш језика, започео је писање граматике али је није завршио. Од младости га је прогањала идеја о једном једноставном интернационалном језику, и 1878. године је објавио рад под називом „Есперанто“, који је садржавао прве речи и основе новог језика. Језик је добио назив по његовом псеудониму “Докторо Есперанто” (“Доктор пун наде”) са којим је Заменхоф свој рад потписао. После почетних потешкоћа, Заменхоф је наишао на велики број следбеника. Године 1905. одржан је први конгрес есперантиста у Француској.

Бенџамин „Багзи“ СИГЕЛ
(Benjamin “Bugsy” SIEGEL)

амерички гангстер
рођен у Њујорку 28. 02. 1906.
умро (убијен) у Беверли Хилсу
20. 06. 1947

Багзи Зигел је 1921. године са Мајером Ланским основао *Bugs-Meyer mob* који је за време прохибиције контролисао шверц алкохола у појединим деловима Њујорка. Багзи Зигел је од непознатог пустињског града Лас Вегаса направио главни град за игре на срећу. Године 1937. партнери су га послали у Лос Анђелес да реорганизује трговину дрогом, проституцију, кладонице и поткупи политичаре и полицију. Био је љубимац холивудске елите. Крајем 1945. године започео је изградњу хотела Пинк Фламинго у Лас Вегасу. Пошто је радио и за свој цеп ова инвестиција га је 1947. године коштала живота. Зигел је поклањао високе своге новца покрету отпора Хагана, који је у америчком подземљу набављао оружје које је било потребно у борби за стварање државе Израел.

Дон ЗИГЕЛ
(Don SIEGEL)

амерички филмски режисер
рођен у Чикагу 26. 10. 1912.
умро у Нипому, Калифорнија, 20. 04. 1991.

Дон Зигел је за време хладног рата снимио филм *Invasion Of The Body Snatchers* (1956) где ванземаљска бића претварају људе без њихове воље у зомбије. Постављено му је питање да ли су зомбији револуционари или фашисти? Зигел је одговорио: „Нису ни једно ни друго, они су одбор за дочек“. После завршетка студија на Кембриџу каријеру је започео у студију Ворнер. За документарне филмове *Star of The Night* и *Hitler Lives?*, оба снимљена 1945. године номинован је за Оскара. Насиље је била Зигелова специјалност. Између осталих снимно је и филмове *Riot in Cell Block 11* (1954), драму која се догађа у затвору, *Baby Face Nelson* (1957), *The Line Up* (1958), *Flaming Star* (1960), који је најбољи филм Елвиса Прислија. Године 1971. снима филм *Прљави Харп* (*Dirty Harry*) са Клинт Иствудом у главној улози. Тај филм имао је велики утицај на Иствудову каријеру.

Флоренс "Фло" ЗИГФЕЛД
(Florenz "Flo" ZIEGFELD)

амерички позоришни директор
и продуцент
рођен у Чикагу 21. 03. 1867.
умро у Њујорку 22. 07. 1932.

Екстравагантни импресарио је по угледу на париске ревије, поставио *Ziegfeld Follies* ревију (1920.-1927.), у моноиграленом Зигфелдовом позоришту. У импресивном шоу наступале се познате америчке лепотице зване Зигфелдове девојке. У његовим представама наступале су многе уметничке величине са Бродвеја као што су Еди Кантор, Фани Брис, Милтон Берле. Почевши од 1927. Зигфилд је продуцент многих мјузикла, као што је *Showboat* и други.

Џери СИГЕЛ

(Jerry-Jerome SIEGEL)

амерички карикатуриста

рођен у Кливленду, Охајо, 17. 10. 1914.

умро у Лос Анђелесу 28. 01. 1996.

Џо ШУСТЕР

(Joe-Joseph SHUSTER)

амерички карикатуриста

рођен у Торонту, Канада, 10. 07. 1914.

умро 30.07.1992.

Зигел и Шустер су креатори бесмртног Супермена, једног од најпознатијих јунака стрипа. Спријатељили су се још за време школовања, јер су их зближила иста подручја интересовања, научна и епска фантастика. Почели су радити као професионални цртачи и издали су први познати фан магазин. Супермена су нацртали 1933. године и тако су утемељили једну нову грану делатности. Стрип о Супермену објављен је први пут тек 1938. године, јер су га до тада многи издавачи одбијали да објаве. По објављивању одмах је стекао велику популарност. Годинама су Зигел као текстописац и Шустер као цртач објављивали нове епизоде стрипа о Супермену. При томе нису профитирали од зараде коју је стрип доносио и њихово име уопште није спомињано, пошто је ауторско право купила издавачка кућа *DC Comics*. Група еминентних аутора стрипова започела је интензивну кампању на томе да се Зигелу и Шустеру призна њихово ауторство. Компанија Ворнер комјункејшн 1975. године је снимила филм о Супермену са Кристофер Ривом у главној улози. Пошто је филм остварио велику зараду објављено је да су прави аутори стрипа Зигел и Шустер а да практично немају ништа од тога. После великог притиска јавног мишљења они су ипак добили годишњу ренту.

ИСУС (JESUS)

(Jehoshua ben Josef)

духовни зачетник хришћанства
рођен у Бетлехему (Витлејему), 5. п.н.е.
умро на Голготи, Јерусалим, 30. н.е.

Исус се први пут појавио у јавности у својој 30-ој години. Мисија му је била обнова вере, због чега се оштро сукобљавао са владајућим верским групама Фаризеја и Садуцена. Као способан беседник и теолог, привлачи своје следбенике који га поштују као божјег изасланика. Исус је био толико утицајан у кругу обичних људи, да га је владајући верски слој, уз помоћ римских окупационих снага, ухапсио и убио као подбуњивача. Исусово учење је испољило право дејство после његове смрти, нарочито кроз учење Павлово, што је довело до оснивања хришћанства.

Росалин Сусман ЈА. ЈОУ (Rosalyn Sussman YALOW)

амерички физичар и медицински
истраживач
рођена у Њујорку 19. 07. 1921.

Њен отац је рођен у Њујорку као дете имиграната из Источне Европе. Мајка јој је пореклом Немица. Школовала се у Медицинској школи Маунт Синај и од 1970-1980. водила је оделце за нуклеарну медицину. У том периоду заједно са Берсоном развила је аналитички метод за мерење биолошких супстанци у крви и другим телесним течностима. Мерећи ниво инсулина у крви дијабетичара закључила је да болест не узрокује недостатак инсулина већ немогућност да се он употреби. Године 1977. добила је Нобелову награду за психологију/медицину (заједно са Гвилермином и Шалијем).

Ернст Абрахам ЈОЗЕФСОН
(Ernst Abraham JOSEPHSON)
шведски сликар и песник
рођен у Стокхолму 16. 04. 1851.
умро у Стокхолму 22. 11. 1906.

Јозефсон је рођен у шведско-немачкој породици уметника и научника, међу којима је и Ерланд Јозефсон, наследник Ингмара Бергмана на месту управника краљевског позоришта у Стокхолму. Ернст Јозефсон је пионер шведског експресионистичког сликарства. На повременим путовањима по Европи, у Паризу се борио са реакционарним и академским виђењем уметности присутном у то време. На многим његовим сликама, приказан је "Нике", мотив из Северне митологије. Живећи у сиромаштву и пативши од тешких депресија, Јозефсон је неко време провео у болници за ментално здравље. Његову збирку песама *Црне Руже* (*Black Roses*), Сибелиус је преточио у музику, а Стриндберг се у свом делу бавио Јозефсоновим недокућивим светом снова и визија.

Лазар Мојсејевић КАГАНОВИЧ
(Lazar Moissejevič KAGANOVITŠH)
совјетски политичар
рођен у Кабању поред Чернобила
22. 11. 1893.
умро у Москви 25. 07. 1991.

Кагановић је био Стаљинов зет и блиски саветник. Од Стаљинове смрти па све до 1957. године, Кагановић је био једини Јеврејин члан Централног комитета партије. Са Лавом Троцким идејни је творац Црвене армије; у периоду 1930-1935. предводи московску партијску организацију. Као народни комесар учествује у пројектима везаним за развој тешке индустрије и саобраћаја (увођење московског метроа 1935-1942). Кагановић је организатор принудне колективизације у Украјини и сматра се одговорним за чистке у периоду 1935-1939. године. Обављао је функцију заменика премијера са које га је Хрушчов сменио, да би га 1961. године искључио из партије.

Фрида КАЛО
(Frida KAHLO)
(Magdalena Carmen Frieda Kahlo Calderón)
мексичка сликарка
рођена у Којоакану, Мексико Сити,
06. 07. 1907.
умрла у Којоакану 13. 07. 1954.

Фридин отац Вилхелм Кало је био фотограф мађарско-немачког порекла, а мајка Матилде Калдерон мексиканка шпанско-индијског порекла. Од раног детињства (1913) Фрида Кало је оболела од дечије парализе, а 1925. године доживљава тешку саобраћајну несрећу која оставља дуготрајне, болне последице. Имала је велики број операција, због чега није била у стању да задржи трудноћу. Почела је да слика, и 1929. године се удала за сликара Диега Риверу. Сликарски пар игра веома значајну улогу у покрету за политичку слободу и солидарност, а 1937. године пружају уточиште Лаву Троцком за време његове мексичке емиграције. Кало је једна од најмаркантнијих сликарки наивног, фолклористичног надреализма, чије се слике излажу у музејима широм света. Фридина кућа је, после њене смрти, претворена у музеј.

Луис И. КАН
(Louis I. KAHN)
(Lois Israel Isidore KAHN)
амерички архитекта
рођен у Езелу, Естонија, 20. 02. 1901.
умро у Њујорку 17. 03. 1974.

Кан је био професор од 1947 до 1957. на Јејзу, а од 1957. године је предавао на Пенсилванијском Универзитету у Филаделфији, где је пројектовао своје главно дело, *The Richards Medical Research Building*. У архитектури се сматра родоначелником "брутализма", његов приступ архитектури прво је запажен у Енглеској 50-тих година. Наглашавао је грађевинске материјале у њиховом "несобрађеном" стању, чинио је водоводне цеви и инсталације доступне људском оку. Канове грађевине су препознатљиве по израженим контрастима како у комбиновању различитих материјала, бетон-цигла, тако и по игрању са светлосним ефектима.

Елијас КАНЕТИ
(Elias CANETTI)

британски писац и филозоф
рођен у Рушчуку, Бугарска, 25. 07. 1905.
умро у Цириху 14. 08. 1994.

Канети је од 1911. године живео у Енглеској, Аустрији, Цириху и Франкфурту, где је научно немачки као свој четврти језик већ у осмој години живота. На наговор Крауса и Броха, почео је да пише на немачком од 1927. године. Канети се у својим делима бави питањима власти, феноменом масе и смрти. У свом делу *Заслењеност* (*Die Blending*, 1935) описао је потпуно хаотичан свет, предвидевши шта ће се занета десити у будућности. У свом главном делу *Маса и моћ* (*Masse und Macht*, 1960) приказао је промене у европској култури, политици и друштву. Године 1981. је добио Нобелову награду за књижевност. Написао је троделну аутобиографију *Die gerettete Zunge* (1977), *Die Fackel im Ohr* (1980) и *Das Augenspiel* (1985).

Еди КАНТОР
(Eddie CANTOR)

(Isidor Israel Iskowitz)
амерички глумац
рођен у Њујорку 31. 01. 1892.
умро у Холивуду 10. 10. 1964.

Кантор, певач и комичар, играо је у *"Зигфелд фолкс"* великог ривала Ала Џолсона. Глумио је у првом Голдвиновом мјузиклу *"Вупи!"* (*Whoopie!* 1930). Следио је низ мјузикла од којих су посебно запажени били *"Момак из Шпаније"* (*The Kid From Spain*, 1932), *"Римски скандали"* (*Roman Scandals*, 1933) и *"Али Баба одлази у град"* (*Ali Baba Goes To Town*, 1937). Његова радио емисија коју је започео 1931. начинила га је једном од највећих звезда тог медија у следеће две декаде. Сковао је фразу *"Марија за десет центи"* за годишње улично скупљање прилога за борбу против деце парализе и прикупио је велике суме за јеврејске избеглице и социјалну помоћ. Добио је Оскара 1956.

Леонид Витаљевич КАНТОРОВИЧ
(Leonid Vitalievitch KANTOROVITSH)
руски економиста и математичар
рођен у Санктпетербургу 19. 01. 1912.
умро у Москви 07. 04. 1986.

Канторович постаје професор на лењинградском универзитету 1935. године. Аутор је многих економских прорачуна и формула, сматра се оснивачем новог правца у примењеној математици под називом линеарна оптимизација. Помоћу линеарне оптимизације се постиже идеално коришћење и однос материјала и производних постројења. Постаје заменик директора математичког института при Академији наука 1960. године. Поред великог броја признања које је добио као водећи математичар Совјетског савеза, 1975. године добија Нобелову награду за економију.

Роберт КАПА
(Ernst Erno Friedmann)
амерички фоторепортер
рођен у Будимпешти 22. 10. 1913.
умро (нагазна мина) у Тан Бинху,
Вијетнам, 25. 05. 1954.

Био је ухапшен у Будимпешти 1931. због левичарских активности. Када је Хитлер дошао на власт из Берлина бежи преко Беча у Париз и на крају одлази у Њујорк. Постао је познат покривајући Шпански грађански рат (1938), Кинеско-Јапански рат (1938) и Искрцавање у Нормандији (1944). Године 1945. у Паризу срће Ингрид Бергман и започиње њихова двогодишња љубавна афера. Основао је интернационалну фотографску агенцију у Њујорку. Током Израелског рата за независност (1948) био је у битци за "Пут Бурма", виталну везу Јерусалима са спољним светом. Погинуо је од минске експлозије док је извештавао о рату у Индокини.

Фани Јефимовна КАПЛАН
(Fanni Jefimovna KAPLAN)
руска анархисткиња
рођена у Волхинији, Украјина, 1890.
умрла (стрељана) у Кремљу, Москва, 03.
09. 1918.

Каплан, позната под конспиративним именом „Дора“, приступила анархистима 1905. године као петнаестогодишњакиња. Годину дана касније учествује у политичком атентату приликом којег се и сама тешко повређује. Због тог чина бива осуђена на доживотну робију. После Октобарске револуције излази из затвора и свој рад посвећује политичкој едукацији радника. Приликом говора који је Лењин држао у једној фабрици 30. 08. 1918. године, Каплан је на њега пуцала и тешко га ранила. Покушај убиства је образложила чињеницом да су болшевици распустили уставотворну националну скупштину. Три дана касније, без правоснажне пресуде, у Кремљу је одвлаче до паркираних камиона и пуцњевима у главу је убијају.

Мориз КАПОШИ
(Moriz Kohn)
аустро-угарски дерматолог
рођен у Капошвару, Мађарска,
23. 10. 1837.
умро у Бечу 06. 03. 1902.

Капоши је дипломирао на Универзитету у Бечу 1861. године, професор је постао 1875. и убрзо је постављен за директора дерматолошке клинике при универзитету. Објавио је велики број стручних радова, преваходно о сифилису. На том пољу Капошијев научно-истраживачки рад поставио је основе за развитак дерматологије. Хришћанство је примио 1899. године. Његова статуа се може видети у холу Универзитета у Бечу. Капошијев сарком, рак коже, често се јавља код оболелих од АИДС-а.

Роман КАРМЕН
(Roman KARMEN)

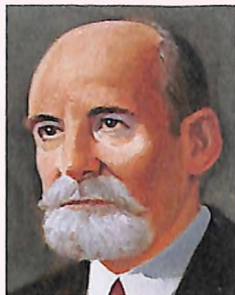
руски камерман и аутор документарних филмова

рођен у Одеси 16. 11. 1906.

умро у Москви 28. 04. 1978.

Кармен је почео као фотограф за магацине, почиње да снима филмске журнале, проводи годину дана у Шпанији (1936/1937) да би документовао на траци покрет отпора у Мадриду, из истог разлога одлази 1938. у Кину. Током 1941. послат је на фронт да би филмски записивао опсаду Лењинграда.

Кармен је 1947. снимio филм о Нинбершком процесу под називом: *Суд народов*. Касније током живота урадио је документарне филмове о Индији, Куби и Шпанији.

Рене Самјуел КАСИН
(René Samuel CASSIN)

француски новинар, дипломата и државник рођен у Бајону 05. 10. 1887.

умро у Паризу 20. 02. 1976.

Касин је тешко рањен током Првог светског рата. Године 1920. постаје професор на Сорбони и представља Француску у Лиги нација од 1924 до 1938. У Де Головој привременој влади у егзилу био је постављен за министра школства и правде (1941-1943). Од 1946 до 1958. Касан је био француски представник у Уједињеним Нацијама и као борац за правно као и морално признавање људских права. Захваљујући својим дипломатским способностима, одиграо је кључну улогу у формулацији и доношењу Повеље УН о људским правима 1948. Био је председник Европског суда за људска права у Страсбуру од 1965 до 1968. Године 1968. додељена му је Нобелова награда за мир.

Гари КАСПАРОВ
Gari KASPAROV
(Harry Weinstein)

руски шампион света у шаху (од 1985)
рођен у Бакуу, Азербејџан, 13. 04. 1963.

Када му је отац погинуо у саобраћајној несрећи, Гаријева мајка је саветована од стране породице да промени сину јеврејско презиме Вајнштајн у своје девојачко, Каспаров. Године 1981. Каспаров постаје омладински шампион света у шаху, а 1985. у 22 години побеђује Анатолија Карпова и постаје најмлађи првак света у историји шаха до тада. Титула је му је одузета након неслагања са ФИДА-ом, светском шаховском асоцијацијом, али по удружењу велемајстора чији је он суоснивач, он остаје светски шампион и најбољи живи шахиста.

Каспаров је први светски шампион у шаху који је изгубио партију шаха са компјутером (компјутер назван Дубоко плаво).

Франц КАФКА
(Franz KAFKA)

аустројски писац
рођен у Прагу 03. 07. 1883.
умро у Кирлинг у поред Беча 03. 06. 1924.

Кафка је, захваљујући већином постхумно објављеним делима (објавно их је Макс Брод), постао један од најубудљивијих и најзначајнијих аутора двадесетог века. Кафка је дете оца Чеха и мајке Немице. Завршио је правни факултет на коме и докторирао (1901-1906), после чега се под притиском оца запослио у осигуравајућем друштву. Више пута је покушао да се браком ослободи очевог деструктивног утицаја. Својим делом постаје пророк апсурдног, застрашујућег и непрегледног света кога савременици називају «кафкијанским». Главна тема његових дела је човекова немоћ пред анонимном влашћу: *Процес* (*Das Urteil*, 1916); *У кажњеничкој колонији* (*In der Strafkolonie*, 1919); *Замак* (*Das Schloss*, 1926). После дуготрајне болести плућа, умре у санаторијуму 1924. године.

Дени КЕЈ
(**Danny KAYE**)
(**David Daniel Kaminsky**)

амерички глумач
рођен у Бруклину, Њујорк, 18. 01. 1913.
умро у Лос Анђелесу 03. 03. 1987.

Кеј је дете сиромашних досељеника из Русије. Звезда Бродвеја постаје 1941. године улогом „језиколомца“ Чајковског у мјузиклу Курта Вајла *Lady in the Dark*, која је због смејања публике често паралисала даљи ток представе. У свом првом филму *Up in Arms* (1944) свој раскошни таленат за ритмичко певање доказује интерпретацијом бескрајних, често понављаних слогова, што је била специјалност и Луиса Армстронга са којим је у филму *Пет пенија* (*The Five Pennies*, 1959) певао дует. Кејови најпознатији филмови су *Тајни живот Волтера Митија* (*The Secret Life of Walter Mitty*, 1947), *Ханс Кристиан Андерсен* (*Hans Christian Andersen*, 1952) и *The Court Jester* (1956). Кеј је као амбасадор УНИЦЕФ-а учинио јако много у мисијама за добробит деце. Умро је 1987. у току операције срца.

Агнеш КЕЛЕТИ
(**Agnes KELETI**)
мађарско-израелска гимнастичарка
рођена у Будимпешти 09. 01. 1921.

Агнеш Келети и њену мајку је за време немачке окупације у Будимпешти спасао шведски дипломата Раул Валенберг, пруживши им уточиште у једној од „шведских кућа“. После рата се враћа гимнастички и осваја први шампионат Мађарске на двовисинском разбоју. У периоду 1947–1956. десет пута осваја титулу првака Мађарске на различитим справама, а 1954. године постаје и светска првакиња на двовисинском разбоју. Током 40-тих и 50-тих година Келети осваја 5 олимпијских златних медаља и 11 других одличја. Врхунац њене каријере представља учешће на Олимпијади у Мелбурту где осваја 4 златне и 7 сребрних медаља. Годину дана касније се иселила у Израел.

Андре КЕРТЕС
(André KERTÉSZ)
(Andor Kertész)

амерички фотораф
рођен у Будимпешти 02. 07. 1894.
умро у Њујорку 27. 09. 1985.

Кертес је провео доста времена са фото апаратом на фронту током другог светског рата. У Париз одлази 1925, где поред осталих упознаје Мен Реја. Емигрирао је у Америку 1936. године. Многи фотографи широм света су били под великим утицајем његове фотографије. Радио је за највеће модне магацине и излагао небројано много пута (између осталих и у Соломон Р. Гугенхајм музеју у Њујорку, 1945.). Његове фотографије добијале су бројне награде. Своје негативе оставља као донацију Француској 1984. године.

Мајкл КЕРТИС
(Michael CURTIZ)
(Mihály Kertész)

амерички редитељ
рођен у Будимпешти 24. 12. 1888.
умро у Холивуду 10. 04. 1962.

Кертис је изградно успешну филмску каријеру пре него што се преселио у Холивуд 1926. где је постао један од Ворнерових најплоднијих редитеља. Снимно је више од стотину филмова међу које спадају: *"Капетан Блад"* (*Captain Blood*, 1935) са Еролом Флинном, *"Анђели прљавих лица"* (*Angels With Dirty Faces*, 1938), *"Животи Елизабете и Есекса"* (*The Private Lives of Elizabeth And Essex*, 1939) за коју је музику написао Корнголд, потом *"Казабланка"* (*Casablanca*, 1942), и *"Бели Божић"* (*White Christmas*, 1954). Веома се страховало од Кертисове потпуне небриге за сигурност глумца - неколико споредних глумца погинуло је на снимању сцене потопа у спектакуларном филму *"Нојева барка"* (*Noah's Ark*, 1929). Био је легендарно жесток на снимањима и користио је чудан речник.

Артур Кестлер
(Arthur KOESTLER)

британски писац
рођен у Будимпешти 04. 09. 1905.
умро у Лондону 03. 03. 1983.

Кестлер је радио као ратни репортер у време шпанског грађанског рата. У роману *Шпански тестамент* (*Spanish Testament*, 1937) описује патње које је преживео када је пао у заточеништво Франкових фашистичких трупа. После московских политичких суђења раскида са комунизмом (члан партије у периоду 1931-1937), а његова књига *Помрачење у подне* (*Darkness at Noon*, 1940) у време хладног рата постаје култно дело антикомунизма. Књига *Јоги и комесар* (*The Yogi and the Commissar*, 1945) је коришћена за политичку едукацију у Немачкој у време америчке војне управе. Кестлерова дела, писана оригинално на енглеском, преведена су на 30 језика. Тешко болестан, починио је самоубиство заједно са супругом 1983. године.

Лари КИНГ
(Larry KING)
(Larry Zeiger)

амерички радио и ТВ водитељ
рођен у Бруклину, Њујорк, 19. 11. 1933.

Кинг отпочиње каријеру са 25 година у Мајамију као радио спикер. Локални радио и ТВ чине га великом звездом. Каријера му се прекида када је због крађе приморан да „паузира“ 4 године. Током седамдесетих постаје колумниста Мајами Хералда, а 1978. године води самосталну радио емисију. Од 1985. године постаје водитељ емисије *Larry King Live* на CNN-у, у којој интервјуише познате личности.

Фредерик (Фридрих) Ј. КИЗЛЕР
(**Frederick (Friedrich) J. KIESLER**)
амерички дизајнер, архитекта и скулптор
рођен у Черновецу, Буковина, 22. 09. 1890.
умро у Њујорку 27. 12. 1965.

Егон Ервин КИШ
(**Egon Erwin KISCH**)
аустријски новинар и писац
рођен у Прагу 29. 04. 1885.
умро у Прагу 31. 03. 1948.

Образовање стиче у Бечу, као студент Адолфа Лоса пројектовао је „*Град будућности*“ (*the City in Space*), са којим представља Аустрију на међународној изложби дизајнера у Паризу 1925. године. У Америку одлази 1926. где постаје директор просторног дизајна на престижној Музичкој школи Дулијард (1933-1957), у Њујорку. Кислер је био познат међу авангардистима, по својим визионарским идејама у архитектури (планирање *Бесконачно кружене Куће* (*Endless (circular) House*)), и несавадним галеријским инсталацијама, тако је за галерију Пегги Гугенхајм у Њујорку поставио чувену надреалистичку собу “*Изван времена*“ (*Out of This Century*, 1942). У велика дела “*Иророка будућности*“, како су га звали, спадају и *Universal Theater for the Ford Foundation* (1961) и *the Shrine of the Book (Dead-Sea scrolls)* у Јерусалиму (1965).

Кисх је отац савремене књижевне репортаже, коју је он преобразио у уметност, а не ретко је користио и као оружје. Неприкосновени новинар, рађаван и награђиван неколико пута за време Првог светског рата, предводио је Црвеногардејце у револуцији 1918. године у Бечу. Током 20-тих година са његових путовања по свету настале су бројне књиге (*Zaren, Popen, Bolschewiken*, 1927), 1925. године написао је *Der rasende Reporter*. Након паљења Рајхстага 1933. када је ухапшен, емигрирао је редом у Париз, Шпанију, Њујорк и Мексико. У родни Праг се враћа 1946. У његова дела се убрајају *Paradies Amerika* (1930), *Geschichten aus 7 Ghettos* (1934) и *Marktplatz der Sensationen* (1942).

Стенли КЈУБРИК
(Stanley KUBRICK)

амерички филмски режисер
рођен у Бронксу, Њујорк, 26. 07. 1928.
умро у Лондону 07. 03. 1999.

Кјубрик, аутор многих оригиналних и иновативних филмова, потиче из пољско-румунске породице. Отац му је био лекар у Њујорку. Филм *Путевима славе (Paths Of Glory)*, 1957, главни глумач Кирк Даглас) се сматра најзначајнијим анти-ратним остварењем светске кинематографије. После тога снима Набоковљеву *Лолиту (Lolita)*, 1962), *Dr Strangelove* (1964) са Питером Селерсом, *Одисеја у свемиру 2001 (2001: A Space Odyssey)*, 1968) и *Паклена поморанџа (A Clockwork Orange)*, 1971), коју је повукао из биоскопа сматрајући да бруталне сцене дају повода за евентуално опонашање. Филм *Сјаж (The Shining)* завршава 1980. године и у њему обрађује тему сопственог дубоког неповерења према друштву и његовим методама сузбијања и понижавања појединца. Тајно снима филм *Широм затворене очи (Eyes Wide Shut)* 1997. године (према *Traumnovelle* А. Шницлера), који је почео да се приказује недуго после Кјубрикове смрти.

Ото КЛЕМПЕРЕР
(Otto KLEMPERER)

немачки диригент и композитор
рођен у Бреславу 14. 05. 1885.
умро у Цириху 06. 07. 1973.

Клемперер је студирао са Арнолдом Шенбергом, био је под утицајем Густава Малера, од кога је имао и велику подршку. Две деценије је дириговао у немачкој опери, емигрирао је у САД 1933. године. Упркос здравственим проблемима које је задобио након пада, после којег се никад није опоравио, наставио је да ради са водећим оркестрима. Клемперер који је постао грађанин Израела 1970, компоновао је девет симфонија, и сматра се једним од највећих оперских диригената на свету.

Сер Аарон КЛУГ
(Sir Aaron KLUG)

енглески биохемичар
рођен у Зелвасу, Литванији, 11. 08. 1926.

Клуга су са три године родитељи довели у Јохансбург (Јужна Африка), где се касније прикључује покрету младих Циониста. Образовање стиче на Витватерсренду у Кејптауну, а од 1949. године на Кембриџу. На Кембриџу је постао члан медицинско научно-истараживачког већа 1962. године проучавајући тродимензијалну структуру молекула. Проматрања је вршио електронским микроскопом који је сам патентирао и који је коришћен и у вирусологији. Његова достигнућа и сазнања о молекуларној структури протеина и нуклеинских киселина, прецизно одређивање структуре хромозома, су од великог значаја за биохемијска истраживања. Године 1982. добио је Нобелову награду за хемију.

Ли Џ. КОБ
(Lee J. COBB)

(Leo Jacoby, Arie Ben Zion Jacoby)
амерички глумац
рођен у Њујорку 08. 12. 1911.
умро у Њујорку 11. 02. 1976.

Ли Џ. Коб је важно за чудо од детета пошто је изванредно свирао виолину све док није сломио руку. Породични дом је напустио да би постао глумац. Улога Вилија Ломана у *Смрти трговачког путника* Артура Милера из 1949. године, створила је од њега позоришну легенду. На филмском платну је одиграо велики број улога, углавном негативца. За улоге у филму *On The Waterfront* (1954) и *Браћа Карамзови* (1958) је номиниован за Оскара. Велики успех су му донеле улоге у филмовима *Дванаест гневних људи* (*12 Angry Men*, 1957), *Егзодус* (*Exodus*, 1960) и *Како је освојен Дивљи запад* (*How The West Was Won*, 1962). Шездесетих година двадесетог века успешно је наступао у вестерн серији *The Virginian*.

Ели КОЕН
(**Eli Cohen**)

израелски тајни агент
рођен у Александрији, Египат,
16. 12. 1924.
умро (обешен) у Дамаску, Сирија,
18. 5. 1965.

Ели Коен је одрастао и школовао се у Египту. За време синајске кризе (1956) прогнани су га из земље. У Израелу је почео да ради за тајну службу. Била му је потребна једна година да у Аргентини, као сиријски бизнисмен, изгради себи лажан идентитет, после чега је започео своју мисију у Сирији као израелски тајни агент, где је успоставио блиске везе са разним представницима власти. Био је откривен 1965. када су му детектовали радио станицу. Упркос интервенцији папе Павла VI и државника из Француске, Белгије и Канаде, Коена су јавно обесили. У Израелу његово име носе улице, тргови и паркови.

Леонард Норман КОЕН
(**Leonard Norman COHEN**)

канадски писац, композитор и певач
рођен у Монреалу 21. 09. 1934.

Леонард Коен је педесетих година двадесетог века постао познат широм света по својим меланхоличним баладама као што су *Suzanne* или *So long*, *Marianne*. У Канади је још десетак година пре тога постао чувен по литерарним експериментима (на пример *Let us Compare Mythologies*, 1955). Његове песме су тако посебне, да би филм Роберта Алтмана *McCabe i Mrs. Miller* (1971) могао да буде и први дугометражни видео-клип Коенове филмске музике. У великој мери је утицао на многе уметнике. Његов рад обухвата бројне збирке поезије, романи (*The Favorite Games*, 1963, младачка искуства Јеврејина у Монреалу; *Beautiful Losers*, 1966) и плоче са хитовима као што су *First we take Manhattan i Halleluyah*. Коен је 1973. направио један документарни филм (*Birds on a Wire*), а од осамдесетих година је наставио да снима кратке и видео-филмове.

Итан KOEN
(Ethan COEN)

амерички продуцент и сценариста
рођен у Сент Луис Парку,
Минесота, 21. 09. 1957.

Џоел KOEN
(Joel COEN)

амерички редитељ и сценариста
рођен у Сент Луис Парку,
Минесота, 29. 11. 1954.

К

Све је почело филмовима које су снимали камером Супер-8 као деца. Филмски деби браће Коен био је *"Блад симпл"* (*Blood Simple*, 1984.) омаж поар филму. Џоел, режисер, студирао је филм на Универзитету Њујорк, док је Итан, продуцент, дипломирао филозофију на Принстону пре него што се придружио свом брату у писању сценарија. У њихов успешан опус спадају: комедија *"Пејзинг Аризона"* (*Raising Arizona*, 1987), бизаран приказ студијске ере Холивуда *"Бартон Финк"* (*Barton Fink*, 1991), који је добио 3 награде у Кану. Филм *(The Hudsucker Proxy*, 1994) са Пол Њуменом пун је референци на класике комедије а филм *"Фарго"* (*Fargo*, 1996) који је освојио 2 Оскара и 3 номинације, прича причу о убиству у Минесоти, са црним хумором типичним за браћу Коен. Следи *"Биг Лебовски"* (*Big Lebowski*, 1998) са Џеф Бриџесом и Џоном Гудманом.

Јержи Николем КОЗИНСКИ
(Jerzy Nikodem KOSINSKI)
(псеудоним Joseph Novak)

амерички писац
рођен у Лођу, Пољска, 14. 06. 1933.
умро у Њујорку 03. 05. 1991.

Као дете, Козински преживљава Други светски рат скривајући се од нациста. Студије отпочиње у сталјинистичкој Пољској на Универзитету у Лођу. Емигрира у САД 1957. године и наставља студије на Универзитету Колумбија (1958-1963) и на New School for Social Research (1962-1966). Објављује велики број социолошких студија под псеудонимом Џозеф Новак. Романи Козинског су делимично аутобиографски, критички обрађују време у коме је живео, наглашавајући насилне, фобичне и еротске моменте. Најзначајнија дела су *The painted bird* (1965), *Steps* (1968), *Chance* (1970), *Cockpit* (1975) и *Flipper* (1982). Козински је извршио самоубиство у Њујорку 1991. године.

Марк Данијел КОИ-БЕНДИТ
(Marc Daniel COHN-BENDIT)
немачко-француски студентски вођа и
политичар
рођен у Монтбану Француске,
04. 04. 1945.

Данијел Коинбендит се родио у Француској пошто су његови родитељи били принуђени да напусте Берлин 1933. године. Био је једна од водећих личности француског студентског покрета 1968. године и због тога су га протерали из Француске. У Немачкој се прикључио ванпарламентарној опозицији Рудија Дучека и постао је жесток противник употребе силе као политичког инструмента. У Франкфурту на Мајни је писао књиге (нпр. *Wir haben sie so geliebt, die Revolution* 1987) и издавао часопис *Pflasterstrand*. Као представник зелених, 1989. године био је изабран за градског одборника. Од 1994. године (прво као немачки, па после као француски представних зелених) учествује у политичком животу Европске Уније.

Сер Александер КОРДА
(Sir Alexander KORDA)
(Sándor László Kellner)

британски филмски режисер и продуцент
рођен у Туркевеу, Мађарска, 16. 09. 1893.
умро у Лондону 23. 01. 1956.

У Велику Британију Корда стиже 1930. године као политички емигрант из Мађарске, где је већ остварио успешну филмску каријеру. *Приватни живот Хенрика VIII (The Private Life of Henry VIII, 1933)* постиже највећи међународни успех британске кинематографије. Корда је основао сопствену продуцентску кућу, а студио који је подигао је у свему могао да се носи са чувеним холивудским такмацима. Кордина највећа остварења су *Катарина Велика (Catherine The Great, 1934)*, *The Ghost Goes West (1935)*, *Rembrandt (1936)*, и *Човек слон (Elephant Boy, 1937)*. За време рата снима у Холивуду *Lady Hamilton (1941)*. За изузетне заслуге у служби британског краљевства, укључујући и обавештајни рад, Корда је добио титулу витеза.

Карл КРАУС
(Karl KRAUS)

аустројски писац, издавач и критичар
рођен у Јитшину, Источна Бохемија,
28. 04. 1874.
умро у Бечу 12. 06. 1936.

Током 1899. године Краус покреће књижевно политички месечник *Die Fackel*. У Бечу су га се плашили због британских и оштрих критика и непоткупљивог морала, мета његове критике најчешће је била манипулација штампаним медијима. Објавио је велики број сесеја, романа и песама. Године 1922. написао је своје ремек дело *Die letzten Tage der Menschheit*, где се бави дуплим стандардним у друштву за време Првог светског рата. Краус постаје католик 1911. Цркву поново напушта 1923. године из протеста према односу који је црква заузела током рата. Деласком нациста на власт 1933. рекао је: "Једино што могу да кажем о господину Хитлеру, је да не могу ништа да смислим што бих о њему рекао".

К **Сер Ханс Адолф КРЕБС**
(**Sir Hans Adolph KREBS**)
британски биохемичар
рођен у Хилдесхајму, Немачка,
25. 08. 1900.
умро у Окфорду 22. 11. 1981.

Кребс емигрира у Енглеску 1933. године. Открива ланац реакција интермедијарног метаболизма (циклус лимунске киселине) 1937. године. Овим открићем Кребс описује биохемијске процесе трансформације хранљивих материја у енергију коју људски организам користи за своје физиолошке функције. Био је професор на универзитету у Шефилду од 1945. године, а заједно са Липманом добио Нобелову награду за медицину 1953. године за радове и открића на пољу људског метаболизма. Од 1954. године предавао је на универзитету у Окфорду.

Гидон Марковић КРЕМЕР
(**Gidon Markovitch KREMER**)
латвијски виолиниста
рођен у Риги 27. 02. 1947.

Живећи у Немачкој, неуморни виолиниски виртуоз начинио је бројне снимке и наступао широм света. Радио је са Карајаном који га је називао најбољим виолинистом кога имамо, Берштајном и Баренбојмом. Пошто је студирао са Ојстрахом у Москви, постао је познат у СССР пре него што је доживео успех на Западу током седамдесетих. Стоји на челу музичких фестивала у Гштаду и Локенхаусу у Бургенланду. Кремер је објавио серију аутобиографских текстова под називом «*Одламак детињства*» (*Kindheitssplitter*), «*Оаза Локенхаус*» (*Oase Lockenhaus*, 1996) и «*Надзвучи*» (*Obertöne*, 1999).

Дејвид КРОНЕНБЕРГ
(David CRONENBERG)

канадски филмски режисер
и сценариста
рођен у Торонту, Канада, 15. 05. 1943.

Кроненбергови филмови *The Parasite Murders* (1974), *Rabid* (1976) и *The Brood* (1979) учинили су га кулtnим јунаком међу обожаваоцима хорор-филмова. Велику популарност су имали и његови филмови *Scanners* (1981), *Videodrome* (1982) и *The Dead Zone* (1983), иако он свој приступ овом жаиру није ублажио. Његову популарност је увећао римејк филма *Мува* (*The Fly*; 1986) чији је продуцент Мел Брукс. На њега је пао избор за писање сценарија и режију филма по роману Вилијема Бороуса *Naked Lunch* (1991), за који се сматрало да је непрениосив на филмску траку. Кроненбергов филм *Crash* (1996), који је рађен по истоименом роману Ј. Г. Баларда, скандализовао је многе који су заговорали цензуру.

Абрахам Исаак КУК
(Abraham Isaak KOOK)

рабински филозоф и мистик
рођен у Грнин, Летонија 08. 09. 1865.
умро у Јерусалиму 01. 09. 1935.

Традиционално јеврејско образовање Кук стиче у Летонији, које је касније допунио студирањем Европске филозофије. Године 1921. постаје први Ашкенаски рабин у Палестини. Сматрао је да Ционизам представља почетак божанског спасења, али остаје непотпун због бриге о материјалним темама, не обухватајући духовне вредности јудаизма. Током 1924. године у Јерусалиму оснива *Jeшиву Мерказ Харав*, јединствену по схватању ционизма кроз религију филозофије. До данашњих дана, његова породица има велики утицај на религију у Израелу.

Бела КУН
(Béla KUN)

мађарски револуционар и политичар
рођен у Шилагшцу, Мађарска,
20. 02. 1886.
умро (погубљен) у Москви 30. 11. 1937.

Још као млад Кун се укључује у рад социјалдемократске странке. Као ратни заробљеник током првог светског рата у Русији, Кун се прикључује Бољшевицима и обучава се револуционарним методама. После пада аустроугарске монархије, оснива комунистичку партију и постаје вођа краткотрајне совјетске републике у Мађарској 1919, након тога бежи у Беч. Као лидер Треће интернационале Кун током 1920 године константно иницира nerede, како би покренуо револуцију у Аустрији и Немачкој. Погубљен је од стране Стаљина под оптужбом да је био Троцкиста.

Фиорело Хенри ЛаГВАРДИЈА
(Fiorello Henry LaGUARDIA)

амерички сенатор, градоначелник и адвокат
рођен у Њујорку 11. 12. 1882.
умро у Њујорку 20. 09. 1947.

ЛаГвардија, чији је надимак био „Мали цвет“, је у периоду 1933-1945. био градоначелник Њујорка. Уживао је велику популарност због програма санације сиротинских квартова, изградње социјалних станова, реформи социјалне службе али и због бескомпромисне борбе против корупције и нацистичких организација. Због ЛаГвардијине политике, његову сестру Цему су депортовали из Будимпеште у Равенсбрик, где јој је преминуо супруг. У оквиру кампање против корупције, ЛаГвардија је у исти мах извршио удар на игре на срећу и на гангстере; познате су ТВ сцене у којима држени дрвени аукцијски чекић разбија аутомате за игре на срећу. Године 1946. постаје директор Организације за помоћ избеглицама при Уједињеним нацијама.

Хеди ЛАМАР
(Hedy LAMARR)
(Hedwig Esther Eva-Maria Kiesler)
америчка глумица и проналазач
рођена у Бечу 09. 11. 1914.
умрла у Орланду, Флорида, 19. 01. 2000.

Каријеру глумице отпочинише код Макса Рајихарда. Под именом Хеди Кислерова постиже значајне успехе у европским филмовима, међу којима је *Екстаза* (*Extase*, 1933), а холивудску славу јој доноси филмови као што су *Algiers* (1938), *Ziegfeld Girl* (1941), и *Samson и Далила* (*Samson and Delilah*, 1949). Пре него што је побегла из Беча, била је удага за трговца оружјем. Интензивно се бавила проналазаштвом, па је заједно са авангардним композитором Георгом Антајлом патентирала систем „скоковите фреквенције” (frequency hopping) захваљујући коме нису могли да се прате нити ометају радио-таласи. Првобитно је овај проналазак био намењен борби против нациста, али је послужило и као основа данашње мобилне телефонije и бежичног интернета.

Фриц ЛАНГ
(Fritz LANG)
амерички редитељ
рођен у Бечу 05. 12. 1890.
умро у Беверли Хиллеу 02. 08. 1976.

Ланг је као млад желео да буде сликар. Као један од родоначелника експресионизма у свету филма, свој редитељски деби остварио је филмом *Halbblut* (1919). До 1930. сви његови филмови су рађени по сценаријима Лангове жене, списатељице Тее фон Харбу. Велики међународни успех остварује 1921. филмом *Der müde Tod*, након којег снима *Metropolis* (1927), свој први звучни филм *M* снима 1931. године са Питером Лором у главној улози. Након Гебелсове понуде да преузме водећу улогу у Немачкој кинематографији, преко Прага емигрира у Америку, где оснива антинацистичку лигу и креће да режира. Током 1943. са Бертолдом Брехтом снима *Hangmen Also Die*. У Европи поново снима од 1956. године. Играо је себе у Годаровом филму *Le Mepris* 1963. године по роману Алберта Моравије.

Лав Давидович ЛАНДАУ
(Lev Davidovitch LANDAU)

руски физичар
рођен у Бакуу 22. 01. 1909.
умро у Москви 01. 04. 1968.

Ландау је постављен 1937. године за управника московског истраживачког одељења теоријске физике. Због Стаљинових чистки интелектуалаца све више осећа страх, те да би обезбедно заштиту, покушава да постигне што је могуће више међународних научних признања. Аутор је теорије по којој звезде поседују унутрашње неутронско језгро. Нилс Бор му је одао признање за научни рад што је Известиа и објавила. Упркос томе Ландау бива ухапшен и затворен у периоду 1938-1939. Иако је у затвору тешко оболео, успева да уз помоћ правила квантне механике реши тајну супрафлуидитета, за шта бива награђен Нобеловом наградом 1962. године. Ландау даје огроман научни допринос совјетским нуклеарним истраживањима. Године 1962. доживљава тешку саобраћајну несрећу, после које његове менталне способности постају ограничене.

Фердинанд ЛАСАЛ
(Ferdinand LASSALLE)

немачки активиста радничког покрета
рођен у Бреслау 11. 04. 1825.
умро (у двобоју) у Женеви 31. 08. 1864.

Ласал се за време револуције 1848/49 прикључује кругу око „Neue Rheinische Zeitung“ којем као сарадници припадају и Маркс, Енгелс и М. Хес. За разлику од Маркса, државу дефинише као „јединство индивидуа у моралној целини“. Са сарадницима 1863. године оснива Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein (Опште Немачко радничко удружење) и са *Arbeitsprogramm* (1863) и *Offene Antwortschreiben* (1863) даје теоријску основу за стварање политичких контура социјалдемократије. Погинуо је у двобоју 1864. године на који је изашао због тога што је породица његове веренице одбацила ту везу због његовог јеврејског порекла.

Емануел ЛАСКЕР
(Emanuel LASKER)

немачко-амерички светски првак у шаху (1894-1921), математичар, филозоф и писац рођен у Берлинхену (пored Ландсберга, бивша Варга), 24. 12. 1868 умро у Њујорку 13. 01. 1941.

Као син песника и унук рабина, Ласкер је дао велики допринос савременој математици својим делом *Zur Theorie der Mochlen und Ideale*.

Заједно са братом Бертолдом, који је био ожењен песникињом Елзом Ласкер-Шилер, 1940. године написао је драму *Друштво будућности (The Community of the Future)* где се залаже за равноправно друштво. Као светски шаховски шампион који је бирао своје противнике, остао је непоразен тридесет година. Емигрирао је у Лондон 1933, након кога одлази у Њујорк.

Елза ЛАСКЕР-ШИЛЕР
(Else LASKER-SCHÜLER)

немачка песникиња рођена у Вупертал-Елберсфелду 11. 02. 1869. умрла у Јерусалиму 22. 01. 1945.

Ласкер-Шилерова, некада удата за Херварта Валдена, била је загонетни прдставник и најзначајнији песник берлинских босма, који су се окупљали у "Café des Westens". Својим облачењем и легендаризацијом сопственог живота, поистовешћивала се са библијским карактерима. Користила је измишљена имена типа "Принцеза фон Табен" и "Тинто фон Багдал". Побегла је у Швајцарску 1933. године, а затим у Јерусалим 1939, где је и сахрањена на Маслиновој гори "Mount of Olives".

Јешајаху ЛАЈБОВИЦ
(Yeshayahu LEIBOWITZ)

израелски научник, професор и филозоф
рођен у Риги, Летонија, 28. 01. 1903.
умро у Јерусалиму 18. 08. 1994.

Лајбовиц се школовао у Немачкој и Француској, а од 1953. предавао је на Јеврејском Универзитету у Јерусалиму. Као професор бихемије и неурофизиологије и као главни уредник Јеврејске енциклопедије 1953. године учествује у жестоком и безкомпромисном дијалогу са израелским друштвом, дубоко религиозан залаже се за одвајање цркве од државе. Као један од најутинијанијих израелских интелектуалца привукао је пажњу јавног мњења када је после шестодневног рата осудио окупацију арапских територија од стране Израела.

Јавно се залагао да израелски војници бојкотију одлазак на окупиране територије.

Ото ЛЕВИ
(Otto LOEWI)

амерички физиолог и фармаколог
рођен у Франкфурту на Мајни
03. 06. 1873.
умро у Њујорку 25. 12. 1961.

Као професор у Марбургу, Бечу и Грацу, Леви започиње да проучава реакције срца, бубрега и нервног система на хемијску и електричну стимулацију.

Године 1921. долази до сензационалног открића, да слање порука мишићима преко нерава представља хемијски процес. Доказивањем постојања одређене хемијске супстанце која се јавља као преносилац нервних импулса, Леви и Сер Х. Дејл добили су 1936. године Нобелову награду. Две године касније након хапшења од стране Нациста, који су му одузели сав новац од Нобелове награде, Леви напушта Немачку.

Емигрирао је у Америку 1940, где убрзо постаје професор у Њујорку. Тест за проверу рада панкреаса који је развио, зове се по њему.

Примо ЛЕВИ
(Primo LEVI)
(псеудоним **Damianos Malabaila**)
италијански писац
рођен у Торину 31. 07. 1919.
умро (самоубиство) у Торину 11. 04. 1987.

Хемичар Леви постао је борац у покрету отпора 1943. и депорван је у Аушвиц 1944. као јеврејски партизански вођа. «Писац против своје воље» Леви је описао шта је доживео у концентрационом логору и одисеју свог повратка у Италију преко Совјетског Савеза, у документарном извештају *Se questo è un uomo* (1947), у аутобиографском роману *La tregua* (1963) по којем је 1996. снимљен филм, у роману *Se non ora, quando*, и у есеју *I sommersi e i salvati* (1986). Користећи псеудоним Дамјанос Малабаила објављивао је и научну фантастику. Године 1987. Леви је скочио са трећег спрата и убио се.

Исаак Иљич ЛЕВИТАН
(Isaak Ilyich LEVITAN)
руски сликар и цртач
рођен у Кибартију, Литванија,
18. 08. 1860.
умро у Москви 22. 06. 1900.

Током 1879. године Јевреји су протеривани из Москве, тако се Левитан са својом браћом и сестрама населио у предграђу Москве. Себи је тешко могао да омогући студирање на Уметничкој академији, тако да се углавном ослањао на помоћ својих професора који су га подржавали. Након боравка у Италији, Француској, Финској и Швајцарској постао је познат и ван граница Русије. Без сумње велики мајстор руског пејзажног сликарства, Левитан представља срж руског пејзажа и његових безкрајних хоризоната у сликама меланхоличне лепоте. Умро је веома млад, у четрдесетој години живота. Иза себе је оставио више од хиљаду уља на платну и акварела.

Клод Густав ЛЕВИ-ШТРАУС
(Claude Gustave LEVI-STRAUSS)

француски етнолог
рођен у Бриселу 28. 11. 1908.

Леви-Штраус је тридестих година радио као доцент социологије у Сао Паулу, а поред тога је организовао експедиције у унутрашњост Бразила. Објављује своје дело *Жалости тропи* (*Tristes Tropiques*) 1955. године. Као париски професор и као духовни отац структурализма уводи аналитичке методе којима систематизује етнологију. Уз помоћ тих метода проучава митове и родбинске системе примитивних народа, који по њему још увек чине духовно и материјално јединство. Описао је закономерност људског понашања и размишљања у зависности од социјалног и културног амбијента. Главна дела су *Les structures élémentaires de la parenté* (1949), *Strukturalna antropologija (Anthropologie structurale)*, 1958) и *La pensée sauvage* (1962).

Клод ЛЕЛУШ
(Claude LELOUCH)
(Barruck Joseph Lelouch)

француски режисер, сценариста, сниматељ и продуцент
рођен у Паризу 30. 10. 1937.

Са 13 година снима свој први кратки филм *Le mal du siècle* (1950) за који на фестивалу у Кану добија награду. За филм *Један човек и једна жена* (1966) добија Оскара за најбољи страни играни филм и њиме зарађује велики понав. У елегантном окружењу Довила и уз музику Франсиса Леа, љубавна драма која се одиграва између Жан-Луја Трентињана и Ануk Еме представља квинтесенцију „делушијанског“ стила: лагано, лепршаво, бриљантно. Значајан успех постиже и филмовима *Живети живот (Vivre pour vivre)*, 1967, *Ив Монтан*, *Битанга (Le voyage)*, 1970) и *Срећна нова година (La bonne année)*, 1974). *Један човек и једна жена 20 година касније* приказан је 1986. године са оригиналном глумачком поставом.

Станислав ЛЕМ
(Stanislaw LEM)

пољски писац
рођен у Лембергу (данас Львов),
Украјина, 12. 09. 1921.

Захваљујући лажним документима, породица лекара Лема преживљава време окупације Лемберга. Лем је завршио медицински факултет у Кракову где отпочиње и књижевну каријеру; поред филозофских есеја објављује велики број утопијских романа. Најзначајнија дела су *Астронаути* (*Astronauti*, 1951), *Рај* (*Eden*, 1959), *Соларис* (*Solaris*, 1961), *Кибериада* (*Sledztwo*, 1971), *Азерција* (*Katar*, 1974) и *Пронаст* (*Fiasko*, 1986). Лема сматрају „оцем science-fiction књижевности“, а за свој рад добија признања широм света, између осталог 1986. године прима аустријску националну књижевну награду. Посебно признање добија 1995. године када га Светски астронаутски конгрес награђује за „изузетан допринос истраживању свемира“.

Мајкл ЛЕНДОН
(Michael LANDON)
(Eugene Maurice Orowitz)

амерички глумца
рођен у Форест Хилсу, Њујорк,
31. 10. 1936.
умро у Лос Анђелесу 01. 07. 1991.

Широкую популарност доживљава улогом Малог Џоа, најмлађег и омиљеног сина у серији *Бонанца*; своје младачке године године проводи усамљен, пуно напетости. Као веома талентовани атлетичар, бацач копча, добија од многих факултета понуде за спортеку стипендију, међутим Лендон склапа уговор са студиом Ворнер где између осталог добија улогу у култном филму *I was a Teenage Werewolf* (1957). За време 14-годишњег снимања и приказивања серије *Бонанца*, у многим епизодама је био сценарист на чак и режисер. После тога преузима бригу око серије *Фарма на којој смо живели* (*Little House on the Prairie*) за коју пише сценарио, режира, игра главну улогу и појављује се као продуцент. У филму *Highway to Heaven* игра главну улогу. Из три брака има деветоро деце. Лендон је умро од рака у 54-ој години.

Лоте ЛЕЊА
(Lotte LENYA)

(Karoline Blamauer)

аустријско-америчка певачица и глумица
рођена у Бечу 18. 10. 1898.
умрла у Њујорку 22. 11. 1981.

Својим изражајним стилем и карактеристичним храпавим гласом била је идеалан извођач песама Бертолда Брехта и Курта Вајла, за кога се удала 1925. године. Највеће успехе остварила је улогама Зеројберген и у екранизованој Брехт-Вајловој драми *Опера за три гроша* (*Dreigroschenoper*, 1931), као и песмом *Алабама* у опери *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny*, 1930. године. Заједно са Вајлом 1933. бежи у Париз, где се задржала две године. Након Париза одлази у Америку. У Америци је остварила неколико улога на филму, укључујући и ролу у филму о Џејмс Бонду *С љубављу из Русије* (*From Russia with love*). Играла је главне улоге у позоришним комадима рађеним по Брехту. Начином на који је певала била је узор Бобу Дилану и Џиму Морисону.

Макс ЛИБЕРМАН
(Max LIEBERMANN)

немачки сликар и графичар
рођен у Берлину 20. 07. 1847.
умро у Берлину 08. 02. 1935.

Либермана сматрају најзначајнијим представником импресионизма у Немачкој. Живео је у кући непосредно поред берлинске Бранденбуршке капије где је, по високој цени сликао многе значајне личности. Либерманови омиљени мотиви су призори са улице, мотиви друштвених група, ливаде, мотиви његове баште из Ванзеа, бакрорези и илустрације (између осталог за Гетеа и Клајста). Био је почасни грађанин Берлина, постаје председник *Berliner Sezession* од 1899. године, а од 1920. године председник Пруске Академије Уметности. Године 1933. нацисти су му забранили да слика и одузели су му све почасности.

Ђерђ ЛИГЕТИ
(György LIGETI)

аустријски композитор
рођен у Дициосамартину,
Трансилванија, 28. 05. 1923.

Лигети се до 1956. године школује у Мађарској, затим подучава музику. После тога активно ствара у најзначајнијим центрима модерне музике: Келну, Дармштату, Стокхолму и Бечу, где се бави претежно електронском музиком. Његови радови представљају радикалну новину у техници компоновања, експериментне паузама, ритмом и хармонијама да би створио нове звучне ефекте. Свој први велики успех остварује 1961. године делом *Atmosphères*, деветоминутним оркестарским комадом. Годину дана касније компонује *Симфонијску поему (Poème symphonique, 1962)* у којој 10 музичара свира 100 метронома. У филму *Одисеја у свемиру 2001 (2001: A Space Odyssey, 1968)* Стенли Кјубрик користи једну Лигетијеву композицију. Захвално му се 20 година касније.

Ел (Елизер) ЛИСИЦКИ
(El (Eliezer) LISSITZKY)

(Lazar Morduchovitch или Markovitch)
руски сликар, графички дизајнер, фотограф
и архитекта
рођен у Починоку, близу Смоленска,
23. 11. 1890.
умро у Москви 30. 12. 1941.

Лисицки је био водећи представник руске авангарде. Због свог јеврејског порекла било му је онемогућено да студира на Санктпетербуршкој академији. Архитектуру је студирао у Дармштату и Москви, а 1921. постаје директор архитектуре на руском Баухаусу. Са Еренбургом 1922. у Берлину објављује журнал *Предмет (Gegenstand)*. У складу са својим геометријским композицијама, радио је као типограф, пројектовао је *Lenin-Tribüne* и *Wolkenbügel* небодерер 1924/25. године. Један је од пионира фотомонтаже, 1917. године дизајнирао је прву совјетску заставу. Био је одговоран за обликовање Совјетских пропагандних изложби у и ван Совјетског савеза.

Рој Фокс ЛИХТЕНШТАЈН
(Roy Fox LICHTENSTEIN)

амерички сликар, графички уметник и вајар
рођен у Њујорку 27. 10. 1923.
умро у Њујорку 29. 09. 1997.

Са Енди Ворхолом представља најзначајније уметнике Поп арта. Лихтенштајнова слика *Tornado.....Lost!*, 1989. продата је за пет и по милиона долара. Сматрао је да су за савремену уметност подједнако значајни и Сезан и амбалажа жвакаћих гума. Његов заштитни знак су биле дебеле црне контурне линије и растер тачке и огромни осликани панели базирани на стриповима (*Look Mickey*, 1961), рекламама (*Washing Machine*, 1961) и мајсторима класичне модерне примењене на предимензионисаним сликама. Лихтенштајн својим сликама напада банализовање рата и тривијалност живота у медијима. Своју свестраност у уметности доказао је и сјајним дизајном БМВ-овог тркачког аутомобила 1977. године као и муралом на улазу у Тел Авивски музеј савремене Уметности.

Чезаре ЛОМБРОЗО
(Cesare LOMBROSO)

италијански лекар и антрополог
рођен у Верони 18. 11. 1836.
умро у Торину 19. 10. 1909.

Ломброзо, оснивач кримнологије, студира у Павији и Бечу где изучава узроке кретенизма, држи предавања о психијатрији и судској медицини. Заступа учење о рођеном криминалцу и на томе гради своју теорију да узрок злочина треба тражити у наслединој поремећеној физио-психичкој структури криминалца. Независно од Дарвина развија сопствену теорију еволуције. Једно од главних Ломброзових дела је несумњиво контроверзно *Генијалност и лудило* (1864) у коме образлаже тезу по којој су ове две категорије веома блиске једна другој. Ос гала запажена дела су *Белац и обојени човек* (1871), *Човек криминалац* (1876) и *Жена као криминалац и проститутка* (1893).

Питер ЛОР
(Peter LORRE)
(Laszlo Löwenstein)

амерички глумац
рођен у Росачеђу, Мађарска, 26. 06. 1904.
умро у Холивуду 23. 03. 1964.

Играјући поремећеног убицу дече у филму "М". Фрица Ланга било му је довољно свега дванаест реченица сценарија да прикаже читав спектар страховитих емоција. Та улога донела му епитет звезде. Након бекства из нацистичке Немачке у Британију, 1934. игра код Хичкока у *Човеку који је свихне знао* (*The Man Who Knew Too Much*).

Холливудски успех остварио је у *Малтешком соколу* (*The Maltese Falcon*, 1941), *Казабланци* (*Casablanca*, 1942) и *Арсенику и Старој чизки* (*Arsenic And Old Lace*, 1944). Био је изразито карактеран глумац, могао је истовремено на сцени да одигра два различита карактера, углавном је играо негативце.

У Немачку се враћа 1951. где режира, пише сценарио и глуми у филму *Der Verlorene*, филму о наци-научнику убици.

Ернст ЛУБИЧ
(Ernst LUBITSCH)

амерички филмски режисер
рођен у Берлину 29. 01. 1892.
умро у Лос Анђелесу 30. 11. 1947.

За 25-годишњи рад на пољу филма добија Оскара 1937. године. У Берлину ради од 1909. године, али га тек изузетан успех филма *Мадам Дибари* (*Madame Dubarry*, 1919) пласира у Холивуд где ниже даље успехе остварењима као што су *The Love Parade* (1929), *The Merry Widow* (1934), *Нипочка* (*Nipochka*, 1939) и *Биџи или не биџи* (*To Be or Not To Be*, 1942, са Џеком Бенијем). Лубичев визуелни хумор тзв. „Lubitsch Touch“ оставља дубок траг у америчким комедијама. Инсистирао је на тоталној контроли својих филмова, а његов утицај препознајемо и у филмовима Премингера, Манкиевича и Б. Вајлдера. Непосредно пред смрт препушта Премингеру режију филма *That Lady in Ermine* (1948).

Тед "Кид" ЛУИС
(**Ted "Kid" LEWIS**)
(**Gershon Mendeloff**)

енглески боксер
рођен у Лондону **24. 10. 1894.**
умро **14. 10. 1970.**

У четрнаестој години Луис добија свој први професионални меч, тако зарађује себи шест пенија за шољу чаја. Добивши следећи меч награда је била већа, сребрни пехар направљен од истопљеног камбионског рама. Током 1913/14 године постаје енглески и европски првак у перолакој категорији, уједно и први боксер у историји бокса који је носио штитник за зубе (1913). Карактерисала га је брзина, оштрина и страховито јак ударац. Светски првак у велтер категорији постаје 1915, на поново 1917-1919. године. Од 260 борби изгубио је само 24. Био је једини енглески боксер који је узео титулу светског првака у Америци.

Џери ЛУИС
(**Jerry LEWIS**)
(**Joseph Levitch**)

амерички глумца, режисер и продуцент
рођен у Њуарку, Њу Џерси, **16. 03. 1926.**

Луис почиње да наступа јавно као петогодишњак када, заједно са својим родитељима, пева на сцени. Његова каријера добија пуни замаха 1946. године када се упознаје са Дином Мартином, и када они постају најтраженији кабаретски пар Америке. Чудном телесном конституцијом и смешном координацијом покрета подсећа на „слона у стакларској радњи“. После шеснаест заједничких филмова снимљених са Дином, 1957. године им се путеви разилазе. Луис се посвећује писању сценарија и производњи односно режирању сопствених филмова. У филму Мартина Скорсеза *Краљ комедије* (*The King of Comedy*, 1983) са Робертом де Ниром, први пут улогу комичара замењује карактерном улогом. После тога, 1994. године следи британски филм *Смеј се када боли* (*Funny Bones*). Луис је генијалан не само као глумац већ и по изузетно високом коефицијенту интелигенције.

Ђакомо МАЈЕРБЕР
Giacomo MEYERBEER
(Jacob Liebmann Meyer Beer)
немачки композитор и диригент
рођен у Таслорфу код Берлина
05. 09. 1791.
умро у Паризу 02. 05. 1864.

После завршетка школовања Мајербер (чији се брат оженио ћерком Моцеса Менделсона) одлази у Италију где постиже велики успех са опером *Il crociato in Egitto* (1824). У Италији Мајербер је преузео италијанску верзију имена. Од 1826. године је живео у Паризу, где је стекао светску славу компоновајући за то време модерне и блиставе опере у пет чинова у стилу великих Гранд Опера као што су *Robert, le Diable* (1831) и *Les Huguenots* (1836). У Берлину је друга опера забрањена за извођење све до доласка Фридриха Вилхелма IV на власт када је, на иницијативу А. фон Хумболта, приказана. За главног музичког директора берлинске краљевске опере именован је 1842. године пруски кнез.

Алберт Абрахам МАЈКЛСОН
(Albert Abraham MICHELSON)
амерички физичар
рођен у Стрелну (поред Позена),
19. 12. 1852.
умро у Пасадени, Калифорнија,
09. 05. 1931.

У Америци, Мајклсон већ са три године показује интересовање за школу, предавао је на Америчкој поморској Академији у Анаполису. Своја истраживања фокусирао првенствено на светлосне зраке, чија је преламања користио за прецизно мерење брзине светлости и пречника појединих звезда. За своја мерења патентирао је *Мајклсонов Интерферометар*, данас саставни део многих веома прецизних мерних инструмената. У чувеном Мајклсоновом експерименту, где је мерно земаљске ветрове, доказао је да је брзина светлости независна у односу на кретање земље. Ово сазнање је било од кључног значаја за Ајнштајнову теорију Релативитета. Мајклсон је 1907. године добио Нобелову награду за физиком.

Норман Кингсли МАЈЛЕР
(Norman Kingsley MAILER)
амерички писац и филмација
рођен у Лонг Бренчу, Њу Џерси,
31. 01. 1923.

Мајлер је преко ноћи постигао успех са својим првим романом *«Голи и мртви»* (*The Naked and The Dead*, 1948) по којем је снимљен филм 1958. Оштри критичар америчког друштва, његови провокативни јавни наступи учинили су га enfant terrible-ом америчке литературе. Новине и магазини писали су о његовом екстравагантном начину живота, изазвао је скандал када је изабо своју жену. Његово учешће у маршу на Пентагон, протесту против рата у Вијетнаму, водило је до дела *«Армије ноћи»* (*The Armies of the Night*, 1968) за коју је добио Пулицерову награду. Међу његова дела спадају: *«Мерилин, биографија»* (*Marilyn, A Biography*, 1973.), *Целтцова песма* (*The Executioner's Song*, 1979) базирана на разговорима са Гернјем Гилмором, убицом осуђеним на смрт, које му је донело другу Пулицерову награду 1980.

Густав МАЈЛЕР
(Gustav MAHLER)
Аустријски композитор и диригент
рођен у Калишту, Чешка, 07. 07. 1860.
умро у Бечу 18. 05. 1911.

Малер је одрастао у Игнау и Прагу. Учио је у Бечу код Антона Брукнера. Каријеру је отпочео као вођа бањског оркестра, а касније постаје оперски диригент и директор у Прагу, Лајпцигу, Будимпешти и Хамбургу. Да би добио позицију директора Бечке дворске опере морао је да напусти јеврејску веру (1897). Десет година касније због антисемитских напада напустио град. Са другом Алмом (након Малера се удала за чувеног архитекту Валтера Гропиуса, па за писца Франца Верфела) живи у Њујорку, Паризу, Амстердаму и Минхену где постиже изузетан успех као диригент. Међу најзначајнија Малерова дела спадају девет симфонија и познате *Kindertotenlieder*.

Осип Емилевич МАНДЕЛШТАМ
(Ossip Emilievitch MANDELSTAM)

руски песник
рођен у Варшави 15. 01. 1891.
умро у Владивостоку (у логору)
27. 12. 1938.(?)

Манделштам је одрастао у Санкт Петербургу, а факултет је завршио на Сорбони и Хајделбергу. Са 22 године издаје прву збирку поезије под називом *Камен (Stone, 1913)*. Суоснивач је књижевног правца Алхемичари, који се насупротив симболизму залаже за јасно, рационално изражавање. Због сатиричног чланка о Стаљину бива ухапшен 1934. године и остаје у затвору све до 1937. После тога га депортују у радни логор у Владивосток где 1938. године под неразјашњеним околностима умире. Дуго су га жигосали као декадента, али је одлуком совјетског суда 1956. године рехабилитован. Његове песме су преведене на многе језике и објављене широм света.

Хајнрих МАРКС
(Karl Heinrich MARX)

Немачки филозоф и економиста
рођен у Триру 05. 05. 1818.
умро у Лондону 14. 03. 1883.

Маркс је студирао права, филозофију и историју у Берлину и Бону, где истовремено уређује и радикалне Рајнске новине. Пошто су новине забрањене, сели се у Париз и Брисел где са својим блиским сарадником, који га често и финансијски помаже, Енгелсом, 1848. године издаје Комунистички манифест као директни напад на капитализам. Након протеривања 1849. године сели се у Лондон. У критици политичке економије (1859) и Капиталу (1. том 1867) анализирао је међудејство друштвених, економских и политичких елемената и тиме створио научни социјализам, који је послужило као основа увођења социјализма у комунистичким земљама.

Браћа МАРКС

амерички позоришни и филмски комичари

Чувени комичари, обележили су историју Холивуда својим ексцентричним хумором, од тоталне анархије су направили уметност, што најбоље показује наслов једне од њихових песама "Шта год да је, бићу против тога!" (*Whatever It Is, I'm Against It*). Гручо је био неприкосвени мајстор британских и кратких сатиричних реплика, и дан данас је имитиран и цитиран. Харпо увек искежен, дувао је у рог и свирао харфу, био је лакрдијаш који је живљао у потпуном хаосу. Чико је свирао клавир и причао уврнути италијански. Зено, који је заменио петог брата Гума (Milton Marx, 1897–1977) био је потпуно нормалан. Сходно томе, избачен је из екипе и постао је њихов менаџер. Шести брат, Мајфред, умро је као дечак.

Браћа Маркс су рођена у Њујорку, од оца кројача и мајке Минне Шенберг, која је у почетку била покретачка снага њихове трупе. Током 1924. браћа су се удружила са славном Маргарет Димон. Парамаунт је потписао уговор са њима, и неке од њихових успешних представа попут *The Cocoanuts* (1929) и *Animal Crackers* (1930) пребацно на филм. Убрзо снимају *Мајмунска посла* (*Monkey Business*, 1931), *Коњско перје* (*Horse Feathers*, 1932), и антиратну сатиру *Пачија сина* (*Duck Soup*, 1933). Године 1934. потписују уговор са Ирвингом Талбергом за МГМ. Филмом *Ноћ у опери* (*Night at the Opera*, 1935) постижу највећи комерцијални успех, након тога уследно је *A Day at the Races* (1937). Последњи заједнички филм био је *Срећна љубав* (*Love Happy*, 1949), након кога су се разишли. И даље су присутни на телевизији, филму и позоришту, углавном као гостујући глумци. Године 1957. поново су се појављују у *Причи о човечанству* (*The Story of Mankind*), али у засебним кадровима. Харпо (који завештао своју харфу Израелском музеју) је написао пар књига, попут *Гручо и Ја* (*Groucho and Me*, 1959) и *Харпо прича!* (*Harpo Speaks!*, 1960). Гручо је постигао велики успех на радију и телевизији са *Bet Your Life* који му је донео Еми награду, остао је на филму све до 1968. када је остварио своју последњу улогу на филму (*Skidoo*, 1968) Ота Премингера. Умро је од срчаног напада када је сазнао за убиство израелских спортиста на Минхенској олимпијади. Специјалног Оскара добио је 1974. године.

Чико
(Chico)
(Leonard Marx)
рођен у Њујорку 1886.
умро 11.10.1961.

Гручо
(Groucho)
(Julius Henry Marx)
рођен у Њујорку 02. 10. 1890.
умро у Калифорнији 19. 06. 1977.

Харпо
(Harpo)
(Adolph Marx)
рођен у Њујорку 1888.
умро 28.9.1964.

Зепо
(Zeppo)
(Herbert Marx)
рођен у Њујорку 1901.
умро 29.11.1979.

Херберт МАРКУЗЕ
(Herbert MARCUSE)

немачко-амерички филозоф и социолог
рођен у Берлину 19. 07. 1898.
умро у Штарихбергу 29. 07. 1979.

Маркузе је био сарадник франкфуртског социолошког института где Хоркхајмер и Адорно оснивају групу *Kritische Theorie*. Емигрира у САД 1934. године, а од 1950. године предаје као професор на универзитетима Колумбија, Харвард, Браудајс и од 1965. на универзитету Калифорнија. Најзначајнија Маркузеова дела писана под утицајем Маркса, Хегела и Фројда су: *Eros and Civilization* (1956), *Једнодимензионални човек (One-Dimensional Man, 1964)*, *Konterrevolution und Revolte* (1973) и *Die Permanenz der Kunst* (1977). Маркузеове анализе везане за касно капиталистичко друштво (позив на „велики бојкот“, потрошачке зависности и зависности од профита) представљају централне одреднице немачког студентског покрета из 1968. као и немачке нове левиче.

Зигфрид МАРКУС
(Siegfried MARCUSE)

немачки инжењер и проналазач
рођен у Малхину 18. 09. 1831.
умро у Бечу 30. 06. 1898.

Током школовања Маркус је стекао велико знање из хемије и електронике. Пореклом из Хамбурга, 1852. године у Бечу оснива механичарску радињу где је 1864. патентирао бензински двокружни мотор. Није се много обазирао на први ауто са погоном на бензин, наставио је да ради на другим проналасцима. Поред 38 патената, познат је по томе што је 1863. године телеграфском жицом пресојио собе краљице Елизабете и њене служавке у бечком Холфбургу. Његов споменик, који је био уклоњен у периоду од 1938 до 1948. године, стоји на Хелденплацу у Бечу.

Волтер Матау
(Walter MATTHAU)
(Walter Matusanszkayaszky)
амерички глумац
рођен у Њујорку 01. 10. 1920.
умро у Санта Моника, 01. 07. 2000.

У многим филмовима Матау игра намћорастог и саркастичног антипода Џек Лемону. У младости је био учитељ бокса и кошаркашки тренер. Улогом у *Чудном пару* (*The Odd Couple*, 1965) доживљава велики успех на Бродвеју, да би 1968. постигао сличан успех у истоименом филму Нила Сајмона. Оскара добија за улогу у филму *The Fortune Cookie* (1966) у режији Била Вајлдера. Поред тога Матау игра у многим познатим комедијама *Водич за ожењене мушкарце* (*The Secret Life Of An American Wife*, 1968), *Кактусов цвет* (*Cactus Flower*, 1969), *Хотел Плаза* (*Plaza Suite*, 1971) по делу Нила Сајмона, *Kotch* (1971) за који је номинован за Оскара, *The Sunshine Boys* (1975) по делу Нила Сајмона са Џорџом Барнесом када је поново номинован за Оскара, *The Bad News Bears* (1976), *Цангризави моторици* (*Gruppu Old Men*, 1 и 2 део из 1993. и 1995) и *IQ* (1994).

Ерих МЕНДЕЛСОН
(Erich MENDELSON)
немачко-амерички архитекта
рођен у Алеништајну, Пруска, 21. 03. 1887.
умро у Сан Франциску 15. 09. 1953.

За време боравка у Минхену, Менделсон је продавао своје цртеже и аранжирао излоге, како би зарадио за школовање. Током првог светског рата био је у немачкој војсци, настало је неколико архитектонских пројеката који су привукли широку пажњу тек по окончању рата на изложби у Берлину. Популарност коју је стекао доноси му прилику озбиљан посао, пројектовао је "Ајништајнову кулу у Постдаму", чувену по необичној структури. Менделсон је 1933. године морао да напусти Немачку, бежи у Брисел, затим у Лондон. Током 30-тих година пројектовао је неколико значајних грађевина у Палестини, а 1941. емигрирао је у Америку. У Сан Франциску се налази једна од његових најпознатијих грађевина, *Maimonides Hospital* (1946).

Феликс МЕНДЕЛСОН-БАРТОЛДИ
(Felix MENDELSSOHN-BARTHOLDY)
(Felix Jakob Ludwig M.-B.)

немачки композитор, диригент и пијаниста
рођен у Хамбургу 03. 02. 1809.
умро у Лајпцигу 14. 11. 1847.

Унук филозофа Мозеса Менделсона одраста у Берлину у који се досељава 1819. године након „Judensturm“-а, антисемитских немира. Палата у Лајпцишкој улици била је место окупљања познатих уметника и научника. Са само 17 година компонује увертиру за *Син летње ноћи*. Међу значајна дела романтичарског композитора, који је преминуо у 38-ој години, спадају: опера *Die Hochzeit des Camacho* (1827) и ораторијуми *Паулус* (1836) и *Елиас* (1846). Музички свет може диригенту Менделсону да захвали што је након Бахове смрти (1750) премијерно изведен ораторијум *Пасија по Матеју* као и изузетно висок ниво концерата лајпцишког Gewandhaus-а од 1835. године када он преузима вођство.

Пјер МЕНДЕС-ФРАНС
(Pierre MENDES-FRANCE)

француски радикални социјалиста и политичар
рођен у Паризу 11. 01. 1907.
умро у Паризу 18. 10. 1982.

Мендес-Франс је 1938. године био подсекретар за финансије у влади Леона Блуа. За време Другог светског рата служи у авијацији. Вишијев режим га хапси. Године 1941. успева да побегне у Енглеску где се придружује де Голвим јединицама Слободних Француза. До 1945. године обавља функцију министра финансија. Од 1947. године Мендес-Франс је стални представник Француске у економском и социјалном савету УН-а. У периоду 1954/55 обавља функције премијера и министра иностраних послова. Мендес-Франс је окончао рат у Индокини и као противник де Гола гласа против устава Пете Републике. На изборима 1965. године подржава Митерана на супрот де Голу, а 1967. године поново осваја мандат у парламенту.

Данијел МЕНДОЗА „Звезда Израела”
(Daniel MENDOZA “Star of Israel”)

британски боксер
рођен у Лондону 05. 07. 1764.
умро у Лондону 03. 09. 1836.

Мендоза је био један од најпопуларнијих јеврејских спортиста свог времена, а сматрају га и оснивачем модерног бокса. Он је утемељитељ „Мендозине” или „јеврејске школе” која се базира на раду ногу, техници удараца и аналитичкој обради стратегије борбе, чиме је револуционарно унапређен бокс у Енглеској. Новом техником одбране успевао је да одоли физички много јачим супарницима, чиме је променио дотадашњи стил бруталног обрачуна боксера. Мендоза је био 16-ти првак Енглеске у тешкој категорији, а у периоду 1791-95 и светски шампион због чега је био први боксер који је уживао заштиту енглеске круне, чиме је допринео значајном побољшању статуса Јевреја у Енглеској.

Лорд Јехуди Мењухин
(Lord Jehudi MENUHIN)

амерички виолиниста и диригент
рођен у Њујорку 22. 04. 1916.
умро у Берлину 12. 03. 1999.

„Виолиниста столећа”, потомак хасидског рабина из гета белоруског градића Гомела, већ као дете отпочиње јавне наступе. После Другог светског рата Мењухин је био први уметник који је поново наступио у Немачкој, а био је и први амерички уметник који је поново закорачио на руско тле. Велики број концерата одржао је заједно са својим братом Хефзибахом Мењухином. Након Мењухиновог берлинског концерта 1929. године, Ајнштајн је рекао: „Сад већ знам да постоји свевизијна на небу”. Као солиста и диригент наступа са водећим оркестрима широм света дуже од пола века. Поред тога био је познат као филантроп и предани педагог. Основао је школу Јехуди Мењухин у Лондону 1963.

**Иља (Елиас) Иљич МЕЧНИКОВ
(Иља (Elias) Иљич METCHNIKOFF)**

руски зоолог и бактериолог
рођен у Ивановки, Украјина,
15. 05. 1845.
умро у Паризу 15. 08. 1916.

Радио је у Одеси као професор зоологије и упоредне анатомије. Након ране смрти своје супруге два пута је покушао самоубиство. Због сталних сукоба са претпостављенима одлучује се на емиграцију у Париз где постаје професор на Пастеровом институту. Открива 1883. године да бела крвна зрна уништавају бактерије у људском организму. Заједно са П. Ерлихом добија 1908. године Нобелову награду за истраживања на пољу имунологије. Доказао је да су и мајмун преносиоци сифилиса. Израдио је теорију по којој млечно-киселинске бактерије значајно утичу на очекивану дужину људског живота. Његови следбеници су редовно конзумирали бугарско кисело млеко захваљујући чему им се продужио просечни животни век.

**Бет МИДЛЕР
(Bette MIDLER)**

америчка глумица и певачица
рођена у Перл Харбуру, Хаваји,
01. 12. 1945.

Бет Мидлер, «Госпођица М», која је добила име по Бет Дејвис, играла је у бродвејском мјузиклу *Anatevka* и у рок опери *Tommy* (*Tommy*). Почетком седамдесетих година прошлог века стекла је име као позоришни забављач. Као филмска глумица постала је позната играјући лик Џенис Џоплин у филму *The Rose* (1979). За улогу у том филму номинована је за Оскара. Бет Мидлер је снимала плоче са шлагерима, као *From A Distance* (1990). Глумила је у филмским комедијама, између осталих у филмовима *Down and Out in Beverly Hills* (1986), *Ruthless People* (1986) са Денис Витом, *Scenes From A Mall* (1990) са Вуди Аленом или *First Wives Club* (1996) са Дајаном Китон и Голди Хон. Други пут је номинована за Оскара 1991. године за улогу у филму *For the Boys*.

Артур МИЛЕР
(Arthur MILLER)

амерички драмски писац
рођен у Њујорку 17. 10. 1915.
умро у Рокеберију, Конектикат,
10. 02. 2005.

Артур Милер снада у класике америчког савременог позоришта. Пулицерову награду добио је 1949. године за драму *Смрт преговачког путника*, у којој описује разочарења савременог човека услед разорног утицаја свакодневице. Дело *Вештице из Салема (The Crucible, 1953)* у коме описује суђење вештицама је метафора периода Макартијевог прогона у Америци, чија је жртва и сам био. Од 1956. до 1961. године био је ожењен са Мерилин Монро, глумицом која је због свог мужа прешла у јеврејску веру. Милер је 1961. године написао сценарио за филм *The Misfits* у коме је главна улога била намењена Мерилин Монро. Од 1965. до 1969. године је био директор међународног ПЕН клуба. Његове драме су преводилене на многе светске језике.

Соломон Михајлович МИХОЕЛС
Solomon Michailovitch MICHOELES
(Solomon Michailovitch Vovsy)

руски глумац, позоришни режисер и
директор
рођен у Двинску, Русија,
04.(16?) 03. 1890.

умро (прегазно га кампом) у Минску
13. 01. 1948.

Михоелс је оснивач Московског државног јеврејског позоришта. У току другог светског рата на драматичан начин се обрадио западним земљама да подрже Совјетски савез у борби против нациста. Михоелс се борио за репатријацију Јевреја који су депортовани у средњезајскије републике. Подржавао је «Кримски пројекат» који је предвиђао насељавање Јевреја без држављанства на острво Крим. Михоелс је, под до данас перасветљеним околностима, ликвидран 1948. године. Стаљинова ћерка је у својим мемоарима оптужила свог оца да је он наручилац убиства.

Амедео Клементе МОДИЉАНИ
(Amedeo Clemente MODIGLIANI)
(Amedeo Yedidya Clemente Modigliani)
италијански сликар и вајар
рођен у Ливорну, Тоскана, 12. 07. 1884.
умро у Паризу 25. 01. 1920.

Модиљани је у Фиренци и Венецији студирао класичне науке. Припадао је париској уметничкој колонији од 1906. године, где је развио свој сликарски стил, сликајући меланхоличне портрете и актове, бавећи се и вајарством. Трагично је завршио свој живот као «последњи боџа» и утицајни члан париске школе симболизма, *Ecole de Paris*. Умро је у Паризу када је имао само 35 година. Као дете био је често болешљив. Боловао је од плућних болести, зависности од алкохола и неких врста дрога. Један дан после његове смрти, његова трудна животног сапутница је извршила самоубиство.

Ив МОНТАН
(Yves MONTAND)
(Ivo Livi)
француски глумац и певач
рођен у бањи Монсумано, Тоскана,
13. 10. 1921.
умро у Сенлиссу 09. 11. 1991.

Ив Монтан се родио у околини Фиренце у породичној јеврејској сељака. Породица се преселила у Марсељ када је Мусолини дошао на власт. У Паризу у Мулен Ружу упознао се са првом љубави, са Едит Пијаф, која је значајно утицала на његову каријеру. Са глумцом Симон Сињоре оженио се 1951. године. Играо је у многим филмовима *La salaire de la peur* (1953), а са Мерилин Монро у филму *Хајде да се волимо (Let's Make Love, 1960)* који је режирао Џорџ Цукор. Ив Монтан, «савест француске левнице», се после прашког пролећа 1968. године исписао из француске комунистичке партије. Певајући шансоне Ив Монтан је слављен у Француској као национални херој. После његове смрти, на улицама Париза, хиљаде људи је жалило за познатим певачем.

Алберто МОРАВИЈА
Alberto MORAVIA
(Alberto Pincherle)
италијански писац
рођен у Риму 28. 11. 1907.
умро у Риму 26. 09. 1990.

Породица Алберта Моравије се иселила у Италију из Моравске. Алберто Моравија је за време Другог светског рата радио као ратни репортер из Немачке и са Далеког истока. У Италији је био један од најплоднијих и науспешнијих писаца двадесетог века, а због секуларних тема један од најконтраверзнијих књижевника. Фашисти су му 1941. године забрањили писање, а католичка црква је његове књиге забрањивала. Моравијина награђена и екранизована дела детаљно и без улепшавања сликају међуљудске односе и хладну и сурову стварност *La Mascherata* (1941), *La Romana* (1947), *La Noia* (1961), *Incest* (1965). Председник ПЕН клуба био је у периоду 1959–1962.

Хенри МОРГЕНТАУ младић
(Henry MORGENTHAU Jr.)
амерички политичар
рођен у Њујорку 11. 05. 1891.
преминуо у Њукингсју, Њујорк,
06. 02. 1967.

Моргентау је био син бизнисмена, политичара, дипломате и пионира Лиге нација, Хенрија Моргентауа старијег. Као члан демократске партије, био је министар финансија од 1934 до 1945. и постао је близак пријатељ и саветник председника Рузвелта. Године 1944. саставио је такозвани *план Моргентау*, којим се предлаже демилитаризација, смањење и подела Немачке, интернационализација области Рур и водених путева Немачке, као и демонтажу немачких фабрика. Немачка је требало да се сведе на пољопривредну земљу. Иако никада није спроведен, план Моргентау је утицао на окупациону политику САД у Немачкој до 1946/47.

Ласло МОХОЛ-НАЂ
(László MOHOLY-NAGY)
(Ladislau Moholy-Nagy)

мађарско-амерички сликар, графичар и дизајнер
рођен у Бачборшоду, 20. 07. 1895.
преминуо у Чикагу 24. 11. 1946.

Мохољ-Нађ је дошао у Берлин 1920. године. Као професор Баухауса од 1923 до 1928. у Вајмару и Десауу, он се претежно усредредио на типографију и дизајн. Након емиграције у Амстердам (1934) и Лондон (1935), одлази у Чикаго, где је био на челу Новог Баухауса (школе дизајна). Прилагодљив и велики експериментатор, био је пионир објектне и кинетичке уметности (*Лаки свемирски модулатор са моторним погоним, 1922-1930*). Са својом супругом (1921-1934) Луцијом Мохољ, авангардни уметник експериментисао је са фотографијом и филмом и написао радове о образовању у уметности и теорији уметности. Његови ефекти на екрану користили су се у делу Х.Г. Велса *"Облик ствари које ће доћи"* (*The Shape of Things to Come*).

Леонард НИМОЈ
(Leonard NIMOY)

амерички глумац и режисер
рођен у Бостону, Масачусетс, 26. 03. 1931.

Леонард Нимој глумио је капетана Спока, команданта посаде свемирског брода Ентерпрајз у светски познатој и популарној ТВ серији и филмском серијалу Звездане стазе. Нимој никако није могао да се помири са чињеницом да су га гледаоци понетоветили само са том једном улогом. Као осамнаестогодишњи младић напустио је Бостон и преселио се у Лос Анђелес где је у Пасадена Плејхаусу учио глуму. Мање улоге је добио у позоришним трупима које су изводиле представе на јидиш језику. Добио је улоге на телевизији и у филмовима пре него што је добио улогу у популарној СФ серији. Године 1995. издао је мемоаре под насловом *Ја сам Спок (I Am Spock)*. Нимој је био домаћин серије емитоване преко радија, *Кратке јеврејске приче из Европе*, где су између осталих Волтер Матау и Лорин Бекол читали приповетке познатих аутора као што су Исак Башевис Сингер и Филип Рот.

Дон фон НОЈМАН
(John von NEUMANN)
(Johann "Jancsi" Louis von Neumann)
амерички математичар
рођен у Будимпешти 28. 12. 1903.
умро у Вашингтону 08. 02. 1957.

Нојман, научник мађарског порекла, бавио се истраживањима у областима теоријске математике, квантне механике и математичким прорачунима везаним за прогнозу времена и метеорологију. Нобелова награда из економије додељена му је 1997. године за теорију игре. То је седма Нобелова награда додељена за дела заснована на његовим идејама. Чињенично сви рачунари од највећих до микрочипова који се уграђују у телефоне, су једна од варијанти рачунарске структуре, «фон Нојманове машине», коју је он конструисао 40-тих година прошлог века. Нојман је за време хладног рата био саветник за стратешка питања САД, и један од главних пројектаната америчке нуклеарне моћи. Филмски режисер Стенли Кјубрик је на основу његовог изгледа и мађарског акцента изградио лик Др. Стрејнцлава у истоименом филму.

Барнет ЊУМЕН
(Barnett NEWMAN)
амерички сликар и вајар
рођен у Њујорку 29. 01. 1905.
преминуо у Њујорку 04. 07. 1970.

Слика "Ко се боји црвеног, жутог и плавог III" 1967-68. (*Who's Afraid of Red, Yellow and Blue III*) савршен је пример Њуманове апстрактне уметности. Њуман, суоснивач сликарства оптичких ефеката боја и пионир минималистичке уметности, студирао је филозофију, а пре него што је почео да предаје уметност и организује изложбе, радио је на пословима производње мушке конфекције код својих руско-пољских родитеља имиграната. Године 1933. написао је манифест о потреби политичке активности људи из света културе и понудио је своје име у кандидатури за градоначелника Њујорка. Човек који је говорио: "Естетика је за уметника исто што и орнитологија за птице" заслужно је похвален на многим предавањима и међународним изложбама, а такође је створио и низ геометријских скулптура.

Пола ЊУМЕН
(Paul Leonard NEWMAN)

амерички филмски глумца, режисер и продуцент
рођен у Кливленду, Охајо, 26. 01. 1925.

Отац Пола Њумена, Артур С. Њумен био је Јеврејин немачког порекла, а мајка Мађарица католикиња Тереза Фефер. Определене за своје јеврејско порекло је сматрао великим изазовом. Међу његова највећа остварења убрајају се: улога боксера Рокија Грацијана у филму *Somebody Up There Likes Me* (1956), Билија Кида у филму *The Left-Handed Gun* (1957), брзог Едија Фелсона у филму *The Hustler* (1961) и *The Color of Money* (1987), Буча Касиди у филму *The Sundance Kid* (1969) са Робертом Редфордом и музиком коју је компоновао Берт Бакарак и *Mr. & Mrs. Bridge* (1990) у коме је играо са својом супругом Шоаном Вудворд. Од прихода остварених у филмовима помаже болнице за лечење деце болесне од тумора, институције за одвицавање од дроге, као и сиромашне у Африци. Осму номинацију за Оскара добио је за филм *Nobody's Fool* (1994).

Хелмут ЊУТН
(Helmut NEUSTADTER)

аустралијски фотограф
рођен у Берлину 31. 10. 1920.
умро (саобраћајна несрећа) у Холивуду
23. 01. 2004.

Рођен је у породици која се бавила производњом дугмади. Њутнов изворни план био је да постане Егон Ервин Кинш у фотографији. Студирао је портрет и фотографију, а 1938. емигрирао је у Сингапур и Аустралију. Он је био један од најистакнутијих модних фотографа и радио је у Лондону, Паризу, Њујорку и Монте Карлу за престижне модне часописе. Његове слике које се често излажу и награђују, обухватају и портрете и актове (Велики актови), чиме је створен нови стил фотографије актова, који организације жена истовремено критикују.

Давид Фјодорович ОЈСТРАХ
(David Fiodorovich OISTRACH)
руски виолиниста и диригент
рођен у Одеси 30. 09. 1908.
умро у Амстердаму 24. 10. 1974.

Давид Ојстрах је представник «руске школе» и један је од од највећих виртуоза на виолини двадесетог века. У Москви се 1945. године сreo са пријатељем Јехудијем Мењухином да би свирали Бахов концерт за две виолине. Бројним премијерним извођењима и плочама приближно је западноевропској и америчкој публици музику својих савременика, руских композитора од који су најпознатији Прокофјев и Шостакович. Године 1955. проглашен је за заслужног уметника Совјетског Савеза. Радио је и као диригент. Његов син Игор такође је стекао име као солиста на виолини.

Мадлен ОЛБРАЈТ
(Madelaine ALBRIGHT)
(Maria Jana Korbel)
амерички политиколог и политичар
рођена у Прагу 15. 05. 1937.

Мадлен Олбрајт, усвојено дете чешког дипломате, је 1939. године са породичном избегла у Енглеску, а 1948. године се населила у Сједињеним Америчким Државама. Докторирала је на Колумбија универзитету у Њујорку. Почела је да ради у изборним кампањама, а касније и као сарадник политичара из редова Демократске партије. Када је у САД била на власти Републиканска партија, била је професор на катедри за међународне односе у Вашингтону и радила је за непрофитне организације. Председник Клинтон је именовао за амбасадора САД при УН, где се нарочито залагала за веће ангажовање САД у мировним мисијама УН. Године 1997. је изабрана за државног секретара за иностране послове.

Роберт ОПЕНХАЈМЕР
(Robert OPPENHEIMER)
(Julius Robert Oppenheimer)
амерички физичар
рођен у Њујорку 22. 04. 1904.
умро у Принстону, Њу Џерси,
18. 02. 1967.

О Роберт Опенхајмер је именован 1943. године за руководиоца пројекта за развој и израду прве атомске бомбе, који је познат под именом «Пројекат Менхетн». По завршетку Другог светског рата био је противник развоја атомске бомбе, како из техничких тако и из моралних разлога. Убрзо су га стигле последице и проглашен је присталицом комунизма. Године 1954. забрањен му је приступ свим државним тајнама и изгубио је позиције код америчке нуклеарне агенције. После Другог светског рата као и многи други физичари окренуо се развоју у цивилном сектору. Постао је познат по истраживањима колапса звезда огромне масе у црне рупе. Председник САД Џон Кенеди га је рехабилитовао тек 1963. године.

Жак ОФЕНБАХ
(Jacques OFFENBACH)
(Jacob Eberst)
француски композитор
рођен у Келну 20. 06. 1819.
умро у Паризу 05. 10. 1880.

Жак Офенбах је био девето дете кантора из Келна Нсака Јуде Еберста, кога су називали Офенбах. Прво музичко образовање је добио од оца. Отац га је послао на париски конзерваторијум када је напунио четрнаест година. Офенбах је дуги низ година наступао као виргуоз на виолончелу по салонима, у кабареима и позоришним оркестрима. Аутор је више од сто позоришних комада које је називао оперете. Сматра се да је он проналазач и пионир те нове музичке форме назване оперета. Најпознатија и најчешће извођена дела су *Орфеј у подземљу* (*Orphée aux enfers*, 1858), *Lena Jelena* (*La belle Hélène*, 1864), *Живот у Паризу* (*La Vie Parisienne*, 1866), *La Pêcheur* (1868), и фантастична опера *Хофманове приче*, чија прва изведба је уследила 1881, после његове смрти.

Ален Џ. ПАКУЛА
(Alan Jay PAKULA)

амерички филмски продуцент и режисер
рођен у Бронксу, Њујорк, 07. 04. 1928.
умро (у саобраћајној несрећи)
у Лонг Ајленду 19. 11. 1998.

Ален Пакула је дете родитеља пољског порекла. Дипломирао је на академији за глуму на Јејлу. За режисера у свом првом филму, у коме је био продуцент *Fear Strikes Out* (1957), изабрао је ТВ режисера Р. Малигана са којим је основао продуцентску кућу и заједнички снимно више филмова. Као режисер представио се у филмовима *The Sterile* (1969) и *Klute* (1971) са Доналдом Сатерлендом и Џејн Фондом у главним улогама. У овим филмовима је „улични жаргон“ претворно у „пристојан“ вид комуникације. Режирао је и филмове *Сви председнички људи* (*All The President's Men*, 1976) са Робертом Редфордом и Дастином Хофманом, награђени филм *Софијин избор* (*Sophie's Choice*, 1982) са Мериел Стрип у главној улози и *Досије Пеликан* (*The Pelican Brief*, 1993) са Дензелом Вошингтоном и Џулијом Роберте у главним улогама.

Борис Леонидович ПАСТЕРНАК
(Boris Leonidovich PASTERNAK)

совјетски песник и приповедач
рођен у Москви 10. 02. 1890.
умро у Перedelкину, поред Москве,
30. 05. 1960.

Борис Пастернак, аутор познатог романа *Доктор Живаго* (1957) по коме је снимљен истоимени филм 1966. године, је првенствено био песник. Студирао је филозофију у Марбургу иако је његова жеља била да постане композитор. У Москви је 1913. године положио правосудни испит. Пастернак је деценијама био у сукобу са совјетском цензуром, те су му објављивани само преводи. Пастернаков превод Гетеовог *Фауста* постао је класика. Нобелову награду за књижевност добио је 1958. године, али му је совјетска власт забранила да је прими у Стокхолму. Главни лик у роману *Доктор Живаго* покушао је бег од тоталитарне власти у имагинарни свет. Роман *Доктор Живаго* је коначно објављен у Совјетском Савезу тек 1988. године.

Арно ПЕНЗИАС
(Arno PENZIAS)
(Arnold Allen Penzias)

амерички физичар
рођен на Минхену 29. 04. 1933.

Амерички астрофизичар у Беловим телефонским лабораторијама. Арнолд Пензиас, је открио космичко микроталасно позадинско зрачење. Ово зрачење које има исти интензитет у свим правцима на целом свету по њему представља топлотно зрачење које је ослобођено за време великог праска приликом стварања универзума. Пензиас је заједно са Р. В. Вилсоном добио 1978. године Нобелову награду за физику. Данас се бави проучавањем утицаја савремених технологија на друштво. У својој књизи *Идеје и информације (Ideas and Information, 1989)* дефинисао је рачунар као чаробну играчку, али лош узор – ко не жели да га замењује робот, не сме да се понаша као робот.

Шимон ПЕРЕС
(Shimon PERES)
(Shimon Peresky)

израелски политичар
рођен у Волонцију, Пољска, 15. 08. 1923.

Шимон Перес је 1948. године, за време рата за независност, командовао морнарицом. Имао је значајан утицај на оснивање израелске армије. Операција спасавања таласа из Ентебеа била је у периоду када је Перес био министар војске (1974–1977). Министар финансија је био у периоду од 1988 до 1990. године када је тадашњу стопу инфлације смањно са 400 на 16 процената. Дугогодишњи председник лабуристичке партије (1977–1992) у два мандата је био министар спољних послова (1986–1988, 1992–1995) и два пута премијер, други пут 1995–1996 од убиства премијера Јицхака Рабина на до избора које је изгубио. Као визионар једног новог Блиског истока заједно са Јицхаком Рабином и Јасером Арафатом добио је Нобелову награду за мир.

Исаак ПЕРЛМАН
(**Itzhak PERLMAN**)

израелско-амерички виолиниста
рођен у Тел Авиву 31. 08. 1945.

Исаак Перлман је као дете боловао од дечије парализе која је оставила последице. После делимичног излечења у Тел Авиву је завршио студије виолине на академији за музичке уметности. Школовање је наставио у Њујорку на познатој Цулџард академији. Године 1958. постао је лауреат такмичења које је одржано у Карнеги Холу. Добио је понуду да наступа са њујоршком филхармонијом као и са другим познатим америчким оркестрима. Од средине шездесетих година прошлог века један је од најтраженијих интерпретатора озбиљне музике класицизма и романтизма. Изводи и модерну музику и цез. У Европи је дебитовао на Бечким музичким свечаностима 1968. године и од тада наступа на концертима широм „старог континента“.

Харолд ПИНТЕР
(**Harold PINTER**)

британски драмски писац и режисер
рођен у Лондону 10. 10. 1930.

Харолд Пинтер је један од најпознатијих енглеских савремених драмских писаца. На почетку каријере је наступао као глумац под именом Дејвид Барон. Славу је стекао као писац театра апсурда и реалистичких и психолошких драма као што су *The Caretaker* (1960), *The Homecoming* (1965), *Silence* (1969) и *No Man's Land* (1975). Пинтер режира, пише песме, ради на радију, телевизији и филму. Написао је више филмских сценарија међу којима и *The Last Tycoon* (1967), филм о животу Првина Талберга са Робертом де Ниром и Тонијем Кертисом у главним улогама, као и *The French Lieutenant's Woman* (1981). Пинтер је 1966. године награђен титулом почасног официра Британске империје.

Камиј ПИСАРО
(Camille PISSARRO)

(Jacob Abraham Camille Pissarro)
данско – француски сликар и графичар
рођен на Светом Томасу (дански
Антили) 10. 07. 1830.
умро у Паризу 12. 11. 1903.

Отац Камија Писароа потиче из француске породице док му је мати била креолка. Писаро је најчешће цртао пејзаже и мотиве из великих градова. Средњом деветнаестог века Писаро се доселио у Париз, где су му за време немачко–француског рата уништени бројни рани радови. Радио је са Сезаном, Монеом и Гогеном. Био је симпатизер француских анархиста. Један је од најистакнутијих представника француског импресионизма. У периоду између 1874. и 1886. једино је излагао на свих осам изложби импресиониста. Поред цртежа радио је бакорез и графику.

Маја Михајловна ПЛИСЕЦКАЈА
(Maïa Michailovna PLISSETZKAJA)
руска примабалерина и кореограф
рођена у Москви 20. 11. 1925.

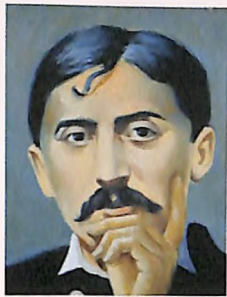
Маја Плисецкаја је младост проживела на Шпицбершким острвима у Северном леденом океану где јој је отац прихватно запослебе. За време Стаљиновог терора отац јој је ликвидирао а мати ухапшена. Маја Плисецкаја је 1943. године постала члан Болшој театра. Најпознатије улоге остварила је у балетским представама *Смрт лабуда*, *Лабудово језеро* и у Бизевој *Кармен* по кореографији Седрина са којим се 1958. године венчала. Заједнички су режирали бројне представе као *Ану Каренину* (1972) и *Газел* (1980) по Чеховљевој причи. До почетка деведесетих година прошлог века руководила је шпанским националним балетом где је добила племићку титулу. Последњи велики наступ у Болшој театру имала је 1995. године, када је у њену част приређена прослава јубилеја.

Сидни ПОЛАК
(Sydney POLLACK)

амерички филмски режисер и продуцент
рођен у Лафајету, Индијана, 01. 07. 1934.

Сидни Полак се радећи као телевизијски глумцаc пријатељио са Бертон Ланкастером, који је имао велики утицај на почетак његове каријере. У уводном делу свог дебитантског остварења *The Slender Thread* (1965) приказује један снимак из ваздуха који је касније постао његов заштитни знак. Велике успехе постигао је филмовима *Коње убијају, зар не* (*They Shoot Horses, Don't They*, 1969) који је номиниован за Оскара, *Девојка коју сам волео* (*The Way We Were*, 1973) са Барбаром Стрејсенд и Робертом Редфордом у главним улогама, са темом из Макартијевог периода прогона противника тадашње америчке политике, *Три кондорова дана* (*Three Days Of The Condor*, 1975), *Електрични јахач* (*The Electric Horseman*, 1979) и *Тутси* (*Tootsie* 1982) са Дастином Хофманом у главној улози. Као продуцент Полак је снимао филмове међу којима и *Претпостављена невиност* (*Presumed Innocent*, 1990). Оскара је добио 1985. године за филм *Моја Африка* (*Out Of Africa*) са Мерил Стрип и Робертом Редфордом у главним улогама.

Марсел ПРУСТ
(Marcel PROUST)

француски писац
рођен у Отеју 10. 07. 1871.
умро у Паризу 18. 11. 1922.

Марсел Пруст је дете из брака лекара католика и мајке Јеврејке. Целог живота је патио од тешких астматичних напада. Да би ублажио своје тегобе, са породицом је годишње одморе проводио на нормандијској обали у местима Илије и Отеј, који се појављују у његовим делима под именом „Комбре”. За време студија био је под утицајем филозофа Анрија Бергсона. Пруст се 1906. године потпуно повукао и затворно у замрачену болесничку собу. У најпознатијем свом делу *A la recherche du temps perdu* микроскопски је тачно описао лична сећања и сопствено виђење проживљених друштвених прилика. Пруст је заједно са Кафком, Муслилм и Свевом био један од најзначајнијих представника модерне књижевности.

Џозеф ПУЛЦИЦЕР
(Joseph PULITZER)

амерички новинар, правник, издавач и политичар
рођен у Мокви, Мађарска, 10. 04. 1847.
умро у Чарлстону, Јужна Каролина,
29. 10. 1911.

Пулцицер се 1864. године усељо у САД. За време грађанског рата борио се на страни Уније. Пулцицер се заједно са Херстом сматра оснивачем булеварске штампе. Године 1869. изабран је за сенатора у Мисурију, а 1886. године у Вашингтону. Адвокат је постао 1878. године. Као власник два дневна листа поставио је темеље за формирање веома утицајног новинарског концерна. У својим новинама је сакупљао средства за изградњу Кипа слободе. Пулцицер је покренуо иницијативу и изборио се да се на Колумбија Универзитету у Њујорку оснује новинарска школа. Пулцицера награда установљена је 1917. године и сваке године се додељује за врхунска остварења у новинарству, књижевности и музици. Награда значајно утиче на репутацију добитника.

Јитхак РАБИН
(Yitzhak RABIN)

израелски војни официр и политичар
рођен у Јерусалиму 01. 03. 1922.
умро (убијен) у Тел Авиву 04. 11. 1995.

1948. Рабин, члан јеврејске подzemне армије Палмах, почео је своју каријеру у израелској армији, а достигао је свој врхунац када је осмислио и командовао Шестодневним ратом. Током дуге политичке каријере, Рабин је био амбасадор у Сједињеним Државама, министар спољних послова код Голде Меир, први премијер који је рођен у земљи, министар одбране, а од 1992. године премијер други пут. У овом периоду свог мандата испратно је потписивање споразума у Ослу са Палестинцима, и мировног споразума са Јорданом. За своју политику помирења, Рабину је 1994. додељена Нобелова награда за мир заједно са Пересом и Арафатом; следеће године убио га је Израелац екстремни десничар.

Винона РАЈДЕР
(Winona RYDER)
(Winona Horowitz)

америчка филмска глумица
рођена у Винони, Минесота, 20. 10. 1971.

Кум Виноне Рајдер био је хипи гуру из шездесетих година прошлог века Тимоти Лири, код кога су њени родитељи радили као архивари. Када је имала тринаест година дебитовала је у филму *Лукас* (Lucas, 1986) и тиме започела успешну филмску каријеру. Глумила је у многим филмовима међу којима и у *Beetlejuice* (1988), *Heathers* (1989), *Mermaids* (1990), *Edward Scissorhands* (1990), и *The House of The Spirits* (1993). За време снимања трећег дела филма *Кум* (*The Godfather Part III*, 1990) била је толико исцрпљена да је морала да напусти снимање. Номиниована је за Оскара за улоге у филмовима *The Age of Innocence* (1993) и *Мале жене* (*Little Women*, 1994).

Махан РАКОШИ
(Mátyás RÁKOSI)

мађарски политичар
рођен у Ади, Војводина, 09. 03. 1892.
умро у Горком 05. 02. 1971.

Ракоси се придружио социјалистичком покрету у Енглеској и учествовао у Октобарској револуцији 1917. године. Године 1924. организовао је комунистичку партију у Мађарској после чега је био ухапшен и осуђен на смрт. Интервенцијом угледних интелектуалаца казна је преиначена на доживотну робију. Када је 1940. пуштен на слободу одлази за СССР. Године 1944. враћа се у Мађарску где га комунистичка партија бира за генералног секретара. Као заменик премијера (1945-1952) и премијер (1953/54) увео је сталинистичке доктрине у праксу (суђења, национализације, политички терор). Године 1956. је као сталиниста смењен са своје функције те се враћа у СССР.

Валтер RATHENAU
(Walther RATHENAU)

немачки политичар, индустријалиста
и писац

рођен у Берлину 29. 09. 1867.

умро (убијен) у Берлину 24. 06. 1922.

Валтер је наследио оца, Емила Ратенауа, на водећој позицији АЕГ-а. Био је интернационални топ менаџер који је држао водеће позиције у 130 домаћих и страних компанија. Припадао је “групи од 300 људи у којој свако познаје сваког”. У фебруару 1922. постао је министар спољних послова Вајмарске Републике. Захваљујући књигама као што је (*Eine Streitschrift vom Glauben*, 1917) или бестселеру (*Von kommenden Dingen*, 1917) постао је један од најпопуларнијих писаца свог доба.

26. јуна 1922. политичар демократа устрељен је на улици од стране илегалне десничарске организације “Конзул”.

Емил RATHENAU
(Emil RATHENAU)

немачки инжењер и индустријалиста

рођен у Берлину 11. 12. 1838.

умро у Берлину 20. 06. 1915.

Његов покушај да Берлин добије телефонску централу био је осуђен од стране директора поште који га је касније ангажовао да уведе телефон за јавне поштанске услуге. Ратенау је био први који је увео јефтину производњу алуминијума и електричног челика на велико. Године 1881. развио је побољшану верзију Едисонове сијалице. За њену производњу основао је предузете *Deutsche Edison Gesellschaft* преименовано 1887. у *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft, AEG*. Под вођством Емила и његовог сина Валтера АЕГ је постала једна од највећих електричних компанија у Европи која постоји и данас.

Men PEJ
(Man RAY)
(Emanuel Radnitzky)

амерички уметник
рођен у Филадельфији 27. 08. 1890.
умро у Паризу 18. 11. 1976.

Један од водећих уметника дадаистичког покрета као и надреалистичке уметности. Његове фотомонтаже и "рејограми" увели су нове технике у фотографији. Значајни су сусрети са фотографом Алфредом Штиглицем, Марселом Дишампом (1915) и са Франсисом Пикабијом (1916). Реј је од 1921. живео и радио у Паризу, изузев у периоду од 1940 до 1951. када је био у егзилу у Њујорку. Његове слике "Observatory Time" и "The Lovers" за изложбу "Fantastic Art, Dada and Surrealism" у Музеју модерне уметности у Њујорку 1936. проглашене су опсценим и пребачене су из улазног хола у задње просторије. Године 1961. одлучно је да напусти фотографију тврдећи да га спречава да се бави сликарством.

Џудит А. РЕСНИК
(Judith A. RESNIK)

амерички астронаут
рођена у Акрону, Охајо, 05. 04. 1949.
умрла (експлозија свеје шатла), 28. 01. 1986.

Џудит Ресник је као дипломирани електроничкињер Универзитета у Мериленду постала 1978. године астронаут. Први пут је боравила у космосу 1984. године, као друга америчка жена космонаут, члан посаде свеје шатла *Дискавери*. Два пута је боравила у свемиру и тамо је провела више од 168 сати. Поново је изабрана као космонаут за 25. свемирски лет као члан посаде свеје шатла *Челџиџер*. Заједно са још шест чланова посаде погинула је 1986. године када је свеје шатл експлодирао на висици од 16 km. Летови свеје шатла су тада обустављени све до 1988. године.

Хајман Џорџ РИКОВЕР
(Hyman George RICKOVER)

амерички атомски инжењер и адмирал
рођен у Варшави 27. 01. 1900.
умро 08. 07. 1986.

У САД од 1904. Риквер је водио Америчко одељење за нуклеарни погон и Одељење реактора морнарице америчке комисије за атомску енергију. Као истакнути официр америчке морнарице предводно је борбу за америчку војну надмоћ. Као атомски инжењер развио је прву подморницу на нуклеарни погон, *Наутилус*, која је пошла на своје прво путовање 17. јануара 1955. и која је била предходник америчких атомских подморница. Године 1965. примио је Ферми медаљу од председника Џонсона и унапређен је у адмирала. На његовој надгробној плочи на војном гробљу у Арлингтону. Виришница стоји: "Отац нуклеарне морнарице – 63 године активне службе".

Мартин РИТ
(Martin RITT)

амерички редитељ
рођен у Њујорку 02. 03. 1920.
умро 08. 12. 1990.

Први додир са филмом била је улога у *"Победи са крилицама"* (*Winged Victory*, 1944), филму који је продуцирала Америчка авијација а режирао Џорџ Цукор. Режирао је 150 ТВ драма и доспео на црну листу због симпатија према комунистима. Године 1956. његова позоришна представа (*A Very Special Baby*) омогућила му је холивудски уговор. Пол Ђумен је идентификован са неким од Ритових најбољих радова као што су: *"Дуго топло лето"* (*The Long Hot Summer*, 1958), *"Звук и фурија"* (*The Sound and The Fury*, 1959), и *"Хаад"* (*Hud*, 1963), за који је Рит био номинован за Оскара. У Енглеској је режирао филм *Шпијун који је дошао из хладноће* (*The Spy Who Came From The Cold*, 1965) један од најбољих шпијунских филмова икада снимљених. Међу његове успешне филмове спадају и *"Фронт"* (*The Front*, 1976), са Вудијем Аленом и *"Норма Ре"* (*Norma Rae*, 1979) за који је Сели Филд добила Оскара за најбољу женску улогу.

Едвард Џ. РОБИНСОН
(Edward G. ROBINSON)
(Emanuel Goldenberg)

амерички глумац
рођен у Букурешту 12. 12. 1893.
умро у Лос Анђелесу 26. 01. 1973.

Едвард Робинсон је након бродвејске каријере постао познат улогом у филму *Мали Цезар* (*Little Caesar*, 1930) у продукцији Ворнеровог студија. У том филму је на бриљантан начин глумио Ал Капонеа, тако да је током тридесетих година прошлог века играо углавном само улоге негативаца. Играо је у филму *Key Largo* (1948) и у два филма које је режирао Фриц Ланг. Едвард Робинсон је учествовао у првој холивудској антинацистичкој продукцији, у филму *Confessions of a Nazi Spy* (1939), и у пропагандним програмима који су емитовани у Европи за време Другог светског рата. За време Макартијевог периода испитиван је као наводни симпатизер комуниста, што му је омело даљу каријеру. Умро је од рака и постхумно је добио Оскара.

Џорџ Џером РОЗЕН
(George Jerome ROZEN)

амерички сликар и илустратор
рођен 1895.
умро 1974.

Легендарне петпарачке романе 1930-их и 40-их куповали су милиони. Близанци Розен, Џорџ Џером и Џером Џорџ (1895-1987), били су једни од најуспешнијих уметника који су креирали драматичне, упадљиво обојене и често гротескне слике за насловне странице тих магазина. Неколико оригиналних слика које још постоје постижу високе цене код колекционара. Браћа су израђивала насловне странице за *Сенку*, *Мистериозног Ву Фенга*, *Фантомског детектива*, *Маскираног јахача Борце неба* (*The Shadow*, *The Mysterious Wu Fang*, *The Phantom Detective*, *The Masked Rider*, *Sky Fighters*) и безброј вестерна. Џорџ је наставио са изразом насловних страна и после Другог светског рата док је Џером заговорио свој студио 1964, када је фотографија заменила илустрацију у штампарству.

Етел РОЗЕНБЕРГ
(Ethel ROSENBERG)

амерички шпијун
рођена у Њујорку 25. 09. 1915.
умрла (погубљена) у затвору Синг Синг
19. 06. 1953.

Јулиус РОЗЕНБЕРГ
(Julius ROSENBERG)

амерички шпијун
рођен у Њујорку 12. 05. 1918,
умро (погубљен) у затвору Синг Синг
19. 06. 1953.

У САД и западној Европи после Другог светског рата тајне агенти и издајнике осуђивали су на затворске казне. Изузетак су били брачни пар Етел и Јулиус Розенберг који су после грађанског рата први амерички држављани који су због веленздаје осуђени на смрт и погубљени. Јулиус Розенберг је све до отпуштања из војне службе радио као електронинжињер. Брачни пар Розенберг је 1950. године ухапшен, пошто је на основу фалсификованих података Јулиус Розенберг осумњичен да је члан комунистичке партије. Доказано је да су шпијунирали у корист Совјетског Савеза. Главни сведок оптужбе је био Етелин старији брат који је у Лос Аламосу радио на пројекту атомске бомбе и украдене информације проследио брачном пару Розенберг. Смртна пресуда на електричној столици извршена је 1953. године и поред бројних интервенција светских државника и протеста широм света.

Паул Јулиус барон фон РОЈТЕР
Paul Julius Freiherr von REUTER
(Israel Beer Josaphat)

немачки оснивач новинске агенције
рођен у Каселу 21. 07. 1816.
умро у Цици 25. 02. 1899.

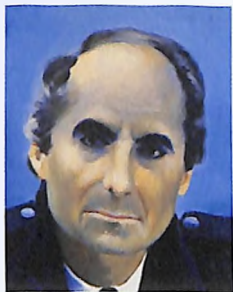
Ројтер је 1848. године побегао у Париз из Берлина после неколико објављених чланака који се нису допали тамошњим властима. У Паризу је започео посао на преношењу вести. У почетку је радио на повезивању Ахена и Брисела и преношењу вести помоћу поштанских голубова. Ројтер је убрзо схватио значај новог медија телеграфа и формирао је новинску агенцију Ројтер са мрежом дописника из читавог света, која и данас заузима водеће место. Први подводни кабл између Америке и Европе положио је Ројтер 1869. године. Кнез од Саксен-Кобург-Гота му је 1870. године доделио титулу барона.

Дејвид Ли РОТ
(David Lee ROTH)

амерички рок певач
рођен у Блумингтону, Индијана,
10. 10. 1954.

Рот је познат као певач и фронтмен рок групе Ван Хален, једне од најпознатијих америчких рок група из осамдесетих година прошлог века. Наступајући заједно са Холандјанима, браћом Ван Хален у Лос Анђелесу, уживали су локалну популарност када их је открио Џин Симонс из рок групе Кис. Штампала је писала о њима, а плоче су им се добро продавале широм света. "*Mr. Bighmouth*" је пропацирао дивљи, гласни и необуздани стил рокенрола како на сцени тако и иза сцене. Соло каријеру је започео 1985. године, познатије песме *Californian Girls* и *Just A Gigolo Iyem*. Аутобиографија *Crazy From The Heat* му је објављена 1997. године у којој између осталог описује каква искуства је стекао као Јеврејин у америчком бизнису рок музике.

Филип РОТ
(Philip Milton ROTH)

амерички књижевник
рођен у Њу Церсију 19. 03. 1933.

Филип Рот је изградио каријеру као авангардни књижевник, пишући романе у којима обрађује психозе и неурозе интелектуалаца. Предаје на многим универзитетима и бави се проблематиком и питањима слободе духа и цензуре. Славу је стекао са делима *Goodbye, Columbus* (1959) и *Letting Go* (1962). Амерички Јевреји су га критиковали због дела *Портнојева бољка (Portnoy's Complaint, 1969)*, јер у њему на сатиричан начин описује живот америчких Јевреја и отворено пише о секуе. Од осталих дела најпознатија су роман о бејзболу *The Great American Novel* (1973) и трилогија о његовом алтерегу Натану Цукерману (први део *The Ghost Writer, 1979*). Филип Рот је дуги низ година био амерички издавач источноевропских писаца.

Марк РОТКО
(Mark ROTHKO)
(Marcus Rothkovich)

амерички сликар
рођен у Двинску, Русија (данас
Дугавпилс, Латвија), 25. 09. 1903.
умро (самоубиство) у Њујорку
25. 02. 1970.

Ротко, чија је породица емигрирала у САД 1913, имао је прву самосталну изложбу у галерији Пегги Гугенхајм у Њујорку 1945. Мењао је стилове док педесетих година није стигао до својих славних слика великих бејених површина, великог формата као што је *“Четири тамне у црвеној” (Four Darks in Red, 1958)*. Њујоршки Музеј модерне уметности приказао је 1961. ретроспективу његовог рада, част која је резервисана за великане уметности. Ротко, који је значајно допринео модерној апстрактној уметности, извршио је самоубиство убрзо пошто је завршио једно од својих ремек дела, групу мурала за екуменску капелу у Хјујстону, Тексас.

**Мајер Амшел РОТШИЛД
(Mayer Amschel ROTHSCHILD)**

немачки банкар
рођен у Франкфурту 23. 02. 1744.
умро у Франкфурту 19. 09. 1812.

Родитељи су планирали да Ротшилд буде рабин али је због њихове преране смрти био принуђен да се запосли у банци и учи за банкара. Пословни успех је постигао када је постао „Дворски Јеврејин“ грофа покрајине Хесен-Касел, Вилхелма IX. Ово је био основ касније успешне породичне делатности. Утицајан је постао због послова које је имао са владајућим династијама. Ротшилд је са својим синовима и наследницима изградио моћно финансијско царство широм Европе, које више од 200 година има велики и значајан утицај на економику и индиректно на политички живот континента.

**Џек РУБИ
(Jack RUBY)
(Jacob Leon Rubinstein)**

власник ноћног клуба
рођен у Чикагу 25. 03. 1911.
умро у затвору у Даласу 03. 01. 1967

Џек Руби је пред милионским телевизијским аудиторijумом у Даласу, из непосредне близине пуцао и убио Ли Харви Освалда, осумњиченог да је извршио атентат на председника Џона Кенедија. Убиство се десило један дан пре Кенедијеве сахране, када су Освалда транспортовали у затвор (24. 11. 1963.). Џек Руби, власник стриптиз локала, за мотив овог убиства навео је да је хтео да поштеди удовицу покојног председника од судског процеса. Прави мотиви и намере никада нису расветљени. Руби је био осуђен на смрт и под неарасветљеним околностима умро је за време жалбеног поступка.

Артур РУБИНШТАЈН
(Artur RUBINSTEIN)
амерички пијаниста
рођен у Лођу, Пољска, 28. 01. 1887.
умро у Женеви 20. 12. 1982.

У Берлину је већ као дванаестогодишњак имао сценски наступ након којег је кренуо на концертну турнеју. Рубинштајн је стекао име у Европи интерпретирајући Шопена. Емигрирао је у САД и основао Фондацију Фредерик Шопен за сиромашне музичаре. На првом организованом маратонском клавирском концерту свирао је у добротворне сврхе. Концертне наступе имао је и када је напунио 80 година. Познат је као један од најбољих светских интерпретатора Шуберта, Баха и бечке класике. Две године пре смрти написао је аутобиографску књигу *Мој срећан живот* (*Mein glückliches Leben*).

Хелена РУБИНШТАЈН
(Helena RUBINSTEIN)
америчка пословна жена
рођена у Кракову 25. 12. 1870.
умрла у Њујорку 01. 04. 1965.

Хелена Рубинштајн је крајем деветнаестог века, за време посете свом рођаку у Аустралији, констатовала недостатак средстава за негу коже. То ју је навело да у Мелбурну отвори своју прву продавницу. У периоду између 1908. и 1914. године отворила је елегантне салоне за негу лепоте у Лондону, Паризу и Њујорку. Производњу и пласман сопствених козметичких препарата започела је 1917. године. После Другог светског рата имала је производне погоне на свим континентима. Имовина Хелене Рубинштајн је процењена на сто милиона долара и она је све до смрти сама водила фирму. Утицајна је била у светском цет сету. Године 1953. основала је Фондацију Хелена Рубинштајн која даје донације музејима, школама и социјалним установама.

Нил САЈМОН
(Neil SIMON)

(Marvin Neil Simon)

амерички позоришни писац и сценариста
Рођен у Њујорку 04. 07. 1927.

Сајмон, награђен Пулицеровом наградом, аутор је безбројних булеварских представа међу којима је и *Come Blow Your Horn* (1961) и либрета за мјузикле. Један је од најуспешнијих аутора америчке сцене и у финансијском смислу. Његови текстови са британским и кратким реченицама чине га легендарним, Матау и Лемон у *Чудном пару* (*The Odd Couple*) из 1968. Номинован је за Оскара за филмске верзије позоришних комада *Barefoot in the Park* (1963), *After The Fox* (1966) са Питером Селерсом, *The Sunshine Boys* (1975) и *Девојка за збогом* (*The Goodbye Girl*, 1977) са Ричардом Драјфусом. Новија остварења су му трилогија *Мемоари Брајмон Бича* (*Brighton Beach Memoirs*, 1986), *Билокси блуз* (*Biloxi Blues*, 1988) са Кристофером Вокеном и *На граници Бродвеја* (*Broadway Bound*, 1991).

Пол САЈМОН
(Paul SIMON)

амерички поп музичар
рођен у Квинсеу, Њујорк, 13. 10. 1942.

Сајмон је завршио права и као композитор и текстописац 1964. године са Артом Гарфанкелом основао фолк поп дует Сајмон и Гарфанкел, који је постао светски познат са баладама и лирским текстовима *Кондоров лет* (*El Condor Pasa*), *Звучи тишина* (*Sound of Silence*), *Сајам у Скарбороу* (*Scarborough Fair*), *Мост преко узбуркане воде* (*Bridge over Troubled Water*). За филм *Дипломац* (*The Graduate*, 1967), са Дастином Хофманом компоновали су музику *Госпођа Робинсон* (*Mrs. Robinson*) која је постала класичан хит. После њиховог раздвајања 1970, почела је Сајмонова соло каријера, између осталих и популарним композицијама као *Still Crazy After All Those Years* (1975) и *Graceland* (1986). Играо је у филму Вуди Алена *Ени Хол* (*Annie Hall*, 1977). Године 1990 био је амерички члан међународне делегације која је надзирала изборе у Чехословачкој и том приликом је певао на прашким Вацлавским наместима.

Леони Нели САКС
(Leonie Nelly SACHS)

немачко-шведска списатељица
рођена у Берлину 10. 12. 1891.
умрла у Стокхолму 12. 05. 1970.

Саксова је емигрирала у Шведску 1940. пошто је била преводилац шведских песника. Њена песничка каријера започела је тек када је имала 50 година. Са Полом Селаном она је један од најзначајнијих аутора који пишу на немачком, а чија главна тема је прогон Јевреја. Моћним метафоричким језиком писала је песме и драме о судбини јеврејског народа. Међу њена главна дела спадају: *У кућама смрти* (*In the Houses of Death*, 1947), *Помрачење звезда* (*Eclipse of Stars*, 1949), *Лет и метаморфоза* (*Flight and Metamorphosis*, 1959), *Путовање на другу страну* (*Journey to the Beyond*, 1961), и *Знакови у песку* (*Signs in the Sand*, 1962). Године 1966. добила је Нобелову награду за књижевност заједно са С. Ј. Агнон.

Јонас Едвард САЛК
(Jonas Edward SALK)

амерички микробиолог
рођен у Источном Харлему, Њујорк,
28. 10. 1914.
умро 1995.

Салк је дете пољских насељеника. За потребе америчке војске 1942. године радио је на развоју технологије за масовну производњу прве вакцине против грипа. На развоју и изradi вакцине против дечије парализе почео је да ради 1949. године. Помоћ је добио од фондације March of Dimes чији је један од оснивача је био Еди Кантор. Фондација је основана због епидемије полиомиелитиса, дечије парализе, која је владала током четрдесетих и педесетих година прошлог века. Салк је између 1951. и 1953. године, скоро истовремено када и Сабин, произвео и своју вакцину, помоћу инактивiranог полио вируса у формалдехиду. У САД је 1954. године више од милион деце примило вакцину на експерименталној бази и то је био највећи медицински експеримент у САД. Године 1960. основао је Салков Институт за биолошка истраживања.

Феликс САЛТЕН

(Felix SALTEN)

(Siegmund Salzmann)

аустријски писац

рођен у Будимпешти 06. 09. 1869.

умро у Цириху 08. 10. 1947.

Салтен је радио као позорни критичар у Бечу и Берлину пре него што је 1938. емигрирао у САД, а после Другог светског рата у Швајцарску. У његов опус спадају позоришни комади, есеји и романи као што су (*Vom andern Ufer*, 1908), и *Olga Frohgemut* (1926), као и књиге за децу попут *Петнаест зечева (Fünfzehn Hasen*, 1929), *Маче Ђибби (Djibi, das Kätzchen*, 1946) и *Бамби, прича из шуме (Bambi. Eine Lebensgeschichte aus dem Walde*, 1923) која је као књига и као цртани филм који је снимиле Дизни, постала икона у дечјим собама широм света. За Салтена су упорно, мада без доказа тврдили да је аутор еротског класика *Јозефина Мутценбахер (Josefine Mutzenbacher)*. Заједно са Билијем Вајлдером написао је сценарио за филм *Скамполо, дете улице (Scampolo, ein Kind der Straße*, 1932).

Ана СЕГЕРС

(Anna SEGHERS)

(Netty Radványi, рођена Reiling)

немачка списатељица

рођена у Мајнцу 19. 11. 1900.

умрла у Источном Берлину 01. 06. 1983.

Дипломирала је 1924. на Хајделбергу на тези о Јеврејима и јудаизму у делима Рембранта. У Берлину се 1928. прикључила комунистичкој партији и 1933. емигрирала у Француску, Шпанију и Мексико. Вративши се у Источни Берлин 1947. била је оснивач Немачке академије лепих уметности, и председник Асоцијације писаца ДДР од 1952. до 1978. Постала је позната широм света по романима које је написала у егзилу: *Седми крст (Das siebte Kreuz*, 1942) и *Транзит (Transit*, 1947). Седми крст је 1943. Фред Цинеман пренео на велико платно са Спенсером Трејсијем у главној улози. Њени многи романи и приче као што је *Das Licht auf dem Galgen*, 1961, описују људе који се суочавају са социјалним и политичким конфликтима.

Пол СЕЛАН
(Paul CELAN)

(Paul Pessach Antschel-Teitler)

француски песник

рођен у Черновциу, Буковина, 23. 11. 1920.

умро (самоубиство) у Паризу

20. 04.(?) 1970.

Селан, пореклом Румун, постао је један од најистакнутијих песника на немачком језику после рата. Од 1959. његове симболистичко-надреалистичке песме пркосиле су логичком размишљању (*Sprachgitter*, “Језичка ограда” 1959, *Atemwende*, “Дах промене” 1967.). Превео је Манделштама на немачки. Селан је постао познат по збиркама песама “*Мак и сећање*” (*Mohn und Gedächtnis*, 1952) и “*Песак из урне*” (*Der Sand aus den Urnen*, 1948) у којој се налази песма “*Фуга смрти*” (*Todesfuge*). реквијем жртвама холокауста. Највећи део његове породице убијен је у румунском концентрационом логору у Транснистрији. Обасут наградама и признањима али веома деприван извршио је самоубиство у 49. години.

Питер СЕЛЕРС
(Peter SELLERS)

(Richard Henry Sellers)

британски глумач

рођен у Саутсиу, Хемпшајер, 08. 09. 1925.

умро у Лондону 24. 07. 1980.

Питер Селерс је славу стекао у радио емисији *The Goon Show* која је имала велики успех и била је претходница Монти Пајтоновог *leteher* ширкуса. То је било позориште у којем је максимално дошао до изражаја Селерсов таленат за импровизацију и прерушавање. У филму *Malaga* Селерс је имитирао гласове четрнаест глумаца. Кулминација је била сцена, када од свих његових ликова у разговору истовремено учествује њих једанаест. За улогу у филму *I'm All Right, Jack* (1959) нагађен је наградом британске Академије, у конкуренцији у којој су били и Лоренс Оливије, Ричард Бартон и Питер Финч. Питер Селерс је светску славу стекао у улози инспектора Клузоа у филмском серијалу *Пинк Пантер* (*The Pink Panther*, 1963) и у филму *Др. Стрејнцлав* (*Dr. Strangelove or How I learned to stop worrying and love the bomb*, 1964) у режији Стенлија Кјубрика.

Сер Херберт Луис СЕМЈУЕЛ
(Sir Herbert Louis SAMUEL)

британски државник
рођен у Ливерпулу 06. 11. 1870.
умро у Лондону 05. 02. 1963.

На почетку Првог светског рата, Семјуел, као представник у Парламенту, покушао је да убеди своје колеге да подрже ционизам, јер би на тај начин истовремено побољшали ситуацију Јевреја и власт Британије на Блиском истоку. Од 1920. до 1925. био је на положају првог високог комесара Палестине којом су у сагласности са мандатом УН руководили Британци. Семјуел је био признат због подржавања ционизма али и критикован због ограничавања имиграције Јевреја у Палестину. У Енглеској је од 1927. до 1929. водио либералну партију, био је министар унутрашњих послова 1931/32., и постао веома уважени старији државник. Од 1936. до 1939. био је на челу Већа за немачке Јевреје као и програма за децу избеглице.

Пол Антони СЕМЈУЕЛСОН
(Paul Anthony SAMUELSON)

амерички економиста
рођен у Герију, Индијана 15. 05. 1915.

Професор на Универзитету Кембриџ, Масачусетс од 1940 до 1986, увео је математички приступ економији. Један од последњих генералиста, допринео је фундаменталним сазнањима на бројним пољима економије, укључујући потрошачку теорију, интернационалну трговину итд. Био је саветник и стручњак бројним институцијама и организацијама као и економски саветник америчким председницима Ајзенхауверу и Кенедију. Његова *Економија* (1948) је преведена на 21 језик и постала је најпродаванија књига из економије свих времена. Године 1970. Семјуелсон је први Американац који је примио Нобелову награду за економију.

Хана СЕНЕШ
(Hannah SZENES)

мађарска ционисткиња и песникиња
рођена у Будимпешти 1921.
умрла (стрељана) у Мађарској
07. 11. 1944.

Хана Сенеш се придружила ционистичком покрету због антисемитизма у Мађарској. Са седамнаест година, 1939. године емигрирала је у Палестину, где су њене песме писане на Хебрејском језику постале веома познате. Добровољно се јавља у Британску армију 1943. а падобраном се спушта 1944. године у Југославију да би са Титовим партизанима потпомогла јеврејски отпор и бекство из Мађарске. У Будимпешти је полиција хапси, мучи и пред само ослобођење Мађарске њилашки преки суд је стреља. Њени остаци су пребачени у Израел и сахрањени на Херцловом брду.

Џин СИМОНС
(Gene SIMMONS)

(Chaim Witz)
амерички рок музичар
рођен у Хаифи, Израел, 25. 08. 1949.

Симонс је оснивач и члан једне од најпознатијих глам-рок група *KHC (KISS)*, чији су се чланови приликом сваког наступа појављивали са црно бело обојеним лицима. Симонс од 1958. живи у Њујорку са својом мајком, мађарског порекла, добија титулу професора и почиње да предаје. Групу *KHC (KISS)* основао је 1973. са Стенлијем, Крисом и Фрелијем. Метар и деведесет висок "демонски" Симонс постао је чувен својим наступом плажења језика, бљувањем ватре и крви. Имао је и друге делатности, соло албум 1978, мање филмске и ТВ улоге, између осталог у *Пороцима Мајамија (Miami Vice)*, а 1987. у филму *Тражи се жив или мртав (Wanted: Dead Or Alive)* у улози арапског терористе Малака Ал Рахима. *KHC* је продао више од 75 милиона плоча широм света својим обожаваоцима који себе називају *KHC армија*.

Исаак Башевис СИНГЕР
(Isaak Bashevis SINGER)

амерички писац
рођен у Радзимињу, Пољска, 14. 07. 1904.
умро у Серфсајду, Флорида, 24. 07. 1991.

Књиге су му преведене на многе језике што Сингера чини најпознатијим писцем на јидишу. Од 1950. године његова дела на енглески преводи Сол Белоу. Студирао је на рабинској школи и са 22 године почео је да пише приче у једним варшавским новинама на јидишу. Емигрирао је у САД 1935. године и тамо је настала већина његових прича о несталом свету источноевропског јеврејства. Између осталог написао је *Сотона у Горају* (*Der Sotm in Goray*, 1934), *У судници мог оца* (*Mayn Tam's Beys-Din Shtub*, 1950), *Двориште* (*Der Hoyf*, 1953-55), *Јентл* (*Yentl*) која је 1983. екранизована са Барбром Стрејсенд у главној улози. За животно дело добио је 1978. Нобелову награду за књижевност.

Симон СИНЬОРЕ
(Simone SIGNORET)
(Simone Kaminker)

француска глумица
рођена у Визбадену 25. 03. 1921.
умрла у Паризу 30. 09. 1985.

Симон Синьоре је била лепотица француског филма 50-тих година и играла је на филму 36 година. У 56. години живота за улогу бивше проститутке *Госпођа Роза* (*Madame Rosa*, 1977) израелског редитеља Моше Мизрахија, добила је награду Цезар. Године 1945. постала је супруга редитеља Ива Алерега и постала позната улогом лучке проститутке у филму *Dedée d'Anvers* (1948). Са филмовима Макса Офила *La Ronde* (1950), *Casque d'Or* (1952) и *Les Diaboliques* (1955) постала је светски позната. Заједно са својим другим мужем Ив Монганом играла је у филмској и позорничној варијанти *Вештице из Салема* (*Les sorcières de Salem*, 1956), а за улогу у филму *Соба на врху* (*Room At The Top*, 1959) добила је награду Оскар.

Андре СИТРОЕН
(André CITROËN)

француски индустријалац
рођен у Паризу 05. 02. 1878.
умро у Паризу 03. 07. 1935.

Потиче из холандске златарске породице. Као конструктор аутомобила и власник фабрике Ситроен, свс је учинио за популаризацију свог аутомобила како би доказао његов квалитет. Предузимао је спектакуларне трансконтиненталне вожње својим аутомобилима, као што је 1922. године био прелаза преко Сахаре од Алжира до Тимбуктуа. Његови аутомобили су се увек разликовали од других аутомобила по техничким решењима и дизајну. Андре Ситроен је био филантроп који је у својим фабрикама увео здравствену заштиту за своје раднике. Истовремено је био и страствени коцкар због чега је 1935. године изгубио своју фабрику, кратко време пре своје смрти.

Јаков Владимирович СМУШКЕВИЧ
(Jakob Vladimirovitch SMUSHKEVITCH)
совјетски пилот, официр Црвене армије
рођен у Ракишкој, Литванија, 14. 02. 1902.
умро (стрелан) у Кујбишеву, Самара,
28. 10. 1941.

Смушкевич је био син кројача. По завршетку основне школе радио је као носач и већ рано се ангажовано укључио у револуционарни покрет. Учесник је грађанског рата а од 1918. године служи у Црвеној Армији, где је постао пилот. Због својих херојских дела у шпанском грађанском рату од 1936. до 1939. године два пута је одликован Орденом хероја Совјетског Савеза. Био је у рангу генералпотпуковника совјетске авијације, када је ухапшен у јуну 1941. и стрелан октобра исте године у Кујбишеву. Приликом дестаљинизације 50-тих година, 25.12.1954. постхумно је рехабилитован.

Џорџ СОРОШ
(George **SOROS**)
(György Soros)

амерички финансијски магнат
рођен у Будимпешти 12. 08. 1930

Сорош је власник више фондација које се баве повчаним трансакцијама. Ове фондације су оставиле видљив траг на међународном тржишту новца у последњим декадама 20. века. Код девалвације енглеске фунте зарадио је милијарду долара, а пребацивали су му да је берзанским трансакцијама допринео финансијској кризи неких азијских земаља и Русије. Многим премијерима и директорима банака „Долази Сорош“, је ноћна мора, јер чекају последњи тренутак код промене финансијске политике, а ову чињеницу Сорош својим огромним капиталом окреће у сопствену корист. Сорош, који је Други светски рат преживео са фалсификованим исправама у Будимпешти, и сам форсира промене правила игре у финансијама, јер је мишљења да је тржиште неморално.

Стивен СПИЛБЕРГ
(Steven **SPIELBERG**)

амерички режисер и продуцент
рођен у Спеннатију, Охајо, 18. 12. 1947.

Спилберг, који потиче из украјинске породице, постао је светски познат филмовима *Рађе* (*Jaws*, 1975), *Блиски сусрети треће врсте* (*Close Encounters of The Third Kind*, 1977) и са три филма о *Индијана Џонсу* (*Indiana Jones*, 1980-1988). До сада најуспешнији филм му је био *Ваземљанац* (*E.T.*, 1982), а њега је прemasно 1993. *Парк из доба јуре* (*Jurassic Park*) о диносаурусима. Неколико Оскара добили су филмови *Шиндлерова листа* (*Schindler's List*, 1993) који приказује драму у нацистичкој Немачкој и *Спашавање редова Рајана* (*Saving Private Ryan*, 1998). Спилберг који важи за једног од највећтијих бизнисмена у филмској индустрији са Џефри Каценбергом и Дејвидом Гефеном основао је *the DreamWorks studio*. Његова Шоа фондација ради на документовању прича људи из читавог света који су преживели холокауст.

Барух СПИНОЗА
(Baruch SPINOZA)

(Benedikt d'Espinoza)
холандски филозоф
рођен у Амстердаму 24. 11. 1632.
умро у Шевенингену, 21. 02. 1677.

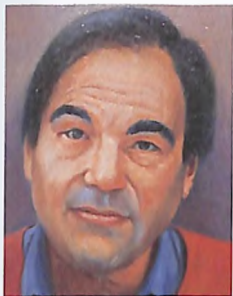
Спинозино учење о чистом и истини потпуно посвећеном животу оквалификовано је у његово време као атеистичко. Као слободни мислилац окренуо се против јеврејских ритуалних правила што га је довело до искључења из верске општине 1656. а што је прихватио без мржње. Бит његове етике је љубав према богу, што би требало остварити љубављу према људима. Дело *Теолошко политички трактат* (*Tractatus Theologico-Politicus*, 1670) је књижевна критика Библије и напад на фаризијско јеврејство. Спиноза је учио код великих учитеља амстердамске јеврејске општине. У Хагу је радио као брусилац сочива. Умро је у 45 години од туберкулозе.

Пол СТЕЙЛИ
(Paul STANLEY)

(Stanley Harvey Eisen)
амерички рок музичар
рођен у Квинсу, Њујорк, 20. 01. 1952.

Стејли и Џин Симон су већ 1971. заједно свирали у групи *Рејнбоу* (*Rainbow*), две године раније пре него што су основали чувену глам-рок групу Кис. Стејли зван *Старчајлд* (*The Starchild*) био је певач и ритам гитариста групе Кис. 80-тих година док је Симон тражио срећу ван групе, припремао соло албум и наступао у филмовима, Стејли је држао музичку концепцију групе, што су после 1996. на великој турнеји уједињења приказали обожаваоцима. Како је знак Киса који је Стејли дизајнирао веома подсећао на нацистички СС симбол, група једно време није могла да наступа у Немачкој.

Оливер СТОУН

(**William Oliver Stone**)

амерички редитељ и сценариста
рођен у Њујорку 15. 09. 1946.

Барбра СТРЕЈСЕНД

(**Barbra STREISAND**)

америчка певачица, глумица и редитељка
рођена у Бруклину, Њујорк, 24. 04. 1942.

Стоун потиче из брака америчког оца јеврејина и мајке француске католикиње. Почео је каријеру сценаристе на филмовима као што су *Полноћни експрес* (*Midnight Express*, 1979), *Конан, варварин* (*Conan The Barbarian*, 1981), *Лице с ожељком* (*Al Capone – Scarface*, 1982). Суделовао је у вијетнамском рату као добровољац и тамо стечене утиске овековечно је као сценариста и редитељ у филмовима *Вод* (*Platoon*, 1986) и *Рођен 4. јула* (*Born on the Fourth of July*, 1989). Филмови су му још и *Wall Street* (1987), *ЈФК* (*John F. Kennedy*, 1992), *Рођене убице* (*Natural Born Killers*, 1994) у режији Квентина Тарантина, *Лари Флинт* (*The People vs. Larry Flint*, 1996) о издавачу Хаслер магазина на кога је пуцано на улици, те је остао парализован. Стоун је данас један од најуспешнијих а уједно и један од најконтраверзнијих продуцената.

Барбра Стрејсенд је започела каријеру у кабареима на Бродвеју, а међународно признање стекла је биографским мјузиклом о Фани Брајс названим *Fanny Girl*. Оскара је добила за свој почетнички филм *Funny Girl* (1968), затим долазе *Хело Доли* (*Hello Dolly*, 1969), *Девојка коју сам волео* (*The Way We Were*, 1973) у режији Сидни Полака, на поново награда Оскар за филм *Звезда је рођена* (*A Star Is Born*, 1976) коју је добила за композицију песме *Евергрин* (*Evergreen*). Режирао је и играла главну улогу у филму Јентл (*Yentl*, 1983), који говори о младој девојци преобученој у мушкарца која то ради да би добила јеврејско образовање. У филму *Принц плиме* (*The Prince Of Tides* 1991) у споредној улози се појављује и њен син Џејсон Гулд. Шлагерина као што је *You Don't Bring me Flowers* (1978), Барбра Стрејсенд је постала једна од најбоље плаћених певачица САД.

Хајим СУТИН
(Chaim SOUTINE)
(Chaim Soutine)

руски сликар
рођен у Смилевичу код Минска 1893.
умро у Паризу 09. 08. 1943.

Сутин је био десети од једанаесторо деце сеоском кројачу. Био је фанатик у тражењу правилне пропорције. Са својим сликама никада није био задовољан, често их је откупљивао назад или уништавао. У Паризу је живео у грозном сиромаштву, узнемирен и меланхоличан. Са Модилијанијем и Пасином образовао је групу "уклетих сликара". Смрт Модилијанија 1920. године, оставила је снажан траг на Сутиновом експресивном стилу. Како му је расла слава тако је завршавао са бoеским начином живота. Године 1941. се скривао са фалсификованим документима у провинцији са Мари Берт Ауренше, бившом супругом Макса Ернста. Сутин је читавог живота патио од желуца и 1943. године, перфорација чира је проузроковала његову смрт.

Ирвинг ТАЛБЕРГ
(Irving THALBERG)
(Irving Grant Thalberg)

амерички филмски продуцент
рођен у Бруклину, Њујорк 1889.
умро у Холивуду 13. 09. 1936.

Талбергу је поверен пројекат «*Универзал Сити*» ("Universal City") у његовој двадесетој години. Један од његових хитова био је и «*Звонар Богородичине цркве*» (*The Hunchback Of Notre Dame*, 1923.). Године 1923. Луис Мејер поставио га је за шефа продукције а касније за потпредседника МГМ-а. Талберг је надгледао сваку МГМ продукцију и по завршетку филма имао је потпуну контролу над њим. Између осталих, Талберг је основао велика, анонимна одељења одговорна за продукцију сценарија шта је водило стандардизацији продукција студија. Умро је, расправљајући се са Мајером, са само 37 година. Ф. Скот Фицџералд је формирао по њему лик свог хероја у роману «*Последњи тајкун*», по ком је 1976. снимљен филм са Робертом Де Ниром у главној улози.

С
Т

Михаил Нехемович ТАЉ
(Mikhail Nechemovitch TAL)

руски светски шампион у шаху
рођен у Риги, Латвија, 09. 11. 1936.
умро у Москви 28. 06. 1992.

Таљ је 1960. са 24 године постао најмлађи светски шампион у историји шаха. Његов особени таленат и тајна успеха састојао се од фуриозних комбинација. На шаховским таблама стварао је само њему разумљив хаос. Изгубио је титулу од свог наследника Михаила Ботвинника и болујући од болести бубрега, пушећи и пијући превише, никада није повратно умешност у игри.

Едвард ТЕЛЕР
(Edward TELLER)

амерички физичар
рођен у Будимпешти 15. 01. 1908.
умро у Стенфорду, Калифорнија,
09. 09. 2003.

Телер је као политички емигрант пребегло у Немачку и докторирао 1930. године у Лајпцигу код Хајзенберга. Постао је професор Њујоршког факултета 1935. Од 1943. ради на „Менхетн пројекту“, израде атомске бомбе, а од 1949. има значајну улогу у развоју хидрогенске бомбе, чију је прву пробу сам спровео на Маршалским оствима. За разлику од Опенхајмера, Телер увек је подржавао развој оружја за масовно уништење. Његов антикомунистички став вероватно потиче из искуства у младости које је стекао у комунистичкој Мађарској. На саслушањима пред Сенатом и касније противно се потписивању Споразума о разорувању и САЛТ II споразуму. Подржавао је Реганов СДН програм.

Мајкл ТОД

(Michael TODD)

(Avrom Hirsch Goldenbogen)

амерички позоришни и филмски продуцент
рођен у Миннеаполису 22.06.1907.
умро (авионска несрећа) у Албуркерки,
Њу Мексико, 22.03.1958.

Мајк Тод, потомак рабина из Пољске, постао је продуцент на Бродвеју 30-тих година. Приказивао је ревије, између осталог на светским изложбама у Чикагу (1933) и Њујорку (1939). Као претеча синемаскопа израдио је такозвани „Тод-АО“, систем, који су први пут применили Роџер и Хамерстејн у филму *Оклахома* (*Oklahoma*, 1955). За филм *Пут око света за 80 дана* (*Around The World in 80 Days*) успео је да ангажује 44 филмске звезде, међу којима су били Марлена Дитрих, Дејвид Нивен, Бастер Китон, Питер Лори и Френк Синатра а који је добио 5 Оскара. Оженио се са Елизабет Тејлор која је због њега прешла у јеврејски веру. Годину дана после венчања Тодов авион се срушио.

Леополд ТРЕПЕР

(Leopold TREPPER)

(Leiba Domb-Trepper)

руски тајни агент и публициста
рођен у Неумаркту, Галиција, 23. 02.
1904.
умро у Јерусалиму 19. 01. 1982.

Немачке окупационе силе у Белгији и Француској од 1940. бавиле су се трговином која је цветала са *“Foreign Excellent Trenchcoat Company”*, не знајући да профит ове компаније финансира мрежу совјетских тајних агената, највећу шпијунску мрежу Западне Европе. Организатор је био Трепер који је наређења примао од Стаљина. Био је блиски сарадник немачког покрета отпора *«Rote Kapelle»* (*“Rote Kapelle”*) док га Немци нису ухватили 1942. и приморали да ради као двоеструки агент. Године 1943. искористио је своју слободу кретања *«радећи»* за Немце и прикључио се француском Покрету отпора. Ухапшен је по Стаљиновој наредби и ослобођен тек после његове смрти 1954.

Лав ТРОЦКИ
(**Leo TROTZKI**)

(Lev Davidovitch Bronstein)
руски револуционар и политичар
рођен у Јановки 07. 11. 1897.
умро (убијен) у Кајоакану,
Мексико Сити, 21. 08. 1940.

Курт ТУХОЛСКИ
(**Kurt TUCHOLSKY**)

немачки писац
рођен у Берлину 09. 01. 1890.
умро (самоубиство) у Хиндесу близу
Гетеборга, Шведска, 21. 12. 1935.

Троцки, син јеврејских земљорадника, прикључио се марксистичком покрету као студент и одиграо је водећу улогу током револуције 1905. као и у Октобарској револуцији 1917. Пошто је формирао Црвену армију основао је Левичарску опозицију 1923. и Четврту интернационалу 1938. Када је Лењин умро 1924. Троцки је после низа напада од стране Стаљина избачен из комунистичке партије и изгнан у Туркистан 1928. Од 1929. живео је у многим државама док није убијен шиљком за лед 1940, у мексичком егзилу, вероватно по Стаљиновом наређењу.

Тучолски је учио права у Берлину и радио за *Weltbühne* од 1913-1932. Доминшлати критички сатириста, писац за комичаре и есејиста, Тучолски је заговарао пацифизам и хуманизам и снажно се супротстављао сваком виду угњетавања и ускогрудог схватања. Био је такође један од најватренијих противника националсоцијализма. Године 1933. био је искључен са Универзитета а његове књиге (*Rheinsberg*, 1912; *Schloß Gripsholm*, 1931) биле су забрањене. Своје последње године провео је у резигнацији увидевши да књижевним средствима не може да учини ништа против милитаризма у Немачкој. У Шведској је извршио самоубиство.

Леополд УЕШТАЈН
(Leopold ULLSTEIN)

немачки издавач

рођен у Фирту 06. 09. 1826.

умро у Берлину 13. 12. 1899.

Године 1877. Улштајн, син продавца папира, уложио је 60.000 марака да би купио несолвентни «Берлинер Цајтунг» који ће постати камен темељац највеће и најмодерније европске издавачке куће. Њена вредност била је процењена на 20 милиона марака када су је Нацисти ставили на продају да би је интегрисали у издаваштво своје партије. Улштајн који је имао десеторо деце из два брака, водио је своју компанију са петорицом својих синова издајући белетристику, популарну научну литературу и књиге о градњи и конструкцији. Леополдов син Рудолф повратио је власништво над издавачком кућом 1952. коју је водио са својим нећаком до 1960. када се удружила са издавачком кућом «Ексел Спрингер» из Хамбурга.

Питер ФАЛК

(Peter FALK)

(Peter Michael Falk)

амерички глумац

рођен у Њујорку 16. 09. 1927.

Питер Фалк је познат по улози у ТВ серији *Калиџо* у којој од 1967. године глуми истоименог детектива. Породица Фалк је руско-пољског порекла. После одслужења војног рока и завршетка студија, радио је као порески чиновник, а глумац је постао 1955. године. Прича се да је Харн Кон, када је са Фалком преговарао о плати у филмској кући Колумбија, ставио примедбу да би за такву суму какву је он тражио, могли да ангажују и глумца чија оба ока гледају у истом правцу. Фалк је за глуму у филмовима *Murder, Inc.* (о Лепке Бухалтеру) и *Pocketful of Miracles* номиниран за Оскара 1960. и 1961. године. Са Вудијем Алленом 1996. године је преузео улоге од Волтера Матауа и Џорџа Бернса у римејку филма Нила Сајмонса *The Sunshine Boys* (1975).

Марти ФЕЛДМАН
(Marty FELDMAN)

британски комичар и глумач
рођен у Лондону 08. 07. 1933.
умро у Мексико Ситију 02. 12. 1982.

Марти Фелдман је постао популаран наступајући на телевизији. На почетку каријере био је забављач, музичар, а после је писао за радио где је постигао велики успех серијом *Round the Home*. Наступао је у сопственом ТВ-шоу који се звао *Marty*. Играо је у филмским хитовима Мела Брукса и Џина Вајлдера (грбавца у Младом Франкенштајну). Покушао је да изврши самоубиство 1980. године. После опоравка је опет играо у комедијама. Умро је у Мексико од инфаркта. Сахрањен је на Холивуд Хилсу, недалеко од гроба Бастера Китона кога је толико волео.

Рахел ФАРНХАГЕН ФОН ЕНСЕ
(Rahel VARNHAGEN VON ENSE)

(рођена Levin)
немачка списатељица и домаћин
литерарног салона
рођена у Берлину 26. 05. 1771.
умрла у Берлину 07. 03. 1833.

Године 1814. ћерка златара удала се за сина Карла Августа Фарнхагена фон Енсеа, и као «најпродуктивнија жена света» била је домаћин једног од најважнијих литерарних салона у Берлину посећених од стране знаменитих људи њеног доба (Берне, Бретано, Хајне, браћа Хумболт итд.) и који је био средиште културног живота од 1819. Писани опус романтичарке Рахел Фарнхаген састојао се углавном од писама и афоризама објављених под насловом «*Писма размишљања једне Берлинке*» (*Denkblätter einer Berlinerin*). Када је умрла њен муж је објавио њене забелешке из дневника и писма у «*Рахел, књига сећања за њене пријатеље*» (*Rahel, Ein Buch des Andenkens für ihre Freunde*) потом 1836. «*Галерија ликова из Рахелине околине*» (*Galerie von Bildnissen aus Rahels Umgebung*).

Боби ФИШЕР
(**Bobby FISCHER**)
(**Robert James Fischer**)

амерички шахиста – првак света,
ексцентрик
рођен у Чикагу 09. 03. 1943.

Боби Фишер је постао амерички првак у шаху када је имао једва 14 година. Са 15 година је био најмлађи велемајстор у историји шаха. Повукао се са шаховске сцене пошто је, 1972. године у борби за титулу светског првака, победио Борниса Спаског. Своју одлуку је оправдао тиме да је сигуран да совјетски парансихолози ментално утичу на њега, како би на тај начин управљали његовом игром. Без одигране партије, 1975. године одузета му је титула светског првака.

Самуел ФИШЕР
(**Samuel FISCHER**)

немачки издавач
рођен у Липто Сент Миклошу,
Мађарска, 24. 12. 1859.
умро у Берлину 15. 10. 1934.

Фишер одлази из Беча, где је радио као шегрт у књижарни, у Берлин где 1886. оснива издавачку кућу. Издавачка кућа Самуел Фишер постала је једна од водећих књижевних издавачких кућа Вајмарске републике са ауторима као што су Шинцлер, Достојевски, Ибсен, Толстој, Хауптман, Хесе, Шо и Зола. "Буденброкови" (Die Buddenbrooks, 1901) Томаса Мана доносе велики успех како писцу тако и издавачу. Године 1938. један део издавачке куће остаје у Немачкој под вођством П. Шуркампа док је други део Фишеров зет, Готфрид Бергман, преноси у иностранство. Уједињена је поново 1950. у Франкфурту на Мајни.

Макс ФЛЕЈШЕР
(Max FLEISCHER)

амерички аниматор и филмски продуцент
рођен у Бечу 19. 07. 1883.
умро у Вудленду, Калифорнија,
11. 09. 1972.

После Првог светског рата браћа Флајшер су основали филмски студио. Макс је био продуцент, а Дејв (1894-1979) уметнички и технички директор. У златно доба цртаног филма Студио Флајшер је био најуспешнији. За његово име је везано више техничких иновација, као што је ротоскоп који је омогућио преузимање реалних филмских снимка за трикове анимације, или први звучни цртани филм (1924). Огроман успех је имала серија хибридних цртаних и трик-филмова под насловом *Out of the Inkwell*, у којем Коко, пајак, излази из свог цртаног лика и са живим Флајшером игра даље своју улогу. Познати ликови студија су Попај, Суперман и Бети Буп. Максов син, Ричард Флајшер, (рођен 1916. године) постао је познати филмски режисер.

Алфред ФЛЕХТХАЈМ
(Alfred FLECHTHEIM)

немачки трговац уметницима и издавач
рођен у Минстеру 01. 04. 1878.
умро у Лондону 09. 03. 1937.

Вичан пословању. Флехтхајм је постао партнер у очевој компанији за трговину кукурузом. Године 1908. почео је да скупља дела савремених уметника и организује изложбе модерних француских и немачких сликара да би 1913. отворио галерију у Дизелдорфу. Следиле су галерије у Келну и Берлину где се коначно настањује 1927. Усредередивши се углавном на француске уметнике и егзотичну скулптуру. Флехтхајмова галерија је постала једна од најзначајнијих немачких депоа лепе уметности. Флехтхајм, ко-издавач часописа *Der Querschnitt*, емигрирао је 1933. преко Париза у Лондон где је организовао прву изложбу Паула Клеа.

Вилем ФЛУСЕР
(Vilém FLUSSER)

бразилски филозоф
рођен у Прагу 12. 05. 1920.
умро (саобраћајна несрећа) близу
немачко-чешке границе 27. 11. 1991.

Флусер, рођен у породици интелектуалаца у Прагу, побегао је из Европе преко Лондона у Бразил 1939. Породица му је убијена у Аушвицу и Бухенвалду. Током шездесетих година гради успешну каријеру писца и предавача у Бразилу (постао је професор 1963.). Током 1966-1967. у име бразилског министарства спољних послова путује у Европу и Северну Америку и коначно се настањује у Прованси. Флусер се специјализовао на пољу медија и нових технологија. Његова бројна скрипта и предавања баве се односима текста и слике, слике и реалности, реалности и виртуелности и "револуцијом у комуникацији". Међу његовим делима налазе се: *Lob der Oberflächlichkeit* и *Von der Freiheit des Migranten*.

Лион ФОЈХТВАНГЕР
(Lion FEUCHTWANGER)

немачки песник
рођен у Минхену 07. 07. 1884.
умро у Лос Анђелесу 21. 12. 1958

Лион Фојхтвангер је студирао класичну филологију и књижевност у Берлину где је издавао „Der Spiegel“, часопис за културу. Писао је и позоришне критике. За време Првог светског рата су га ослободили војне обавезе, па је радио на преводима и адаптацијама индијских, грчких и шпанских драма. Писао је антиратну поезију. Светску славу су му донела два романа: *Die häßliche Herzogin Margarethe Maultasch* (1923) и *Jud Süß* (1925, о случају Јозефа Суса Опенхејмера). Фојхтвангер је 1933. године био принуђен да напусти Немачку. Књиге су му биле забрањиване. Од 1941. је живео у Калифорнији, где је наставио да пише романе и приповетке.

Ана ФРАНК
(Anne FRANK)

(Annelies Marie Frank)

немачка девојчица
рођена у Франкфурту 12. 06. 1929.
умрла (убијена) у Берген-Белзену марта
1945.

Ана Франк се са породицом две године скривала од својих нацистичких прогонитеља у једној амстердамској кући. Породицу су открили 1944. године и Ану су одвели у концентрациони логор Берген-Белзен где су је и убили. За време скривања Ана је водила дневник који ју је учинио познатом у свету. Прво издање се појавило 1947. године под насловом *Her Achterhuis* (Das Hinterhaus). Књига у којој је описано сведочење страшних времена је преведена на више од тридесет светских језика.

Џејмс ФРАНК
(James FRANCK)

амерички физичар
рођен у Хамбургу 26. 08. 1882.
умро у Гетингену 21. 05. 1964.

Франк је био професор у Берлину (од 1916) и Гетингену (од 1920). Заједно са Густавом Херцом добио је Нобелову награду из физике за “Франк-Херц тест” из 1913. који доказује Макс Планкову квантну хипотезу као и Нилс Борову теорију о нуклеарној структури. Пошто је 1933. емигрирао у Сједињене државе прикључује се Опенхајмеровом “Пројекту Менхетн” који је за време Другог светског рата радио на конструкцији атомске бомбе. Чак и пре него што је бомба бачена на Хиросиму и Нагасаки Франк је упозорно америчку владу да је не употребити наводећи економске и политичке последнице (Франков извештај). Позивао је на забрану бомбе и предвидео нуклеарну пат позицију супер-сила.

Џон ФРАНКЕНХАЈМЕР
(John FRANKENHEIMER)

амерички филмски режисер
рођен у Квинсу, Њујорк, 19. 02. 1930.

Мајка Џона Франкенхајмера је била Иркиња католикиња, а отац немачког порекла. Франкенхајмер је на почетку каријере, у „златном периоду“ телевизије САД, био више пута награђивани глумац и режисер. Од 1961. године је снимно бројне филмове, често са Бертом Ланкастером и Анђелом Лансбери, *The Young Savages* (1961), *The Manchurian Candidate* (1962, са Френком Синатром), *Seven Days in May* (1964, са Кирком Дагласом), *Grand Prix* (1966, са Ивом Монтаном; сам Франкенхајмер је био аматер тркачки возач), *The Fixer* (1968, о Јеврејину који је погрешно окривљен за ритуално убиство; прича је базирана на случају Мендела Бејлиса), *The Gypsy Moths* (1969) и *Француска веза 2 (French Connection II)* (1976), оба са Џином Хекманом.

Вилхелм ФРАНКЛ
(Wilhelm FRANKL)

немачки пилот
рођен у Хамбургу 20. 12. 1893.
умро (погинуо у рату) близу Витри-
Сејну, 08. 04. 1917.

Вилхелм Франкл, син немачког бизнисмена, је био немачки борбени пилот у Првом светском рату. Франкл је из 20 ваздушних битака са непријатељским авионима изашао као победник и одликован је орденом Гвозденог крста прве класе. У ваздушној бици 08.04.1917. године његов авион Албатрос Д.3 се распао и срушио, а Франкл је погинуо. Немачки националсоцијалисти су уклонили његово име са плоче са именима пилота хероја из Првог светског рата. После Другог светског рата његово име је враћено и једна борбена летачка јединица је од 1973. године добила његово име.

Leo M. ФРЕНК
(Leo M. FRANK)

амерички машиничер
рођен у Кверу, Тексас, 1884.
умро (линичован) у Маријети, Џорџија,
16. 08. 1915.

26. априла 1913. Френк је предао плату четрнаестогодишњој радници Мери Фејган која је следећег јутра нађена задављена у подруму фабрике. Када се Френк суочио са смртном казном многи грађани и политичари протествовали су против пресуде која је на крају преиначена у доживотну робију. 16. августа 1915. Френк је киднапован из затвора и линчован. Додељено му је помиловање 1986. на основу тога што држава Џорџија није успела да га заштити, пронађе његове убице и изведе их пред лице правде. У Френковом случају верује се да је чињеница да је био јеврејин била важан елемент у његовом суђењу, пресуди и линчовању.

Вилијам ФРИДМАН
(William Frederick FRIEDMAN)

амерички криптолог
рођен у Кишињеву, Бесарабија,
14. 09. 1891.
умро у Вашингтону 12. 11. 1969.

Фридман је био генетичар по професији. Написао је бројна пионирска дела у области модерне криптографије и развио је многе уређаје за шифровање и дешифровање. Дешифровао је јапански пурпурни код 1940. године. Америчка тајна служба је дешифровала текст јапанске објаве рата пре њеног званичног уручивања. Фридман је 1952. године основао агенцију за националну безбедност National Security Agency (NSA). Ова агенције се заједно са ЦИА и ФБИ бавила контрашпијунажом за време хладног рата. Данас је НСА једна од најутицајнијих тајних служби у свету. Врши сателитско праћење и прислушкивање широм света са најразвијенијом компјутерском технологијом и има око 40 хиљада сарадника.

Милтон ФРИДМАН
(Milton FRIEDMAN)

амерички теоретичар економист
рођен у Њујорку 31. 12. 1912.

Милтон Фридман је један од најистакнутијих економиста данашњице и слови за „пророка“ класичног капитализма. Фридман је постао познат и изван стручних кругова по својим колумнама у недељнику Њусвик и наступима у ТВ серији *Free to Choose*, у којима је разматрао своју теорију силе саморегулације тржишта и одстрањивања система благостања у egzистенцијалном облику. Предавао је на Универзитету у Чикагу (1948-1979). Као утицајни саветник десног крила републиканаца, радио је као саветник за америчке председнике Ричарда Никсона и Роналда Регана. Фридманове теорије је Маргарет Тачер у енглеској спровела у пракси. Нобелову награду из области економије добио је 1976. године.

Сигмунд ФРОЈД
(Sigmund FREUD)

(Sigmund Schlomo Freud)
аустријски психоаналитичар
рођен у Фрајбергу, Моравска,
06. 05. 1856.
умро у Лондону 23. 09. 1939.

Фројд је први пут употребио термин психоанализа 1896. године. Помоћу метода као што су слободне асоцијације и тумачења снова (*Traumdeutung*, 1900), отворио је прозор људске подвести. Био је пионир и за друге школе које су се бавиле менталним лечењем (нпр. К. Г. Јунг, Алфред Адлер). Фројдове теорије и данас утичу на васпитање, антропологију, књижевност, уметност и језик. Многи термини који се и данас користе приписују се Фројду: пенис-завист, фројдовски лапсус, несвесно, потискивање, Едипов комплекс, страх од кастрације, его, супер его, фалични симбол. Фројд је 1938. године емигрирао у Лондон и следеће године је умро од рака.

Ерих ФРОМ
(Erich FROMM)

амерички психоаналитичар и социјални филозоф

рођен у Франкфурту 23. 03. 1900.

умро у Мурајлгу, Швајцарска, 18. 03. 1980.

Фром је на Универзитету у Минхену предавао класичну фрејдовску психоанализу. Убрзо долази у сукоб са овом теоријом, јер она уопште не узима у обзир социјалне утицаје друштва на људску психу. Када је 1933. био принуђен да напусти Немачку, већ је стекао озбиљна признања као психоаналитичар. У САД је предавао на разним универзитетима. У његовим делима, међу којима су и светски бестселери *Бекство од слободе* (*Escape from Freedom*, 1941), *Умче љубави* (*The Art of Loving*, 1956) и *Анатомија људске деструктивности* (*Anatomy of Human Destructiveness*, 1973), наглашава да се без разумевања људских потреба не може схватити ни људско друштво, ни човечанство у целини.

Фриц ХАБЕР
(Fritz HABER)

немачки хемичар

рођен у Бреслау 12. 9. 1868.

умро у Базелу 29. 1. 1934.

Пронашао је методу везивања азота из атмосфере у циљу производње ђубрива. Овим поступком је престала потреба за даљим увозом шалитре за потребе немачке пољопривреде. У периоду од 1915. до 1917. године, на бази Хабер-Бошовог процеса, синтетизовани су бојни отрови (*хлоргаз*, *сарин*). Хабер је добио Нобелову награду за хемију 1918. године, коју шира научна јавност није признала због његовог великог доприноса немачкој ратној машинерији оствареног увођењем бојних отрова. Одбор за доделу награде је образложио одлуку членицима да су поступци били познати и пре рата, а да је дат универзални допринос обезбеђењу довољне количине хране проналаском јефтиног азотног ђубрива. Хабер је емигрирао у Енглеску 1933. године.

Штефан ХАЈМ
(Stefan HEYM)
(Helmut Flieg)

немачки писац и политичар
рођен у Хемницу 10. 04. 1913.
умро у Берлину 16. 12. 2001.

За време Трећег Рајха, Хајм емигрира у Америку. Свој први роман *Таоци* (*Hostages*), објављује 1942, исте године објављује и бестселер *Крстани* (*The Crusaders*). Године 1948. објављује роман *Само јуче* (*Only Yesterday*). Као социјалиста, Хајм се сусреће са низом проблема у време Макартијевог “лова на вештице”, након чега напушта Америку, враћа се у Немачку. У својим делима: *5 Tage im Juni* (1974) и *Collin* (1979), оштро критикује хијерархијске структуре у Немачкој, тако долази у конфликт са владајућом елитом, што резултира искључењем из удружења писаца 1979. (поново примљен 1989). Као кандидат социјалиста постаје председавајући Немачког Бундестага. Роман *Radek* излази из штампе 1995.

Хајнрих ХАЈНЕ
(Heinrich HEINE)
(Harry Heine)

немачки песник и публициста
рођен у Диселдорфу 13. 12. 1797.
Умро у Паризу 17. 02. 1856.

После трговачке школе, Хајне студира права. Песничку славу стиче књигом *Buch der Lieder* (1825), а ради и као извештач, пише сатире и политичке радове. Чланак *Zur Geschichte der Religion und Philosophie in Deutschland* даје повод за забрану не само Хајнеовог дела већ и организације „Млада Немачка” којој је припадао. Из Париза наставља да објављује своје политичке анализе и коментаре: *Über Ludwig Börne* (1840), *Deutschland, Ein Wintermärchen* (1844), *Atta Troll* (1847), *Der Doktor Faust, Ein Tanzpoem* (1851) и *Die Harzreise* (1853). Услед јаке деформације кичме, пада у постелу 1848. и остаје заробљен у „гробу од мадраца” до своје смрти.

Оскар ХАМЕРШТАЈН II
(**Oscar HAMMERSTEIN II**)

амерички песник
рођен у Њујорку 12. 03. 1895.
умро у Њујорку 23. 08. 1960.

Хамерштајн је рођен у америчкој позоришној породици, немачког порекла. Хамерштајн I, његов деда, који је рођен у Штетину 1847, велики позоришни прегалац тога доба, био је чувен по својим провалцима у производњи цигарета. Хамерштајн II се сматра једним од најзначајнијих Америчких песника, познат је по класицима попут *Ol' Man River*, *Oh, What A Beautiful Morning* и *The Last Time I Saw Paris*. Написао је песме за чувени *Showboat* Церома Керна, који је игран 1927. у Зигфилд театру. Међу његовим највећим успешнима су мјузикли које је написао Ричард Роџерс, *Оклахома!* (*Oklahoma!* 1943), *Карусел* (*Carousel*, 1945), *Јужни Пацифик* (*South Pacific*, 1949) и широм света познат *Моје песме, моји снови* (*The Sound of Music*, 1959).

Марвин ХАМЛИШ
(**Marvin HAMLISCH**)

амерички композитор
рођен у Њујорку 02. 06. 1944.

Са седам година био је најмлађи студент у историји реномираног Џулијард музичког колеџа, да би са 29 постао једина особа која је исте ноћи добила три Оскара у све три музичке категорије *Жаока* (*The Sting*, 1973), *Девојка коју сам волео* (*The Way We Were*). Хамлиш, као један од најпопуларнијих и најуспешнијих композитора и текстописаца у шоу бизнису, *Софијин избор* (*Sophie's Choice*), *Пливач* (*The Swimmer*), *Три мушкарца и беба* (*Three Men And A Baby*), *Узми новац и бежи* (*Take The Money And Run*)), веома је присутан и у позоришту. Поред познатих Бродвејских представа, компоњује *They're Playing Our Song* и *The Goodbye Girl*. Припада му место главног диригента у Пицбуршкој и Балтиморској филхармонији. Добитник је Пулицерове и Тони награде за Бродвејски мјузикл *A Chorus Line* (1985, снимљен је филм са Мајкл Дагласом у главној улози)

Јулиј Борисовиџ ХАРИТОН
(Julij Borisovic HARITON)

руски нуклеарни физичар
рођен у Санкт Петербургу 14. 02.1904.
умро у Сарову 19.12.1996.

Харитон и физичар Курчатов су ударили темеље у настајању прве руске атомске бомбе, која је испробана 29. августа 1949. поред Семипалатиска у Сибиру. Заједно са Курчатовим, Зелдовичем и Сахаровим. током 50-их и 60-их година Харитон ради на стварању Совјетске хидрогенске бомбе. Због страха да не изгуби људе попут Харитона, Стаљин никад није дозволио “Совјетском Опенхајмеру” да лети авионом. Уместо тога, Харитон је имао на располагању армирану лимузину, шофера и лично обезбеђење. Харитон је за живота примио небројано пуно награда, умро је у 92. години живота, у Сарову.

Клара ХАСКИЛ
(Clara HASKIL)

румунско-француска пијанисткиња
рођена у Букурешту 07. 01. 1895.
умрла у Бриселу 07. 12. 1960.

Упркос врло озбиљној и прогресивној деформацији кичме, Клара Хаскил је почела да свира клавир, и студира са Кортотом у Паризу, где је и живела у периоду од 1927-1940. пре одласка у Швајцарску. Њено веома сензитивно свирање, техничка бриљантност и “постека експресија” потврдиле су је као најпризнатију концертну пијанисткињу двадесетог века. Због своје скромне нарави, њена популарност није достигла ниво који јој је сасвим заслужено припадао.

Поет Johan Јудвиг фон ХАЈСЕ
(Paul Johann Ludwig von HEYSE)

немачки писац и песник
рођен у Берлину 15. 03. 1830.
умро у Минхену 02. 04. 1914.

Хајсеов отац био је филолог, мајка долази из породице царског јувелира Јакоба Саломона. Класичну и романтичну филологију студира у Берлину, Бону и Италији. Постаје најзначајнији представник Минхенског круга песника, основаног 1854. од старане краља Максимилијана II Баварског. Хајсе је први Немачки песник који је добио Нобелову награду за књижевност, 1910. Убрзо бива одликован и од Баварског Краља. Дела Минхенског 'принца међу песницима' како су га звали обухватају између осталог и *L'Arrabiata* (1855), *Italiensches Liederbuch* (1860), *Kinder der Welt* (1873), *Judith Stern* (1874), *Über allen Gipfeln* (1895), библијску драму *Maria Magdala* (1901) и *Gegen den Strom* (1907).

Џин ХЕКМАН
(Gene HACKMAN)
(Eugen Alda Hackman)

амерички глумца
рођен у Сан Бернардину, Калифорнија,
30. 01. 1930.

Хекман, делимично мађарског порекла, се као шеснаестогодишњак представљао старијим да би био примљен у ратну морнарицу, где је служио три године. Обављао је разне послове пре него што се уписао на калифорнијски Pasadena Playhouse, после чега добија ангажман на Бродвеју. Први пут га номинују за Оскара у филму *Бони и Клајд* (*Bonnie And Clyde*, 1967, са Вореном Битијем, Феј Данавеј и Џином Вајлдером). Као последица изузетних напора, јављају му се срчане тегобе, те бива подвргнут тешкој операцији срца 1990. године. Хекман је пет пута био номиниован за Оскара, а био је два пута награђен: за улогу Попаја Дојла у филму *Француска веза* (*The French Connection*, 1971), као и за филм *Нема праштања* (*Unforgiven*, 1992).

**Дејвид ХЕЛФГОТ
(David HELFGOTT)**

аустралијски пијаниста
рођен у Мелбурну 19. 05. 1947.

Његова животна прича је испричана кроз Оскар ом награђен филм *Сјај (Shine)*, 1996). То је прича о породици која бежи из Пољске за време другог светског рата у Аустралију, и о обемавајућем пијанисти са доминантним, нервозним и репресивним оцем. Он доживљава првни слом на сцени, од ког је случајно спашен неочекиваном љубављу. Својим несвакидашњим наступом на сцени, који је је био праћен певањем, кривељењем и гроктањем, заслужио је епитет највећег ексцентрика у свету класичне музике, на ког је провео доста времена по менталним институцијама, никад се није потпуно излечио. Био је прилично непознат ширем аудиторијуму, пре него што му је живот описан у филму. Након тога, током десетомесечне турнеје концертне хале су биле препуне обожаваца.

**Рут ХЕНДЛЕР
(Ruth HANDLER)**

(Ruth Mosko)
америчка пословна жена
рођена у Денверу, Колорадо, 1917.
умрла у Лос Анђелесу 27. 04. 2002.

Рут је, заједно са својим мужем Елиотом и њиховим пријатељем Харолдом Матсоном, основала 1945. године данас широм света познату фирму Mattel (*Matson, Elliott*). Палету својих производа су стално ширили новим врстама играчака. Рут је мудро водила стратегију тржишног успона фирме, захваљујући чему Mattel достиже изузетно висок степен развоја. Када је Рут приметила да њена ћерка лутки исеченој од папира додељује карактеристике одрасле особе, схватила је да поред „лутака-беба“ постоји још један веома значајан тржишни сегмент. Као мустра за израду нове Mattel-лутке послужила је „Bild-Lilli“, лик немачког цртача стрипова Рајнхарда Бојтина. Пластични модел ове фигуре је Хендлер открила приликом једног путовања у Европу. Mattel је 1959. године изабацио нову серију лутакатинејерки, које су назване по Хендлеровој ћерци Барбари – БАРБИ.

Штефан ХЕРМЛИН
(Stephan HERMLIN)
(Rudolf Leder)

немачки писац
рођен у Хемницу 13. 04. 1915.
умро у Берлину 06. 04. 1997.

Хермлин је провео време од 1936. до 1945. у Француском покрету отпора и егзилу у Швајцарској. У Немачку се враћа након успостављања Немачке демократске републике. Награђиван је Националном наградом 1950, 1954. и 1972, подржава развој социјализма као и људска права. На његову иницијативу 1981. долази до првог сусрета писца из Источне и Западне Немачке. Његова дела су поред осталих и *Die Zeit der Gemeinsamkeit* (1949), *Die Kommandeuse* (1954) и *Bestimmungsorte* (1985). И поред врло доброг односа са Хонекером, није га занимало да погледа свој доносије у тајној полицији, из разлога што није хтео да дође до непријатних сазнања о својим пријатељима.

Хајнрих Рудолф ХЕРЦ
(Heinrich Rudolph HERTZ)

немачки физичар
рођен у Хамбургу 22. 02. 1857.
умро у Бону 01. 01. 1894.

Х. Хелмхолц је рекао о Херцу: „У старом веку његову смрт би тумачили завешћу богова“. Стриц физичара, добитника Нобелове награде Густава Херца, бавио се изучавањем електромагнетних таласа и доказао да су исте природе као светлосни таласи. Није могао да наслути да ће „Херцови таласи“ представљати основу модерне бежичне комуникације (радио, телевизија). Упркос томе што је био дете хришћанке и Јеврејина који је прешао у хришћанство, тако да је по нацистичким законима био полу-Јеврејин, након смрти Немци су га „присвојили“. На Хитлерово инсистирање ознака за фреквенцију је остала Хертз (Hz), а уприличена је и „Прослава Хајнриха Херца“.

Теодор ХЕРЦЛ
(Theodor HERZL.)
(Benjamin Zeev Herzl)

аустријски новинар и писац
рођен у Будимпешти 02. 05. 1860.
умро у Еслаху, Аустрија, 03. 07. 1904.

Штефан Цијајг се дивно данас већ заборављеном језику Херцлилових комада. Отац ционизма је био новинар и дописник бечког *Neue Freie Presse* (1891-1896) из Париза где се, пратећи суђење Дреуфусу, уверио у критични положај Јеврејства у Европи. Његов есеј *Judenstaat* (1896) упућује на удаљавање од асимилације и представља базу за политички ционизам. Херцл је водио неуморне преговоре са царем Вилхелмом II, Абдулом Хамидом и Џозефом Чемберленом о оснивању јеврејске државе у Палестини, на Кипру, Синајском полуострву или у Уганди. У Базелу 1897. године сазива први ционистички конгрес. После тога организује многобројне акције прикупљања прилога за финансирање јеврејских насеља у Палестини. Покреће експедицију под називом „Ел Ариш“ чији је задатак био да проучи економско-културне потенцијале будућег Израела.

Голди ХОН
(GOLDIE HAWN)

америчка глумица и продуцент
рођена у Вашингтону 21. 11. 1945.

Хон, по једном родитељу мађарског порекла, којој је Били Вајлдер обећао филмску улогу, почела је каријеру као плесачица пре него што је добила улогу у телевизијској серији *Laugh-In*. Већ за другу улогу у филму *Кактусов цвет* (*Cactus Flower*, 1969) добија награду Оскар. Даље успехе, који је чине славном, остварује као „плава фурија“ и одлична комичарка у филмовима *Shampoo* (1975, са Вореном Битијем, музика Пол Сајмон) и *Private Benjamin* (1980), за који је номинована за Оскара. Голди Хон, партнерка глумца Курта Расела, има као продуцент дугогодишњи уговор са студијом Дизни, а као глумица се појављује поред Бет Мидлер и Дајане Китон у филму *Клуб првих жена* (*The First Wives Club*, 1996) и Аленовом филмском мјузиклу *Everyone Says I Love You* (1996).

Макс ХОРКХАЙМЕР
(Max HORKHEIMER)

немачко-амерички филозоф и социолог
рођен у Штутгарту 14. 02. 1895.
умро у Нињбергу 07. 07. 1973.

Хоркхајмер је био један од оснивача и водећих мислилаца франкфурског института за друштвена истраживања. Након емиграције, 1934. године основао је Институт у Њујорку, где је са Т.В. Адорном написао *Dialektik der Aufklärung*, објављен 1947, и описује како одушевљеност и доминација над природом је прерасла у опсесију људске врсте. У периоду 1945-1947. руководно је научним одеском америчко-јеврејског комитета, *Eclipse of Reason* је објављена 1947. године. По повратку у Немачку и поновног отварања Института 1948. године, *Critical Theory* из 1968. постала је кључно дело код немачког студентског покрета те године.

Дастин ХОФМАН
(Dustin HOFFMAN)

амерички глумац и филмски продуцент
рођен у Лос Анђелесу 08. 08. 1937.

Улогом у филму *Дипломац* (*The Graduate*, 1967) Хофман "преко ноћи" постаје филмска звезда. Од тог доба одиграо је велики број најразличитијих ликова и карактера на пример: Рајно Риза у *Полноћна кабoђу* (*Midnight Cowboy*, 1969), човека од 121 године у *Малом великом човеку* (*Little Big Man*, 1970), Ленија Бруса у *Лени* (*Lenny*, 1974), у *Маратонцу* (*Marathon Man*, 1976, режија Џон Шлезингер) и насловну женску улогу у филму *Тумси* (*Tootsie*, 1982). Као великана карактерних улога, Хофмана шест пута номинују за Оскара, а два пута га и осваја. Први пут за филм *Крамел против Крамера* (*Kramer vs. Kramer*, 1979), а други за филм *Киши човек* (*Rain man*) за величанствено одиграну улогу аутистичара-рачуноског генија. На позорници огроман успех доживљава улогама у комедима *Смрт трговачког путника* Артура Милера (*Death Of A Salesman*, 1984) и *Шајлока у Млетачком трговцу* (*The Merchant Of Venice*, 1989). Сопствену продуцентску кућу оснива 1966, у оквиру које је рађен и чувени филм *Weg the Dog* (1998).

Хари ХУДИНИ
(HARRY HOUDINI)
(Erich Weisz)

мађионичар и илузиониста
рођен у Будимпешти 24. 03. 1874.
умро у Детроиту 31. 10. 1926.

Худини, унук пештанског рабина, био је најпознатији мађионичар свог времена. Разне предмете (укључујући живе слонове) чинио је „несталним“, ослобађао се из робовских ланаца, полицијских лисица, канапа, висећи под водом или „жив сахрањен“. „Човек који пролази кроз зид“ је наступао у Европи и Америци, а своје умеће показао је и у московској полицијској станици, где се 1903. године избавио из специјално обезбеђеног полицијског аутомобила. Худини је наступао у многим авантуристичким филмовима, био је пилот, а бавио се и писањем. Он је дао надимак „Бастер“ сину свог пријатеља Китона. Умро је 1926. године од перфорације слепог црева током једног наступа.

Тристан ЦАРА
Tristan TZARA
(Samy Rosenstock)

француски писац
рођен у Моинештију, Румунија,
16. 04. 1896.
умро у Паризу 25. 12. 1963.

Цара је био оснивач и главни представник циришких и париске групе књижевног дадаизма, који је био протест против грађанских мерила вредности и главних уметничких форми. Лирику и позоришне комаде писао је у дадаистичком стилу. Радио је у кабареу Волтер, а од 1917. године издаје часопис ДАДА. У Париз је дошао 1920. где је био режисер дадаистичког комада (*Le coeur à gaz*, 1922), у којем је наступао један врат, једно око, једно уво и један нос. Године 1924. настало је дело *Седм дадаистичких манифеста (Seven Manifestos on Dada)*. Од тридесетих година Цара пише надреалистичке песме (*L'homme approximatif*, 1931) и драме (*La fuite*, 1947).

Арнолд ЦВАЈГ
(Arnold ZWEIG)

немачки писац

рођен у Грос-Глогау 10. 11. 1887.

умро у Источном Берлину 26. 11. 1968.

Писац Вајмарске републике наставио се у Берлину 1923. радећи за «*Јудисхе Рундшцау*» («*Jüdische Rundschau*») и пишући заједно са Лионом Фројхтвангером «*Задатак јеврејства*» («*Die Aufgaben des Judentums*, 1933). Године 1933. емигрирао је у Палестину да би се 1948. наставио у Источном Берлину. Роман, из серије романа са његовом централном темом, Првим светским ратом, «Борба заповедника Грише» («*Der Streit um den Sergeanten Grischa*, 1927), који се бави критиком социјалних вредности, обезбеђује му признање ван немачког говорног подручја. Написао је и романе «*Примирје*» («*Die Feuerpause*, 1954) и «*Игра војника*» («*Soldatenspiele*, 1956).

Штефан ЦВАЈГ
(Stefan ZWEIG)

аустријски писац

рођен у Бечу 28. 11. 1881.

умро (самоубиство) у Рио де Жанеиру 23. 02. 1942.

Већ као студент Штефан Цвајг објављује прву збирку песама *Silberne Saiten* (1901). Године 1917. постаје дописник *Neue Freie Presse* из Цириха. Од 1919 до 1934. године живео је у Салибургу, где је написао највећи број приповедака *Анок* (1922), есеја и биографија као што су *Марија Антоанета* (*Marie Antoinette*, 1935), *Еразмо Ротердамски* (*Triumph und Tragik des Erasmus von Rotterdam*, 1938), *Магелан* (*Magellan*, 1938). Због његовог великог богатства, популарности и успешних финансијских трансакција пријатељи су га називали “Грана за зарађивање” (*Erverbszweig*). Ова игра речи пронашла је из његовог презимена чије је значење грана. Емигрирао је 1937. године у Енглеску, а потом у Бразил где је 1941. написао *Шаховску Новелу* (*Schachnovelle*). Извршио је 1942. године самоубиство заједно са својом супругом Елизабетом “слободном вољом и при чистој свести”.

Шабтаи Цви
(Shabtai ZWI)

кабалиста и самозвани месија
рођен у Смирни (сада Измир), 1626.
умро у Улцињу 1676.

Цви се од раних година интересовао за мистицизам и до 15. године био је упознат са талмудистичком и рабинском литературом. Неко време практиковао је потпуни аскетизам и развео се од своје прве две жене. Кабала је предвидела долазак Месије 1666. године. Цви је чуо за погроме у Источној Европи и веровао је да је то бол Месије, и почео себе да сматра Месијом. Пошто су се многи његови савременици надали доласку Месије сакупио је многе следбенике и изазвао месијанску хистерију у Европи. Ухапшен је у Константинопољу и прешао у муслиманску веру да би избегао смртну пресуду.

Фред ЦИНЕМАН
(Fred ZINNEMANN)

амерички филмски редитељ
рођен у Бечу 29. 04. 1907.
умро у Лондону 14. 03. 1997.

У његова највећа филмска остварења спадају *Тачно у подне* (*High Noon*, 1952), *Одаваде до вечности* (*From Here To Eternity*, 1953) и *Човек за сва времена* (*A Man For All Seasons*, 1966). Цинеман је своју каријеру започео као асистент сниматеља у Паризу и Берлину где је сарађивао на Сподмаковом филму *Menschen am Sonntag* (1929). У Холивуду је 1938. потписао уговор са МГМ-ом и добио је свог првог Оскара за филм *That Mothers Might Live* (1938). Велики успех постигао је филмом *Седми Крст* (*The Seventh Cross*, 1944) по повели Ане Сегерс са Спенсер Тресијем у главно улози. Међу његова највећа остварења спадају *Act Of Violence* (1949), *The Men* (1950), *Oklahoma* (1955), *The Nun's Story* (1959) и *The Day Of The Jackal* (1973). После филма *Five Days One Summer* (1982) престаје да се бави режијом.

Адолф ЦУКОР
(Adolph ZUKOR)

амерички филмски моћник
рођен у Ричи, Мађарска, 07. 01. 1873.
умро у Холивуду 10. 06. 1976.

Дошао је у Њујорк са 15 година где је почео као брисач подова у крзнарској индустрији да би постао успешни чикашки крзнар. Пошто је ушао у филмску индустрију 1916. уортачно се са Деси Л. Ласкијем што је коначно резултирало оснивањем Парамаунта. Студио је ангажовао редитеље као што су Ернст Лубич, фон Штернберг и Били Вајлдер као и звезде попут Гарија Купера, Глорије Свенсон, браће Маркс, Ме Вест и Џерија Луиса. Као председник Парамаунта, Цукор се концентрисао на продају филмова и њихов ланац биоскопа. Успео је да задржи своју позицију моћи у филмској индустрији и радно је до своје смрти у 103. години.

Џорџ ЦУКОР
(George CUKOR)

амерички филмски режисер
рођен у Њујорку 07. 07. 1899.
умро у Лос Анџелесу 24. 01. 1983.

Џорџ Цукор је дете мађарских усељеника и више од пет деценија је словио за једног од најуспешнијих и најпопуларнијих холивудских режисера. Његов приступ често изузетно тешким личностима славних гумаца је био легендаран. Највише га је ценила Кетрин Хепберн, са којом је имао више успешних филмова, међу којима је, на пример, *Филаделфијска прича* (*The Philadelphia Story*, 1940). Радио је са таквим великанима филма као што су Џин Харлоу у филму *Вечера у осам* (*Dinner At Eight*, 1933), Грета Гарбо у *Дами с камелијама* (*Camille*, 1936) и Ингрид Бергман у *Плешкој светлости* (*Gaslight*, 1944). У раскошно режираном филму *Звезда је рођена* (*A Star Is Born*, 1954), Џуди Гарланд је добила прилику за тријумфални повратак на екран. Цукор, који је требало да режира филм *Прошњало са вихором* (*Gone With The Wind*, 1939), Оскара је добио тек 1964. године за режију филма *My Fair Lady*.

Сер Ернст Борис ЧЕЈН
(Sir Ernst Boris CHAIN)

британски биохемичар
рођен у Берлину 19. 06. 1906.
умро у Кастлбару, Ирска, 12. 08. 1979.

Чејн је руског порекла. Радио је у Болници милосрђа у Берлину док 1933. није отишао за Енглеску. Бавио се научним радом у Риму (1948-1961) и Лондону (од 1961). Његова истраживања била су фокусирана на пеницилин, непроцењиво оруђе медицине у борби против инфекција које су у добу пре открића пеницилина често биле фаталне. Током Другог светског рата Чејн и Х. В. Флореј бацили су светло на хемотерапијске ефекте и структуру пеницилина и примили Нобелову награду за психологију/медицину 1945. године заједно са Александром Флемингом. Као страствени сиониста водио је Вајцманов Институт у Реховоту. 1969. додељена му је титула витеза.

Ноам ЧОМСКИ
(Noam CHOMSKY)

(Avram Noam Chomsky)
амерички лингвиста и филозоф
рођен у Филадельфији, Пенсилванија,
07. 12. 1928.

Чомски је увео револуционарне новине у дисциплину лингвистике *"Структуре синтаксе"*, (*Syntactic Structures*, 1957.). Професор је лингвистике на Институту за Технологију у Масачусетсу од 1955. Чомски је политички активиста који се истакao супротстављајући се америчкој инвазији на Вијетнам, а касније Заливском рату. Противник је свих облика злоупотребе моћи, нарочито оштро критикује америчку спољну политику и манипулацију мишљења од стране медија (за време Хладног рата). Његове анализе медија илустрју како индустрија информација стоји на услузи владама и корпоративној елити. Године 1969. објавио је збирку политичких чланака под називом *"Америчка моћ"* (*American Power*) *"Нови Мандарини"* (*The New Mandarins*).

А.А. ЦОЛСОН
(AL JOLSON)
(Asa Yoelson)

амерички певач, глумцац и „звездач“
рођен у Средницама, Литванија,
28. 05. 1886.
умро у Сан Франциску 23. 10. 1950.

Син кантора, Цолсон започиње каријеру као улични певач. После премијере комада *Children of the Ghetto* (1899), постаје велика звезда њујоршке позоришне сцене. Усавршио је *Blackface* наступе, односно улоге са „црним лицем“ које су многи имитирали. Ушао је у историју филма када је 1927. године певао у првом звучном филму *Цез певач* (*The Jazz Singer*; музика Њрвинг Берлин) и када је наглашено артикулишући изрекао: „You Ain’t Heard Nothin’ Yet“. Јолсон је певао познате шлагере као сто су *Mammy* и *April Showers* којима је четрдесетих година увесељавао америчке војне трупе. Нове обожаваоце придобија после два аутобиографска филма *The Jolson Story* (1946) и *Jolson Sings Again* (1949), у којима позајмљује сопствени глас.

Ерика ЦОНГ
(Erica JONG)
(рођена Mann)

америчка књижевница
рођена у Њујорку 26. 03. 1942.

Цонг објављује романе и збирке песама, а светску славу стиче књигом *Страх од летања* (*Fear of Flying*, 1973), у којој расправља о сексуално-психолошким темама виђеним очима жене. Књига је продата у 15 милиона примерака. У педесетим годинама се удаје за америчког војника на служби у Немачкој, где и живи у том периоду. Међу најзначајнија дела Ерике Цонг спадају *Fanny* (1980), *Parachutes & Kisses* (1984), *Seremissima* (1987) и *Of Blessed memory* (1997), у којој описује историју јеврејске породице која је емигрирала из Русије. Цонг је и сама потомак руске емигрантске породице која се почетком века доселила у Америку. Заступа изразито либералне ставове, посебно је ангажована у питањима везаним за положај жене. Назив њеног аутобиографског дела је *Fear of Fifty: A Memoir*.

Марк Шагал
(Marc CHAGALL)

француски сликар и графичар
рођен у Лиону, Русија, 07. 07. 1887.
умро у Сент-Пол-л-Венсу, Француска,
28. 03. 1985.

Шагал је један од најзначајнијих сликара
двадесетог века. Почео је да слика у
Русији, а наставио у Паризу где је 1937.
године добио француско држављанство.
У Америку се преселио 1948. године.
Његове слике приказују теме из Библије, из
живота руских Јевреја, хасидизма и руских
народних бајки. Бавио се позоришном
сценографијом (*Чаробна фрула*, *Ватрена
птица*). Сликао је монументалне фреске,
мозаике и витраже (фасада опере у Паризу,
витражи на палати УН и катедралама у
Мецу и Ремсу).

Давид ШВАРЦ
(David SCHWARZ)

аустроугарски проналазач
и конструктор
рођен у Кестелу, Мађарска, 20. 12. 1845.
умро у Бечу 13. 01. 1897.

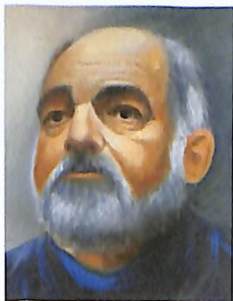
Давид Шварц је живео и радио у Бечу као
трговац дрветом. У свом проналазачком раду
покушао је конструисати ваздушни брод
напуњен водоником који би могао прелетети
континенте и океане. После покушаја са
више материјала, Шварц је 1896. године од
алуминијума конструисао први покретљиви
ваздушни брод од чврстог материјала. Брод
у облику цигаре био је дугачак 48 метара
и покретао га је бензински мотор. Умро је
пре него што је његов ваздушни брод први
пут полетео. Узрок смрти је вероватно био
срчани удар који је добио у тренутку када
је обавештен да је немачко министарство
војске прихватило пројекат ваздушног брода,
који је аустроугарско министарство војске
пре тога одбило. Његова удовица је патент
продала 1898. године грофу Фердинанду
фон Цепелину, који је на основу Шварцових
планова реализовао прву линију ваздушног
путничког саобраћаја.

Арнолд ШЕНБЕРГ
(Arnold SCHÖNBERG)

аустријски композитор и сликар
рођен у Бечу 13. 09. 1874.
умро у Лос Анђелесу 14. 07. 1951.

Учио је у Бечу код Александра Землинског који га је увео у локалне уметничке кругове. Године 1909. прекинуо је компоновање како би се посветио сликарству, сликајући портрете и замислене пределе. Од 1912. године цртао је само аутопортрете. У Минхену је учествовао у сликарском правцу Плави јахач (Blauer Reiter) и утицао је на Кандинског. У Бечу је 1911. године написао научно дело Наука о хармонији (Harmonielehre) и дефинитивно се опростио од конвенционалне музике. Шенберг је увео дванаестотонску музику. За њега дисонанца није ништа друго до јакo удаљене консонанце. Изгубио је посао као професор Берлинске музичке академије 1933. године и емигрирао је у САД.

Џон ШЛЕЗИНГЕР
(John Richard SCHLESINGER)

британски режисер
рођен у Лондону 16. 02. 1926.
умро у Палм Спрингеј, САД, 25. 07. 2003.

Џон Шлезингер је глумио у бројним ТВ продукцијама и филмовима пре него што је почео да ради као режисер. Награђен је за режију документарног филма *Terminus* (1961) о 24 сата на железничкој станици Ватерло. Први филм који је снимил у САД *Понорни каубој* (Midnight Cowboy, 1969), са Дастином Хофманом у главној улози, добио је два Оскара, као најбољи страни филм и за најбољу режију. Успех је постигао и филмовима *Sunday Bloody Sunday* (1971), *The Day of The Locust* (1975), *Marathon Man* (1976), и *The Falcon and The Snowman* (1984). Шлезингер је 1983. године радио на телевизији *An Englishman Abroad*. Режирао је у *Шекспировом краљевском позоришту* (Royal Shakespeare Company) и у Британском Националном позоришту *Јулија Цезара* (Julius Caesar, 1977). Режирао је више опера од којих је остала упамћена режија опере *Бал под маскама* (Un Ballo in Maschera, 1989) под диригентском палицом Шолтија на Салцбуршком музичком фестивалу.

Артур ШНИЦЛЕР
(Arthur SCHNITZLER)

аустројски лекар и писац
рођен у Бечу 15. 05. 1862.
умро у Бечу 21. 10. 1931.

Књижевник Артур Шницлер, литерарни пандан Сигмунду Фројду (*Anatol*, 1893), по професији је био лекар. На прелазу из деветнаестог у двадесети век Шницлер је изазвао бројне скандале пишући о психоаналитичком разматрању љубавног живота (*Der Reigen*, 1900) и дајући декадентни опис бечког друштва. После завршетка студија медицине радио је као лекар асистент у бечким болницама. Срео се са Хофмансталом, Салтеном, Бер-Хофманом и у периоду пре првога светског рата постао је највише извођени драмски писац. Шницлер је у делима *Liebelei* (1896), *Komtesse Mizzi oder Der Familientag* (1909), *Fräulein Else* (1924, екранизовано са *Елизабетом Бергер*) и *Buch der Sprüche und Bedenken* (1927) описивао распад грађанског staleжа и друштва у целини.

Гершом ШОЛЕМ
(Gershom SHOLEM)
(Gerhard Scholem)

израелски религијски историчар
рођен у Берлину 05. 12. 1897.
умро у Јерусалиму 20. 02. 1982.

Шолем је дипломирао у Минхену а потом се 1923. настанио у Палестини где је од 1933. предавао јеврејски мистицизам (Кабалу) на Хибру универзитету у Јерусалиму. Био је и гостујући професор на неколико америчких универзитета. Његове студије Кабале начиниле су од њега једног од најистакнутијих религијских историчара данашњице обезбедивши му научно признање и популарност. Био је опрезни критичар израелске, европске и америчке политике. Био је пријатељ В. Бењамина. Аутор је дела *Bibliographia Kabbalistica*, 1927, стандардног дела о *Шабтају Цвију* (1957) и *Јудаике у три тома* (1968 - 73).

Сир Џорџ ШОЛТИ
(Sir Georg Solti)
(György Solti)

британски диригент
рођен у Будимпешти 21. 10. 1912.
умро у Антибу 05. 09. 1997.

Као последњи представник свеprisутне генерације из 1912. (Серђиу Целибидаче, Гинтер Ванд), до своје 81 године водио је лондонске филхармоничаре (1979-1983) и чикашки симфонијски оркестар (1969-1991). У Будимпешти је студирао између 1925 и 1930. За време Другог светског рата као пијаниста је радио у Швајцарској. Пре и после овога поред осталих задужења био је диригент у Будимпештанској опери (1930-1939), Минхенској опери (1946-1952), Француској опери (1952-1960) и лондонском Ковент Гардену (1961-1971). Што се тиче броја снимљених плоча претекао га је само његов колега Херберт фон Карајан.

Сем ШПИГЕЛ
(Sam SPIEGEL)
(Samuel Spiegelglas)

амерички филмски продуцент
рођен у Јарославу, данашња Пољска,
11. 11. 1904.
умро на карибском острву Сент Мартин
31. 12. 1985.

Када су филмском индустријом владали велики филмски студији, Шпигел је био један од ретких независних филмских продуцената. У САД се уселио 1927. године као трговац кудељом. Под именом С.П. Игл снимно филм под насловом *Приче о Менхетну* (*Tales of Manhattan*, 1942). Заједно са Џоном Хјустоном 1947. основао је продуцентску кућу која је снимила филм *Афричка краљица* (*The African Queen*, 1951). Касније се осамостално и постао један од најуспешнијих холивудских продуцената радећи на филмовима *On the Waterfront* (1954), и монументалним остварењима као што су *Мост на реци Квај* (*The River Kwai*, 1957) и *Лоренс од Арабије* (*Lawrence of Arabia*, 1962). Своју вредну збирку слика из 19. и 20. века поклонико је Израелском музеју у Јерусалиму.

Гертруда ШТАЈН
(Gertrude STEIN)

амерички писац и мецена
рођена у Аллегенију, Пенсилванија,
03. 02. 1874.
умрла у Хиолију, код Париза.
27. 07. 1946.

Гертруда Штајн потиче из немачке породице. Од 1903. године је живела у Паризу где јој је салон постао место сусрета уметника, а тиме постао и радионица модерне. Експериментална уметност говора ("Једна ружа је једна ружа је једна ружа је једна ружа") утицала је на америчке књижевне емигранте у време Првог светског рата, који су се задесили у њеном салону, а које је она називала изгубљеном генерацијом (Хемингвеј, Дос Пасос, Џојс). Гертруда Штајн је не само начином живота раскинула са конвенцијама, него и у делима, међу која спадају *Три живота* (*Three Lives, 1909*), *The Making of Americans* (1925), *Аутобиографија Алице Б. Токлас*, (*The Autobiography of Alice B. Toklas, 1933*), која живот Гертруде Штајн приказује са аспекта њене животне сапутнице, *Пикасо* (*Picasso, 1938*) и *Wars I Have Seen* (1945).

Едит ШТАЈН
(Edith STEIN)

немачки филозоф и католичка светица
рођена у Вроцлаву 12. 10. 1891.
умрла (убијена) у Аушвицу 09. 08. 1942.

Приликом својих студија филозофије, бавила се нитезивним тражењем истине, коју је нашла у аутобиографским списанима свете Терезе од Авиле. Едит Штајн се покрестила 1922. године, а 1935. је ступила у ред келишких кармелићанки, где је узела име Тереза Бенедикта од светог крста. Нацисти су је ухапсили и погубили у Аушвицу 1942. године. Године 1998. папа Јован Павле II. прогласио је за светицу.

Лев ШТРАУС
(Levi STRAUSS)

(Löw Strauss)
амерички фабрикант
рођен у Бутенхајму 26. 02.1829.
умро у Сан Франциску 1902.

Штраус је један од пионира који су остварили свој “амерички сан”. Трагом своје браће и зета 1847. године иселио се у Њујорк и радио као аквизитер. Седам година касније за време златне грознице преселио се у Сан Франциско. Продавао је лимене предмете и разну одећу коначима злата, поготово радничке панталоне, у почетку још смеђе боје које су каубојин, градитељи железнице и дрвосече у кратком времену раширили по целој Америци. Захваљујући фармерима већ 1870. постао је долареки милионер и један од најутицајнијих грађана Сан Франциска. Иницирао је улагања и потпомагао добротворне фондације. На калифорнијском универзитету и данас постоје могућности за бесплатно студирање које је још Штраус утемељио.

Дач ШУЛЦ
(Dutch SCHULTZ)

(Arthur S. Flegenheimer)
амерички гангстер
рођен у Бронксу, Њујорк, 1902.
умро (убијен) у Њу Церсију, 25. 10. 1935.

Дач Шулиц, “Пивски барон”, био је дете немачких емиграната. За време прохибиције контролисао је кријумчарење алкохола и кладонице у Њујорку. Припадао је јеврејској „Великој шесторки” (Лански, Бухалтер). Због своје непредвидљивости постао је својим партнерима несигуран те су га они 1935. године убили. Полиција га је испитивала поред самртничке постеље, али од Шулица који је био на издисају, могла је чути само необичне и неразумљиве реченице. Све што је изговорно записано је од речи до речи, и дато је на анализу стручњацима за енглески језик, психолозима и криминолозима. Његове речи су надахнуле многе познате писце. Докторова у роману *Billy Bathgate*, Вилсона у трилогији *Illuminatus* и Бороуза у *The Last Words of Dutch Schultz*.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

75.071.1:929 Алмог О. (083.824)
75.041.5(569.4)''1998/2003''(083.824)

Алмог, Оз

Зар и он?? : Оз Алмогов шаролики индекс
јудеорум : хроника једне културне опсесије
/ [идеја Оз Алмог ; предговор Радмила
Петровић; превод Цецилија Хајзлер ... и др.;
фотографије Моше Декслер, Хаинц Гроскопф,
Ханес Јиргал]. - Београд: Музеј града Београда,
2006 (Београд; Colorgrafx). - 175 стр. :
репродукције, портрети; 21cm.

Тираж 1.000. - Оз Алмог: стр. 3. - Зар и он??:
стр. 4.

ISBN 86-90619-38-8

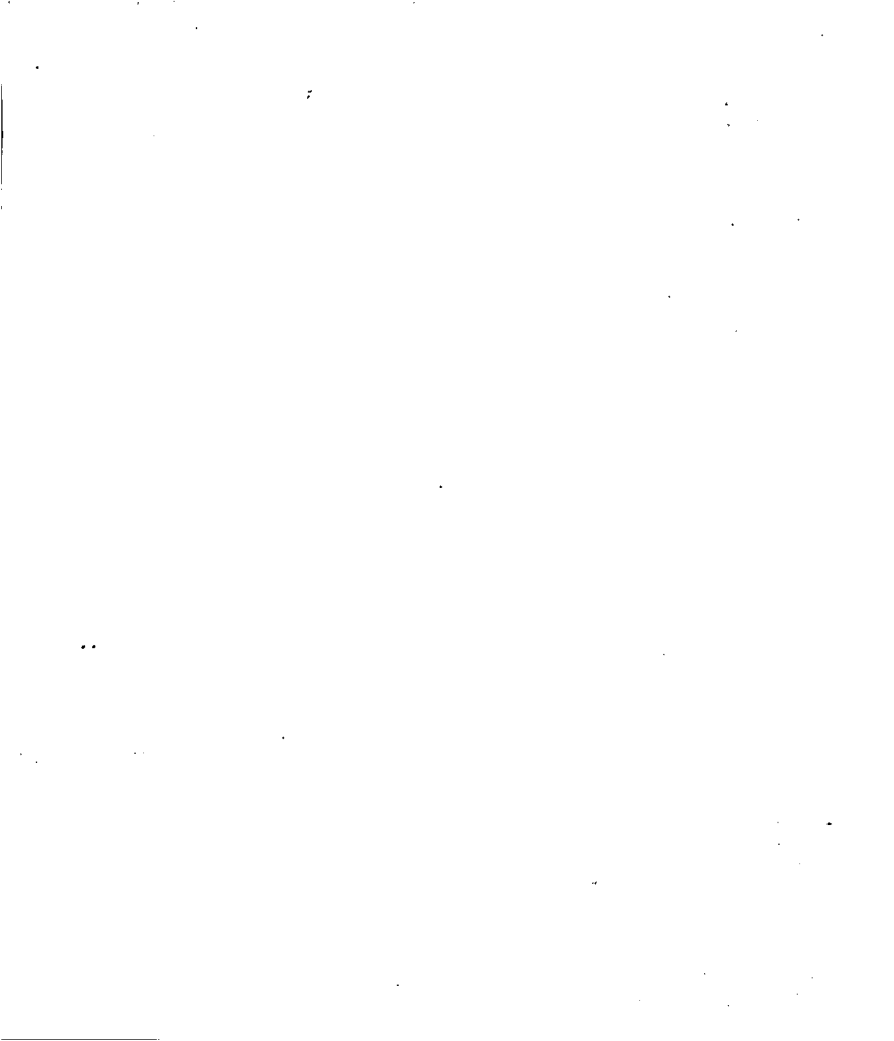
а) Алмог, Оз (1956-) - Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 135595020

9 788690 619382

зар и он..??

ОЗ АЛМОГов шаролики индекс јудеорум
хроника једне културне опсесије

Извршно веће
Војводине

Б'неи Б'рит Ложа Србија 676
B'nai B'rith Lodge Serbia 676